In

PART. I.

Cap. I. II. III. IV. V. VI. VII. & IIX.

Publicatæ â quodam, qui Hippolithus à Lapide vocari voluit,

Diſſertationis

De

RATIONE STATUS

In

Imperio noſtro Romano-Germanico,

Animadverſio;

Quâ ſubrutis falſis totius ferè diſſertationis fundamentis, genuina ſubſtituuntur, & verus Imperii Status generaliter exprimitur

â

JOANNE SLUTERO, J. U. D.

Addita eſt præfatio ad Lectorem, ſpeciali quoq; tractationi ſubſecuturæ inſerviens.

REGIA MONACENSIS.

TYCHOPOLI,
Typis ANDREÆ COCCII,
A.C. clↄ. Iↄc. LII.

Capita Hippolithi, quæ nunc examinamus.

Part. I.

Cap. I. De diverſis Rerumpubl. Statibus, eorumq; naturâ & eſſentiâ.
II. De præcipuis eorum fundamentis, qui Statum in Imperio noſtro Monarchicum eſſe contendunt.
III. De Majeſtate, ejusq; eſſentiali proprio; nempè Superioritate: Et utrùm illa Imperatori, an Imperio potiùs tribuenda ſit?
IV. De Juribus Majeſtatis in genere; & de jure Comitiorum.
V. De ſolutâ legibus poteſtate.
VI. De legum ferendarum poteſtate.
VII. De Homagii, & Fidelitatis receptione.
IIX. De jure Sacrorum, ſeu Religionis.

Lectori

Digitized by Google

Lectori S.

QUemadmodum ij, Lector, qui ad aliorum labores ſtudio carpendi accedunt, bonorum omnium odio meritò obnoxii ſunt, ſic nulli magis laudem merent, quàm qui ineptos ſcriptores coercent, favorem, qui emendare volunt. Tales autèm dùm orbi literario operam non modò utilem, ſed ob inſignem futilium ſcriptorum multitudinem neceſſariam navant, omnium maximè ſcopuloſo difficiliq; in loco verſantur. Adeò enim nunc hominum inſtituta, atq; affectus vagi ſunt, ut quos aliàs erga multorum centones atq; fragmenta humanos repereris, de iſto ſcribendi genere citiùs, quàm ut favorem quem expectaveris obtineas, judicium ab iisdem, olìm inuſitatum, reportes, undè poſſis tanquàm piſcator ictu ſapere, bonas literas illis quoq; ſordere, qui earum ſe patronos venditare ſoleant. Quæ cum animo agitata, uti in iis ſæpè, qui rem optimè peragunt, omnem lucubrandi amorem extingunt, ità facilius me, qui duntaxàt juvandi voluntatem teſtari cupio, â præſenti animadvertendi propoſito fortè retraxiſſent, niſi ob ipſum Hippolithi impetum, quem retardari haud parùm refert, contra ingratos ſimilium laborum æſtimatores obduruiſ-

ſem. Non deſunt tamen alia, quæ hic mentem meam fatigare ſatagunt. Nam ut primùm Hippolitho obſiſtendum duxi, (præterquàm quòd videtur non proletariæ conditionis, & ſcientiæ) non me latebant judicia eorum, qui illum refutari â quoquam niſi exactâ rerum experientiâ inſtructo non poſſe, niſi peculiaris officii atq; profeſſionis ratione impulſò non debere exiſtimabant: quin & huic rei haud impar, cùm Hippolithi opiniones refellit, putatur contra rem Imperii venire. Iſta verò omnia, poſtquàm reputavi, non fuêre, quæ me morarentur. Jam dudùm enim mihi ſuſpecti ſunt, liberalium artium doctrinarumq; principia ad experientiam potius, quàm hanc ad illa exigentes, quales plerumq;, qui antequàm ordinatum ſtudiorum curſum abſolverunt, ad poſtremos actus præpoſterè declinant, & cùm eò pervenêre, proprii ingenii ductum ſequuntur. Ubi autèm ita rem ſuccedere ſentiunt, eventus pro principiis habent, & non tantùm quæ juvenes imbibêre, tanquàm inutilia negligunt, ſed &, ſi ad nonnulla eorum, quæ intacta reliquêre, ingenio ducantur, quicquid præſtant, non poſſunt, quàm nudo uſui, acceptum referre. Hinc ipſa cujusq; doctrinæ principia tantùm apparent varia, quantùm aſtutorum ingeniorum ſomnia ſunt diverſa. Et quia, quicquid ſtatuas, in laudem non ſolùm, ſed veritatem vertitur, non miror mediocrium complures de re quaſi indifferenti literatorum nomen aſſumere, ita ut dupondii quoq; rebus agendis admoti, contra ſolidàm literaturam

raturam criſtas erigere, atq; majorum exemplis ſe tueri non erubeſcant. Hujusmodi tamen experientiæ abuſum cordati quiq; ejurabunt, & in eo qui Hippolithi ſcriptum fideliter examinaturus ſit, haud requirent. Si per experientiam in hâc materiâ conſuetudinis alicujus in publicis Imperii deliberationibus obſervatæ notitiam intelligant, omnem ita per manus quaſi traditam novimus, ut in ſcriptis, quæ prodeunt, ſedulò inveſtigantem, fugere ea nequeat. Jura enim Statum Imperii, ejusq; administrationem concernentia, (de quibus cum Hippolitho diſceptamus) quòd eorum notitiam habere omnium Imperii regionum intereſt, adeò diligenter â fide dignis relata non inveniunt, ubi deliteſcant; imò, audacter dixerim, multis parvæ etiam civitatis, in quâ nati & educati ſint, jura & conſvetudines ita exactè cognoſcendi copiam datam haud eſſe, ac Imperii jura ei, qui inſpiciendi, atq; ponderandi laborem ſuſtinere potuerit. Et adhuc minimum eſt, Imperii conſvetudinem quocunq; modo cognoviſſe, rectè intellexiſſe maximum, quod is demùm perficit, qui ad certa ac ſana principia refugium habet, & æquo judicio, cui experientia nihil niſi mancam ſæpè notitiam offert, rem æſtimat. Cujus veritatis clariſſimum exemplum mea in part. 1. cap. 4. ſect. 2. *animadverſio,* num. 9. & ſeq. *ſuppeditat, ubi illud de Imperii conſvetudine ab omnibus, ſeu communiter traditum,* Jus comitiorum ac ſuffragiorum inter Cæſarem & Status diviſum eſſe, *quomodò non ad normam exactum,*

& viros experientiſſimos ad devia adegerit, & nihil minus quàm Imperii Statum exprimat, certis conceſſæ regulæ principiis, niſi nimiùm fallor, evici. Quæ fortè minuta haud occurrent, tanti non erunt, ut propterea vadimonium deſeramus, quod itidem num. 7. in ſect. 4. d. cap. 4. *documento oſtendimus. Quicquid ſit, Hippolithus (non magis, quàm antipodes, mihi notus) tantùm aliquibus, quod neſcio, an omnibus Imperii publicis deliberationibus interfuerit, mea hîc nihil refert, cùm in ejus diſſertatione experientiam non deprehendam, niſi quam ex iis, quæ publici juris facta ſunt, depromere cuivis in talibus curioſo liceat: certè, qui paulò accuratiùs animum intendet, Hippolithum juris publici, in Imperio obtinentis pleraq; è Paurmeiſteri, Reinkingii, Limnæi, celebratiſſimis lucubrationibus (quod ad materiam, non quam indè extruere geſtit, noxiarum opinionum formam) addidiciſſe manifeſtò comperiet, quamvis id ita diſſimulare velit, ut ipſos ſuos magiſtros non raro, inprimis Reinkingium, infelix diſcipulus ſuffocare vehementer ſtudeat, quando nimirùm iſtorum doctrinam non eò, quò ipſe tendit, collimare perſpicit. Sed referat ille omnia ex ipſis Receſſuum Conſtitutionumq; Imperii, Hiſtoricorum, polemicorum ſcriptorum, ſivè ſeparatim editorum, ſive ab Hortledero, & Lundorpio collectorum, fontibus hauſta, non adeò hi aliis occluſi ſunt, ut indè Hippolithi igneam, ut videtur, ingenii vim aquis aſpergere neſciant. Nam & hâc noſtrâ animadverſio-*

ne,

ne, ipſum in multis non ſolùm lympham turbâſſe, ſed ſæpè fontes præteriiſſe, probatum imus. Id tamen omninò mihi ſilentium videtur imperare, quod multa nec in ſcholis decantata, nec in commentariis protrita, imò nec dùm adhuc ullo modo publici juris facta, intra privatos Hippolithi deliteſcant parietes, quibus ſi ſatisfacere velim, eòrundem aut ſimilium me oporteat eſſe compotem. Hæc autèm, poſtquàm uti allegata ſunt, penitus inſpexi, in minimis habere meritò cœpi. Si enim vel ê publico Imperii jure, vel notiſſimis rerum circumſtantiis explanationem accipiant, ut accipere debent, ne ad ipſius quidem diſſertationis ſcopum pertingunt, & aliàs ejusmodi ſunt, quæ eam non illuſtrant, ſed ſolùm augent, ut vel acceſſiſſe eadem, vel exulâſſe, perindè fuerit: quæ omnia in ipsâ animadverſione paſſim conſpicua fiunt. Cæterùm procul dubio ſcire aves, quæ me officii profeſſionisq; ratio ad hanc commentationem duxerit. Vix quicquam addere opus eſt, ſi in officii poſſeſſione ab Hippolitho turbatus eam minimùm naturali, ac gentium jure defendendam dicam. Ut ut enim juris Doctores contumeliis ac injuriis, quibus ſæpè â viris quoq; magnæ exiſtimationis (quod deteſtandum) afficiuntur, pridèm aſſueverint, non tamen omnes usq; eò ſui curam depoſuêre, ut genuinâ ſtatione planè ſe dimoveri æquo animo ferant. Quarè nec mihi vitio vertendum fuerit, ſi, quemadmodum nulli magis, quàm juris Doctori incumbere, ut non tantùm privata, ſed & publica jura doceat, quivis ſanæ mentis confitebitur, ita Doctorem nullum minus, quàm qui & Imperii civis ſit, & in Imperio degat, in eodem

â pu-

Digitized by Google

â publici juris tractatione arcendum eſſe, actu ſaltèm poſſeſſorio (ut loquimur) obtinere velim. Non eſſe jura Imperii publica legibus Juſtinianéis omninò metienda, vetus querela eſt, neq; nunc primùm ab Hippolitho excogitata, eaq; â benè animatis juris Doctoribus omni ætate applauſum meruit, ut nihilominus tamen multa juris communis non ſolùm ad illorum illuſtrationem, verùm etiam, ubi ea vel deficiunt, vel obſcura ſunt, ſæpè ad caſuum deciſionem conferre, luculenter probaverint. Judicium in his applicandis maximè requiri, nemo non ſentit, quod ſi quidam minùs dextrè adhibeant, id ut in eos quoq; qui Doctoris titulo carent, cadere poteſt, ita non magis imputari debet aliis, quàm vitium cœcutientis videntibus, blæſi loquentibus. Hippolitho facilè hoc ſubolet, quando nonnullos Doctorum neceſſariâ juris publici ſcientiâ imbutos agnoſcit, & tamen homò adeò inconſtans eſt, ut mox ê publicis privatisq; judiciis omnes juris Doctores certâ Imperii Conſtitutione exterminatos cupiat, non ſecus ac ſi juris privati cognitio nauci ſit, & præſertim publicum tractantibus obicem ponat. Nolo nunc publici privatiq; juris ſtudia invicem contendere, illos tantùm, qui utriusq; peritiam habent, hîc conteſtor, ingenia juris privati ſalebris ſuperandis apta, ſi ſolidis politicæ doctrinæ principiis ſe muniverint, in jure publico addiſcendo feliciſſimè, & longè minori difficultate, quamvis ob rei dignitatem in ipſis conſultationibus majori cum periculo, verſari. Verùm nec juris privati Doctorum vel conſultorum omnium cauſam tueri ſtatui, cum & quis hâc in re Hippolitho non ita dudum contradixerit, tantùm ab officio meo non aliena eſſe,

quæ

Digitized by Google

quæ animadverto, indicare animus fuit. Quibus peculiari adhuc vocatu fretis propoſitum noſtrum non arriſerit, Principum aut Civitatum ſuarum cauſâ peregrè abeant, in publicis deliberationibus deſudent, experimentorum flumen imbibant licet, ego communi officio, quod hîc ſufficit, contentus, Academicâ diſceptatione, qualem Hippolithus Doctoribus juris extorquet, nihilomagis deſiſtam, & aliquando quæ ab illis meliora expecto, avidè arripiam. Oggeres, cur tu præ omnibus? Regeram, cur ego poſt alios? Si alij vel negligant munus ſuum, vel, cùm id de omnibus aſſerere durum ſit, ſi cauſam, quapropter ad ejusmodi ſcriptionem ſe non accingant, reperiſſe putent, certè ego apertè profiteor, me cauſam idoneam haud invenire, quæ hinc me abſtineat. Non in aulis verſor, ut in aſſentandi ſuſpicionem cadere poſsim. Non arctiori aliquo nexu teneor, ut præciſè in alicujus partes ire credar. Non Imperij conſiliis interfui, ut in conſortium opinionum cesſiſſe videar. Non eæ ſunt ingenij mei vires, neq; jactantia, ut in ambitum propendere exiſtimer. Verbo efferam: Hîc ſe ſiſtere is maximè debet, qui ullâ ratione neq; ſibi neq; ipſi cauſæ præjudicium afferat. Non etiam ij, quibus ſimilem curam ſuſcipere libuerit, mihi protinus calamum excutient, quò minùs aut conſenſum meum teſter, aut in nonnullis altâ, quàm quæ hactenùs communiter calcata eſt, Imperatoris præſertim majeſtate tuendâ, & vero Imperij noſtri ſtatu indagando, ſemitâ incedendum eſſe

demon-

demonſtrem: Id quod inprimis in part. 1. cap. 1. aggreſſus ſum, ubi inter cætera, generalem legum fundamentalium (uti dicuntur) naturam ita conſidero, ut indè de Regibus omnibus conſtare poſsit, utrùm Reges ſive Monarchæ ſint, an duntaxàt vocentur? Quinimò nec conatus meus improbari deberet, ſi in re communi, tanquàm Diogenes, ſolùm dolij volutatione occuparer. Neq; tamen peculiari profeſsione omninò deſtituimur. Nam & fidem noſtram in multorum conſpectu publicè adſtrinxiſſe meminimus, curæ nobis fore honorem, exiſtimationem, utilitatem, ſalutem S. Romani Imperij: *& demandatam nobis provinciam* inprimis S. Cæſareæ Majeſtati, totiq; Imperio Romano-Germanico *conſecratam eſſe, ſingulari documento admoniti ſumus. Eſſe verò Hippolithi opiniones, ſi (quod ut abominamur, ita equidèm non confidimus) in nervum proruperint, univerſum rerum Imperij ſtatum ſuâ ſede dimotum euntes, eidem Imperio ſummè exitioſas, præſenti ſcripto ſimul teſtatum facimus. Quo eodem cùm Imperatori, ſolidorum principiorum ductu, in Rep. Romano-Germanicâ ſoli majeſtatem aſſerimus, illuſtri Ordinum dignitati uti præjudicare non valemus, ita nihil quicquam diminutum volumus. Ea enim dignitas cum inſigni potentiâ conjuncta, quia plurimis ex æquo competit, in aliquibus præponderat, nusquàm magis tuta eſt, quàm ubi ad ſuperioris unius majeſtatem recurſum habet; & omnium ætatum acta comprobant, absq;*

hâc

Digitized by Google

hâc majeſtate Ordines ipſâ ſui magnitudine laborare. Hic ſanè deridiculo eſſet Imperatoris autoritas, ſi Imperij, qualem Hippolithus depingit, miniſter eſſet, ſi omnia Ordinibus accepta ferret, ſi Ordinum placitum præciſe ſequi teneretur, quemadmodùm idem Hippolithus docet. Tantùm igitur abeſt, ut majeſtatem ſoli Imperatori aſcribendo, Ordinum dignitatem extenuare conemur, ut eam etiam ſub Imperatoris majeſtate maximè conſervatam, & ſub unius ſuperioris imperio in toto orbe majorem non reperiri, libenter credamus. Hinc illis ſatisfieri poſſe arbitror, qui Hippolithum refutari, Imperio non conducere exiſtimant. Meis quidèm tantum non tribuo, ut indè putem multum utilitatis ad Imperium redundare poſſe, ſaltèm conſcientiâ bonæ mentis, quæ prodeſſe vult, nunquàm obeſt, me conſolor. Malè agerem, ſi ſimultates, quæ longo tempore non ſolùm inter Ordines, ſed & horum nonnullos atq; ipſos Imperatores viguêre, cum Hippolitho repeterem, & actus ſermonesq; omnes aut neceſsitate, aut partium ſtudijs productos ad regulam dirigerem: Ideoq; cum talibus, quibus ſingulis ſui apologiſmi non deſunt, aut Ordines, (ſive univerſos, ſive quoſdam) aut Auſtriacos Imperatores proſcindere audet, quàm longè â ſcopo aberret, indicâſſe ſatis habebimus, neq; nunc etiam debemus, quæ reſtitutâ in Imperio pace, oblivione tradenda ſunt, affectatâ lite recolere, & quæ noviſsimâ pacificatione deciſa, diſputationum tricis iterùm involvere.

Hæc ferè, Lector, ſumma eorum, quæ præfari tantùm non adactus ſum. Nunc ad ipſam Hippolithi diſſertationem ordine examinandam pergemus. De Statu enim Rationis in genere ſententiam noſtram præmittere parvi intereſt: Iſtam tamen materiam non omninò captum noſtrum ſuperare oſtendemus, quando de Imperij Ratione ſtatus in ſpecie commentabimur. Cum Hippolitho ubiq; bonâ fide agimus, juvabit nihilominùs eum, qui noſtra percipere dignatus fuerit, Hippolithi diſcurſum ad manus habere. Virorum eximiorum hodieq; ſuperantium, quibus alioqui debitos honores, honorumq; titulos libenter deferimus, brevitatis ergò, præter rem ipſam, nuda nomina ſcripto inſerimus, quod & fortaſſè, ne perperàm interpreteris, monendus es. Omnia cùm legeris, cordatè, ſi vis & potes, judica, neq; ſecùs ac ſi talioni ſubjaceres. Vale.

In

Digitized by Google

In

Partis primæ

Caput I.

De diverſis Rerumpubl. Statibus, eorumq́; naturà & eſſentiâ.

1.

VT hinc cum fructu ordiamur, in genere, *quamvis ſtrictim*, *ipſius* Reipublicæ definitionem tradendo, atq; excutiendo, rem ab ipſo ovo, quod dicunt, aggrediemur. Rempublicam non omnes uno modo definiunt. Videtur ad ſcopum proximè accedere Bornitius, cui Reſpublica eſt Majeſtate imperantium & obſequentium, rerumq́; civilium, perfectionis humanæ civilis ad benè beatè vivendum adipiſcendæ gratiâ, legitimè ordinata unio.

2. Cùm tamen res civiles, quas ipſe Bornitius iſti unioni tantum cohærere & inſervire dicit, Reip. eſſentiam non intrent, definitionem ita formari mallem: *Reſpublica eſt imperantis, & obſequentium, ad promovendam politicam hominum beatitudinem, legitimè ordinata unio.*

3. Eodem ſenſu Imperium accipi ſolet quamvis id,

Digitized by Google

ut ex hâc ipſâ definitione conſtare poteſt, àd ordinatæ iſtius unionis ſive Reip. tantummodò partem referendum ſit, Imperantem nimirùm, qui cum obſequente, accedentibus cæteris requiſitis, Rempublicam conſtituit.

4. Cætera requiſita voco: 1. Ut id, quod definivimus vel deſcripſimus, politicæ ſeu civilis beatitudinis gratiâ unitum ſit, quò â familiâ, aut privatà ejusmodi quàvis alià factâ unione, publico etiam, ſi quod eſt, dominio, & ſimilibus, dignoſcatur. 2. Ut legitimè & ordinatè unitum ſit, ne Tyrannis, aut confuſio Rempublicam mentiantur, maximè ſi unionem præ ſe ferant. 3. Ut in Rep: reperiatur, qui ex ſe imperet, ſeu ſuperius politicum imperium non agnoſcat, ſive ut poteſtas imperantis aliundè non pendeat, (imò, imperium, quod aliundè pendet aut ſuperius agnoſcit, propriè imperij nomen non mereri dixerim) licèt eam primitùs ex ſe non acquiſiverit, ſed aliundè in imperantem, hoc fine, ut ex ſe imperet, poteſtas translata ſit; id quod â civili arte ſolidè inſtructis tanquàm conceſſum nunc argumentis evincere *ſuperſedebo*. Quæ imperantis poteſtas uſitato vocabulo *Majeſtas* appellari ſolet.

5. Non pauci inter poteſtatem imperantis, & poteſtatem imperij diſcrimen inducere conantur, duplicemq; indè majeſtatem confingunt, & quidèm imperantis poteſtatem, *Majeſtatem perſonalem*, itèm *Majeſtatem*

tem

tem imperantis; imperij poteſtatem, *Majeſtatem realem*, itèm *Majeſtatem Imperij* nuncupant, at in rei naturâ & diverſitate exponendâ ita ſunt frigidi, ut eam diſtinctionem ingenioſorum hominum ſterile inventum deprehendere in proclivi ſit.

6. Ita enim ſe explicant, ut toti Reipublicæ Majeſtatem realem affingere videantur (undè nonnullis Majeſtas realis Reipublicæ Majeſtas dicitur) id quod abſonum eſt, *vid. S. num.* 3. licèt aliàs majeſtas iſta, quam nos admittimus, quod non ſit Reſpublica, in quâ ea non, tanquàm eſſentialis pars, reperiatur, majeſtas Reip. Synecdochicè vocari *poſſit*. Neque arridet, quod Majeſtatem realem legibus fundamentalibus comprehendi, & quoniam Majeſtas perſonalis legibus fundamentalibus teneatur, hanc conſequenter Majeſtati reali obſtringi exiſtimant. Ut hujus explicationis inconvenientiam, & ipſius diſcriminis vanitatem apprehendamus, ipſa rei principia huc arceſſenda ſunt.

7. Non obſcurè, *S. num.* 4. inter alia, Rempublicam â Dominatu diſtinximus. Quando quis vel ſolâ vi, vel abſolutâ poteſtate, homines obedientiæ mancipat, & illud, *ſic volo, ſic jubeo*, nullâ admiſſâ lege, aut imperandi ratione, abſolutè occinit, iſtam imperandi ſortem non tàm pro Reip. gubernatione, quàm Tyrannide, vel Dominatu, habendam eſſe, quivis rectè judicans concedet. Et ita dominantes unionem, quæcunq; ijs cum ſubditis, aut veriùs ſervis intercedere videatur,

deatur, exortâ ex imperandi nimio rigore nauſeâ, ipſi plerumq; diſrumpunt, aut poteſtatem ſuam mille periculis ex ipſo obſequio obnoxiam vix, ac ne vix quidèm, retinent.

8. Longè ſecùs civiliter imperantes, qui, Reipublicæ conſervandæ gratiâ, ſibi quoq;, & in imperium ſucceſſuris, leges dicunt: Perſpectum enim habent, quicquid Reip. (quà diſſolutâ vel laborante, imperantis quoq; poteſtatem interire vel laborare neceſſe eſt) tuendæ cauſâ conſtituerint, id ſimul ad poteſtatem ſuam, ſive majeſtatem, non deſtruendam, ſed conſervandam & firmandam contendere. Et, quia propter vel unitatem, vel multitudinem, ægrè & difficulter ipſi omnia imperij negotia ſubeunt, certos actus ſubditis committunt, quo, etſi majeſtas non transfertur, autoritas tamen quædam, libertas, atq; privilegia ſubditis, ut eò conſtantiùs actibus commiſſis inhærere poſſint, conceduntur. Nec minùs civiliter ſubjecti, niſi & ipſi civili beatitudine carere velint, ad eandem unionem ſeu Remp. ſervandam obſequij debita liberaliter & ultrò conferunt: Atq; ita uterq;, & imperans & ſubditus, hic obſequio, ille imperio, meliora quæq; Reip. cauſa agunt, ut ita proximus utriusq; finis ſit ſalus Reipublicæ, remotus idem qui ipſius Reipublicæ proprius, ſeu adæquatus, nempè civilis beatitudo. Reſpublica tamen utriusq;, & imperantis & obſequentis, civilem beatitudinem ſimul reſpicit; at quod imperan-

peran-

Digitized by Google

perantem, & obſequentem attinet, quilibet ſeparatìm ſui ipſius civilem beatitudinem, imperando, vel parendo, aſſequi cupit: Ideoq; cùm quæritur, an imperans ſit propter ſubditum? an ſubditus propter imperantem? neutrum propter alterum, ſed utrumq; propter Rempublicam (ut hujus porrò beneficio quilibet beatitudine civili ſuo modo fruatur) exiſtere, reſpondere in promptu eſt. Quam ſententiam, etſi partìm nova videri poſſit, veram nihilominùs in politicam ſcientiam inſignem uſum inferre, ſi commentationis noſtræ multùm intereſſet, aut brevitatem deſerere vellem, rationibus apertis exponerem. Aliquantulùm nobis conſentit H. Grotius, *de jur. bell. ac paç. libr.* 1. *cap.* 3. *num.* 8. quando dictum Philoſophorum, *regimen omne eorum qui reguntur, non qui regnant cauſâ eſſe paratum*, non univerſaliter verum eſſe docet.

9. Certæ ideoq; leges ferri ſolent, quæ Rempublicam directò ordinant, atq; quod ijs Reſp. quaſi innitatur, *leges fundamentales* ſeu leges Reip. vocantur; & dùm communiter omnes cives officij, Remp. directò ſuſtinentis, admonent, de ſubditorum quoq; privilegijs ac libertate diſponunt, potiſſimè imperantibus moderamen, quo Reip. ſalus inprimis juvatur, injungunt.

10. Hinc perſpicuum eſt, poteſtatis, ejus qui imperat, ſeu majeſtatis moderamen, certamvé imperandi rationem, non verò ipſam majeſtatem, ſive realis, ſive

Digitized by Google

perſonalis vocetur, legibus fundamentalibus comprehendi, & conſequenter, quamvis imperans Reip. propriæq; civilis beatitudinis cauſâ, ſibi ipſi jus, quo obſtringatur, præſcribat, Majeſtatem Majeſtati ſubjectam eſſe, malè indè deduci.

11. Neq; arbitrari quis debet, quia ſine imperandi poteſtate Reſpublica nec eſſe nec fingi poſſit, quod ſub interregnis, & præſertìm illo deficiente, qui in Rep. monarchicâ, maximè ubi electio locum habet, gubernacula tenet, ipſa ſimul Reſpublica peritura ſit, niſi ab imperantis poteſtate diverſam aliam ipſi Reip. ſeu imperio realiter ineſſe, atq; ita iſto quoq; caſu in Rep. perdurare ſtatuerimus. Quod enim iſto etiam eventu Reſpublica perſiſtit, non imaginariæ alicui reali majeſtati (cum quâ æquè Reip. duntaxat imago retineretur) aſcribendum eſt, ſed id legibus Reip. fundamentalibus, &, quia hæ ſunt effectus ſolius majeſtatis ſeu poteſtatis imperantis, ipſi conſequenter majeſtati ſeu imperantis poteſtati (ea enim quæ directò, Reipublicæ conſervandæ cauſâ, acta ſunt, ita quoq; quod de noſtro caſu in legibus fundamentalibus conſtitutum eſt, tanquàm opus poſt cauſam ſuam, permanent) acceptum referri debet. Legibus quippè fundamentalibus vel maximè ejusmodi interregnorum neceſſitati conſulitur, quemadmodùm in noſtrâ Romano-Germanicâ Reſpublicâ, tali eventu, dicante lege, atq; conſvetudine fundamentali, quidam imperan-

peran-

Digitized by Google

perantis vices in multis ſubeunt, ut Palatinus, & Saxo; quidam de novo imperante eligendo â majeſtate per legem fundamentalem præſcriptum, & circa eandem rem conſvetudine â majeſtate admiſſâ introductum exequuntur, ut univerſi Electores. Et, fateor, neceſſum eſſe, ſublato imperante, ipſam Rempublicam, quemadmodùm absq; lege fundamentali conſtitui nequit, certo legis fundamentalis vigore deſtitutam, ſimul tolli: Atq; dehinc novum imperium aut occupatione acquiri, aut voluntate remanentis cœtus conſtitui, quod novam ac aliam Rempublicam ordinet, niſi ejusmodi cœtus vel diſſiliat *penitus, vel alibi jam* imperanti absq; *ullâ peculiari* diſpoſitione ſubditus, *ſingulare* corpus eſſe deſinat. Cum autèm contrà *lege* fundamentali (quæ, quia majeſtatis effectus eſt, majeſtatem ipſam non continet, ut jam ſuperiùs aliâ quoq; ratione demonſtravimus) ſuſtineatur, commentitiæ cujusdam realis majeſtatis beneficio id fieri, ut credamus, minimè opus eſt.

12. Porrò ê ſuperioribus apparet, Majeſtatem, aliter ac vulgò docetur, (ita, ut omni in quâvis Reip. ſpecie Majeſtati conveniens extet finitio, ſi quid enim fortè in aliquo Democratiæ genere abſolutius occurrere poſſit, id non generalem Majeſtatis deſcriptionem intrabit, ſed ad ſpecialem, ſeu potiùs individuam Majeſtatis ê cujuslibet Reip. ratione dignoſcendam conditionem pertinebit) definiri vèl deſcribi oportere,

 quod

Digitized by Google

quod ſit in Republicâ imperandi (ſeu ex ſe agendi) poteſtas; ſeu, quod idem eſt, *in Republicâ agendi ſumma poteſtas.* Nam, quod communiter Majeſtas in Republicâ in genere per abſolutam ſeu legibus ſolutam poteſtatem definitur, antiquam fabulam ſapit, & â vero aberrare ê ſuperius *num. 7. & 8.* dictis liquere poteſt: Sufficit enim in Republicâ imperantem ſummam habere poteſtatem, & aliud ſuperius politicum *imperium* non agnoſcere, vel, ex civili alieno imperio non dependere.

13. Nec abſurdum cui videri debet, imperantem interdùm ſibi ipſi imperare, & tanquâm agentem in ſe ipſum agere: Neq; enim ſibi, quà imperanti, ſed quà homini ſive humanis imbecillitatibus, quibus Reſpublica, & in Republicâ propria majeſtas lædi poſſet, obnoxio, non directò, ſed in eventum, imperat. Ita nihil majeſtati decedit, quando imperans promittit, in Republicâ ſe abſq; conſenſu vel omnium vel quorundam ſubditorum leges fundamentales non conditurum, (nam & S. *num.* 8. docuimus, tale quid non majeſtatem, ſed quandam tantùm autoritatem liberratemq;, ipſius majeſtatis tuendæ cauſâ, ſubditis tribuere) modò non promittat, ſe etiam invitum, quodcunq; de Reipublicæ negotijs ſubditi inter ſe conſenſerint, pro lege fundamentali admiſſurum, ita enim majeſtatem penitùs deſtrueret. Nam cùm volens ſequitur, tanquàm benè deliberatum approbat,

quod

quod majeſtati minimè officit; ſin invitus ſequitur, majeſtatem deſtructum it, quia ſic nihil vi propriâ approbat, ſed aliundè, tanquàm juſſum, & ſupra ſe *imperium* civile admittit. Aliud enim eſt cum conſenſu alterius, id tamen quod placet, agere, quia qui ita agit, non aliundè dependet, & adhuc ex ſe agit, quod majeſtatis proprium eſt: Aliud ex alterius placito invitum agere, quia qui ita agit aliundè pendet, & ſic non ex ſe agit. Hujusmodi genuina rei principia quisquis mihi abnuerit, eum, ſive Hippolithi, ſive alio nomine audiat, cùm & pluribus poſſem, ſolo Reipublicæ Romano-Germanicæ exemplo conſtringam, ut inibi *aut Imperatori, propterea quod in Comitijs potiora majeſtatis jura non absq; Ordinum conſenſu* exerceat, majeſtatem non deneget, aut, quia nec Ordines ſuo licet unanimi conſenſu aſtringere invitum Imperatorem poſſunt, (quod ſanioribus omnibus comprobatum eſt, & inferiùs contra Hippolithum dilucebit) utcunq; inter Ordines Imperatorem Hippolithus numeret, ipſis quoq; Ordinibus (contrà quàm ipſe vult) majeſtatem abjudicare, & conſequenter iſtam Rempublicam majeſtate deſtitutam, id quod ridiculum, fateri neceſſe habeat.

14. Quin etiam majeſtatem, qualis, non in Dominatu, ſed in Republicâ requiritur, integram retinet, qui in ſe agi permittit non ſimpliciter quidem & per ſe, ſed conditionaliter & per accidens, ut ſi nimirùm

mirùm eas Reipublicæ leges, quas ipſe, vel ſui ſimiles tulerint, absq; cauſâ, aut cum Reipublicæ damno, evertere conetur: Multò minùs ij, qui, exiſtente conditione, in eum, qui hanc legem ſibi ipſi dixit, vel ab anteceſſoribus latâ obſtringitur, agunt, propterea majeſtatem conſequuntur, quia non ex ſe, ſed iſtius, in quem agunt, propriâ poteſtate, aut anteriorum juſſu agunt, nunc fortaſſè in invitum, ſed ex voluntate antecedente in volentem, (veluti & ab H. Grot. *de jure bell. ac pac. lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 18. annotatum eſt, involuntarium ex voluntario ortum habens moraliter pro voluntario haberi) & ſic accidentalem adminiſtrationem uſurpant, non tàm in imperantem, quàm in imperare deſinentem, (ut qui leges fundamentales rumpendo Rempublicam, & in Republicâ propriam majeſtatem evertit) non ut ipſi imperent, ſed ut viam ſucceſſuræ majeſtati præparent. Atq; cùm accidit, ut inter initia regiminis Reip. cives, vel Proceres, novo Reipublicæ gubernatori certas regnandi conditiones (quarum faſciculus Capitulatio dici ſolet, & legibus fundamentalibus potiſſimè abſolvitur) admittendas proponant, non protinùs exiſtimandum eſt, ei, qui iſtarum conditionum obſervationem promittit, majeſtatem, quæ aliàs debeatur, auferri. Aut enim id cives, vel Proceres, ex commiſſo faciunt, aut vi propriâ. Si hoc, non tantùm iſti qui horum præſcripta admittit, majeſtatem denegabo, ſed & ipſam maje-

ſtatem

Digitized by Google

ſtatem dicam ſuo jure ſeu propriâ vi præſcribentibus competere: Sin illud, nec majeſtatem, quæ penes antecesſorem fuit, in imperium ſuccedenti eo adimunt, nec ipſa promiſſio majeſtatem vulnerat. Hoc quippè intuitu Capitulatio ipſius majeſtatis effectus eſt, qui, ut ſæpius diximus, majeſtati conſulit, non obeſt; ac propterea non facilè quis alia pollicetur, quàm quæ ab anteceſſoribus approbata ſunt, & nova Capitulationi inſerere auſis imperantes, (id eſt, majeſtate pollentes) aut imperaturos conſtanter contradixiſſe, non ſemel compertum eſt, & cùm, admittente majeſtate, inſeruntur, nova ipſius imperantis effecta fieri, ſatis ſuperq; liquet. *Opinari equidem poſſes, quia imperans anteceſſoris leges ſequi tenetur, ipſum ex alterius voluntate* pendere, quod majeſtati non conveniat. Verùm, cùm nemo invitus imperium ſuſcipiat, neq; tale, quale in Rep. reperitur, invitus ſuſcipere, ergò nec ex alterius voluntate pendere, dicendus eſt: Imperium namq; aggrediendo anteceſſoris non tantùm poteſtatem, ſed & voluntatem ſuam facit, ut jam leges fundamentales non ab anteceſſore, ſed ad ipſo, tanquàm effectus â ſuâ cauſâ, dependeant, ipſeq; ſimilem leges fundamentales ad ſucceſſorem transmittendi facultatem habeat. Tantiſper tamen ponamus, imperantis voluntatem anteceſſoris voluntate informari, id cæteris civibus ſeu ſubditis majeſtatem non tribuet, niſi omnem Monarchiam, eo, ſub quo cœpit,

cœpit, deficiente, confeſtìm in Ariſtocratiam, aut Democratiam degenerare, neq́; nunc regnanti majeſtatem detrahet, niſi Reſpublicas abſq́; majeſtate conſiſtere poſſe, contra apertam rationem ſtatueris.

15. Nihilominùs igitur ex ſe agit, & majeſtatem retinet imperans, etiamſi ſemet, Reipublicæ, & propriæ majeſtatis cauſâ, ad certum agendi modum, ſive â ſeipſo, ſive ab anteceſſore præſcriptum, obſtringat. Cùm autèm ex agendi & patiendi ſeu parendi modo ſive ordinatione Reipublicæ forma æſtimetur, ex imperandi tamen modo parendi modus ferè conſequatur, porrò agendi ſeu imperandi modus potiſſimùm é numero (non quidem quantocunq́;, ſed certa ratione determinato) in eâdem Republicâ imperantium diverſus ſit, Reſpublica indè ſpecies ſuas ſortita eſt, quæ formis, prout in Republicâ vel unus, vel plures, quidam, vel omnes imperent & majeſtate polleant, invicèm diſcernuntur; quæ ſpecialium *Rerumpublicarum formæ* vulgò etiam *Rerumpublicarum Status* nuncupantur: Eaq́; conſideratio Reipublicæ, in quâ imperantis poteſtas aliundè non pendeat, convenientiſſima eſt. In Procerum enim, *ex. gr.* Imperij noſtri, territorijs, ſi rem ipſam accuratè ponderemus, ut Reipublicæ nomen analogum eſt, ita Status, qui vigere ibidèm videtur, non tàm Reip. Status, quàm conſvetudine, privilegio, alióve jure inductus adminiſtrandi modus appellari meret.

16. Ut

Digitized by Google

16. Ut rerum omnium eſſentiales formæ difficillimè cognoſcuntur, ita Lampadio, *tr. de Rep. Rom. Germ. part.* 1. *num.* 60. facilè aſſentior, vel Monarchiam, vel Polyarchiam, non eſſentialem, ſed accidentalem eſſe Rerump. formam, (quam formæ diſtinctionem, quamvis non ſat accuratam, doctrinæ tamen gratiâ ad rei ipſius differentiam aliquantùm ſignificandam hîc retinemus) quæ tamen ſic eſſentialis loco ſit, ut eâ ſublatâ, Reſpublica ipſa tollatur, vel alia eſſe incipiat: Neq; enim quòd Reſpublica aliqua in idem nomen â loco deſumptum ſuccedit, propterea ejusdem eſſentiæ, nec conſequenter eadem eſt, quemadmodùm exactis regibus, Monarchicâ (ſi penes Reges Majeſtas fuit) formâ ſublatâ, Reſpublica ipſa concidit, & Ariſtocratia, cùm optimates imperium acciperent, (aut Democratia, ſi verum eſt ad populum majeſtatem delatam eſſe, *vid. Bodin. de Rep. lib.* 2. *cap.* 1.) non eandem, ſed aliam Rempublicam formavit, licet â loco eandem cum anteriori Reipublicæ Romanæ appellationem mutuata ſit.

17. Reip. igitur ſpecialis eſſentiam, aut hujus loco ſimile quid cogniturus, num unus, an quidam, an omnes imperent aut majeſtate polleant? Vel, nùm forma Reip. ſit monarchica, an Ariſtocratica, an Democratica? vel, (ſi dichotomiâ delecteris) utrùm Monarchica, an Polyarchica? ſi polyarchica, utrum Ariſtocratica, an Democratica? neceſſariò inveſtigabit.

Digitized by Google

Nam quæcunq; forma in quâcunq; Rep. ſe obtulerit, ad harum unam referri poteſt, & debet, quod non ſine ratione ſaniores politici, inter cæteros Bodinus, *d. Rep. d. lib.* 2. *cap.* 1. *& ult.* docent.

18. Reſpublicæ quidem ſæpenumerò peculiarem formam ex iſtis ſimplicibus mixtam induere videntur; imò nulla ferè ita ſimplex occurrit, quin aliquid compoſiti præ ſe ferat, ut cum in eâdem Rep. & unus, & quidam, & omnes Reip. cives agunt, ſed, quia non ſufficit quem in Republicâ agere, ut imperare dicatur, niſi cuilibet inferiori magiſtratui imperium, quod in Rep. majeſtatis proprium eſt, aſcribere perperàm volueris, præcipuè conſiderari debet, an in Rep. ubi & unus, & quidam, & omnes agunt, ita per claſſes ex ſe agere, ſeu quod idem eſt, majeſtatem ſeparatìm uſurpare poſſint, ut intelligatur, an reverà ex ſimplicium formarum miſturâ, peculiaris Reipublicæ forma prodire queat.

19. In iisdem Reip. actibus exercendis, & unum, & quosdam, & omnes, quamlibet quidam claſſem ſingulari imperio ſeu majeſtate concurrere poſſe, qui non ſit amens, nemo cogitare, nedùm dicere, auſit: Sin in diverſis actibus, quod multi docent, diverſas claſſes diverſam majeſtatem, aut majeſtatis partem exercere poſſe credideris, ita ut in eâdem Republicâ quoddam majeſtatis jus vel integrum vel diviſum & ex parte uni ſeparatìm, eodemq; modo aliud quibus-

dam,

Digitized by Google

dam, tùm omnibus competat, ſeu, quædam unus, nonnulla quidam, alia omnes Reip. cives ex ſe agant, non video, quomodò id, ſi fieri poſſit, Reipublicæ miſturam inducat; annê potiùs é contrario perfectæ Reip. ruptionem fieri diceres, cum majeſtas ipſa in partes ſcinditur? & tot Reſpublicas imperfectas emergere, quot majeſtatis jura ſeparatìm â diverſis exercentur, ſi ipſam Reip. definitionem accuratè contemplatus fueris? ne dicam, majeſtatis effectus ſeu jura tantâ affinitate ſe invicèm contingere, ut plerumq; alterum alterius ope indigeat, quomodò verò majeſtate, nedùm ſeparatìm, pollens ad confinis juris indigentiam ſublevandam trahi juſtè poterit? Et aliàs pervulgatum â multis firmiter ſtatuitur, majeſtatem eſſe *individuam*, ut ſuſpectam habere liceat Clapmarij doctrinam, quâ, *de arcan. Rerump. lib.*5. *cap.*20. jamdudùm illorum ſententiam repudiatam aſſerit, qui negant jura Imperij dividi poſſe. Sed modò addidiſſet, juſtâ ratione repudiatam eſſe. Non certè propter jam dicta capio, quomodò Imperij jura, ut majeſtatem, vel majeſtatis partem ſecum ducant, (quod in quæſtione eſt) ex naturâ Reipublicæ, quæ non diſtractione, ſed unione formatur, dividi poſſint; quin, ut ut Reſp. diſtractionem ſeu diviſionem majeſtatis admitteret, ſic tamen civilem beatitudinem aſſequi non valeret, & Reſpublica videretur, non eſſet. Multò minùs in Polyarchiâ, quod ibi in multis reſidere videatur, ma-

Digitized by Google

jeſtas diviſionem recipit. Doctoribus enim politicis ſemper placuit, in polyarchicâ Rep. majeſtatem tribui non ſingulis, ſed univerſis, & uno quaſi corpore comprehenſis, ita ut univerſè imperantes ſingulariter conſiderati veri ſubditi evadant: Adeoq; cum etiam in polyarchiâ non multis, ſed multitudini, & ſic unitati (unitatem pro accidens philoſophi vocant) competat, hactenùs iterùm non percipio, quomodò in Rep. majeſtas dividi poſſit.

20. Concludo igitur, ut ad ſcopum redeam, cum Bodino, meis licèt rationibus, ſaltèm aliquantùm diverſis, nullam unquàm Remp. ex duabus, (ſimplicibus ſc. Rerump. formis) multò minus ex tribus conflari, at ne opinione quidem fingi, ſed tria tantum genera conſtitui poſſe, *de Rep. lib.* 2. *cap.* 1. aut, ut *eod. lib. cap. ult.* loquitur, ſtatuamus tres tantum, nec plures Rerump. formas, ſimplices illas quidem, nec ullâ confuſione permiſtas, id eſt, jura majeſtatis, omnia omnibus ſimul coacervalis civibus, aut minori civium parti, aut uni tribuamus.

21. Quapropter Hippolithus advertere debuiſſet, Bodino diverſa eſſe, *Rempublicam mixtam dari, & inveniri ubi majeſtatis jura dividantur*: Illud omninò negat, hoc quidem aſſerit, attamen civitates, in quibus ad diviſionem jurium majeſtatis deventum fuerit, minimè omnium ampliùs pro civitatibus aut Rebuſpublicis, ſed Rerump. corruptionibus (quæ neceſſariò civilia

vilia bella, aut perturbationes ſecum trahant, uſq; dum indè, tanquàm ex ovo incubatione fœtido ſuavis pullus, ſimplex Reip. forma prodeat) habendas, cum Herodoto, docet, *d. lib. cap.* 1. nullibi verò, quod Hippolithus Bodino affingit, Rempublicam mixtam dari, aut dari poſſe. Neq; etiam cohæret, quod Hippolithus, cùm hoc capite de diverſarum formarum miſturâ multis diſſeruiſſet, eam Imperij noſtri exemplo declarandam exiſtimet, & tamen *cap. ſeq. ferè in fin. & h. part. cap.* 17. expreſſè ſcribat, in Imperio noſtro non reperiri talem ſtatum mixtum, qualem hoc cap. depingit, ſed id ex unius ejusdemq; ſimplicis Reip. formæ, nimirum *Ariſtocratiæ*, *diverſis* formis ſeu ſpeciebus *miſceri*, quâ tamen miſturâ nihil abſurdiùs excogitari poſſe levi operâ obſervabit, qui ijs, quæ de diverſarum formarum miſturæ impoſſibilitate â multis inculcata, & â nobis jam demonſtrata ſunt, animum intendet.

22. Sed, ut dicam quod res eſt, exempla, quæ Bodinus adducit, ut probet jura majeſtatis diviſa fuiſſe, mihi certè non ſatisfaciunt; nihil enim aliud oſtendunt, quàm in eâdem Rep. vel unum, vel optimates, vel univerſos, diverſas claſſes ſimul, eandem majeſtatem ſibi aſſerere voluiſſe, quod litigium pleriſq; Rebusp. commune eſt, ac ſæpè in civile bellum exit: & de regno Daniæ durè nimis loquitur, quando ibidem Reges indè â Chriſtierno ad ſuam uſq; ætatem certa

majeſtatis jura *injuſſu Senatus* exercere non potuiſſe aſſeverat, cùm meliùs dixiſſet, id absq; *Senatus conſenſu* non fieri, multum enìm inter hæc duo intereſt, neq; confeſtìm, qui cum conſenſu alterius aliquid agit, alteri ſubijcitur, *vid. S.num.* 13. Quinimò, ſi Bodinus in hunc diem ſuperfuiſſet, de regno Daniæ, quod ibi majeſtatis jura diviſa fuerint, hodiéve ſint, ſententiam ſuam absq; dubio mutâſſet: nam â Friderici II. ævo, quo Bodinus hæc ſcripſit, (etiam anteriùs, ſaltèm indè â Friderico I.) eundem in Daniâ ſtatum hactenùs vigere compertum eſt, & nihilominùs absq; apertis civilibus motibus tot jam annis ſibi conſtitit, qui, ſi inibi majeſtatis jura diviſa eſſent, ex ipſius Bodini doctrinâ, ita perdurare non poſſet, aut potuiſſet. Eſt tamen & hoc in genere monendum, confuſionem aliquam, diſtractionemq; Reipublicæ, Tyrannidem itèm, aut Dominatum, cùm ex aliis cauſis, præſertìm prout ſubditorum ingenia vel libera vel ſervilia, pacata aut inquieta extiterint, tùm providentiâ divinâ nunc breviùs, nunc longiùs ſubſiſtere, & miſeram turbulentamq; quaſi animam diutiùs aliquando trahere poſſe, exemplo non uno compertum fieri.

23. Quid autèm eſt, quod *S. num.* 18. diximus, omnes ferè Reſp. miſti nonnihil præ ſe ferre? Præ ſe ferre dixi, non quod mixtæ ſint aut fiant, ſi nimirùm, ut *S.num.* 8. monui, quia imperantes aut in Rep. ex

ſe

ſe agentes, aut majeſtate pollentes (quæ omnia eadem ſignificant) propter vel unitatem, vel multitudinem, aliisvê ex cauſis, ægrè & difficulter ipſi omnia imperii negotia ſubeunt, vel per alios ſubire honeſtum, ſeu utile ducunt, certos actus peculiari diſtributione ſubditis, vel uni, vel quibusdam, vel univerſis, committant. Iſti enim imperare propriè dici nequeunt, multò minùs majeſtate pollent, quia non ex ſe, ſed commiſſa, agunt, ſeu vim agendi aliundè habent: adeoq;, ſi unus, & quidam, & omnes, ita in eâdem Rep. agant, non propterea Reſp: in quâ agunt, mixta vocari debet.

24. Idcircò rectè quidem Hippolithus, ſed tanquàm *proprio gladio*, ut paſſim apparebit, ſe jugulaturus, diſtinctionem illam (cujus autor, qui videri vult, *h. part. cap.* 17. ipſe non eſt, *vid. Reinking. tr. d. regim. ſec. & eccleſ. lib.* 1. *claſſ.* 2. *cap.* 2. *num.* 56. 95. *&* 242.) approbavit, quâ Reip. adminiſtratio dicitur vel *eſſentialis*, vel *accidentalis*, ut hæc ſit ex commiſſo, illa ex ſe aut proprio jure agentis: hic n. ſive ipſe, ſive per alium adminiſtret, eſſentialiter adminiſtrare dicitur. Cùm a. ab iis, qui eſſentiali adminiſtratione funguntur, id eſt, imperantibus, Reſpublicas ſpeciales accidentalem duntaxat formam accipere, *S. num.* 16. diximus, conſequens eſt, ab his, qui tantummodò accidentaliter, & imperantis beneficio adminiſtrant, ne acci-

accidentalem quidem formam, ad Rerump. ſpecies dignoſcendas, haberi poſſe.

25. Id verò hîc præteriri non debet, etſi, ut rerum omnium, ſicuti *d. num.* 16. monuimus, ita maximè individuorum (adeò, ut non pauci his eandem cum ſpecie formam atq; eſſentiam tribuant, quod tamen â melius ſentientibus Philoſophis improbatum eſt) eſſentiales formæ cognitu difficiles ſunt, ad ſpecialium tamen Rerump. individua aliquo modo invicèm dignoſcenda, externam quandam differentiam, quæ formæ nomen non merear, & quâ mutatà, ne ipſum quidem individuum verè mutetur, (quemadmodùm ſi Petrum Paulo in omnibus, quantùm percipere poſſis, ſimilem deprehenſum ab eodem per accidens aliquod dignoſceres, iſtà externà acceſſione remotà, Petri eſſentiam remotam non diceres) ab accidentaliter adminiſtrantibus depromer licere: Atq; eatenùs iſta quidem accidentalis adminiſtratio, quod vel in unum, vel in plures cadat, vel Monarchica, vel Ariſtocratica, vel Democratica, abuſivè & per tranſlationem, vocari poteſt, ipſa autẽ individua Reſpublica â ſpecie, cui ſubjecta eſt, ut naturam, ita & nomen mutuatur. Propter ejusmodi externam differentiam, é ſpeciali tamen Reip. formâ, Romano-Germanicam Rempublicam, ſeu (ut ſynecdochicè appellari ſolet) *Imperium*, *diſcriberem*, *quod hodiè ſit unius* (nempè Imperatoris) *ex ſe agentis ſeu majeſtate pollentis*, *& Electorum*, *Principum*, *libera-*

Digitized by Google

liberarumq́; Civilitatum, per certam Capitulationem, (ut vocant,) *cæteraſvé Reip. Germanicæ leges, ac receptos mores fundamentales, quibus iſtis Imperij Ordinibus atq́; ſubditis, diverſis claſsibus diverſâ poteſtate ordinatis, in quibusdam* (non omnibus) *Imperij negotiis*, (ſingula diverſæ poteſtatis hîc exprimenda eſſent) *accidentalis adminiſtratio ariſtocratica conceditur, ad politicam & Imperatoris & omnium Imperij civium ſalutem, ordinata unio monarchica*. Poſſet tamen & hoc vocabulum: *monarchica*: omitti, quia id ſatis per unius ex ſe agentis aut majeſtate pollentis mentionem exprimitur. Quod Imperium dùm *Romano-Germanicum* appello, regnum Germanicum (ut & Italicum Longobardicum) ab imperio Romano regnum aut rempublicam disjunctam ſemper fuiſſe, (id quod Conringius, *libr. de. Germ. Imp. Rom.* omnium accuratiſſimè nuper docuit) non ignoro, quâ tamen ratione Regno Germaniæ Romanum nomen hodieq; conveniat, hîc quia opus non eſt, diſquirere ſuperſedeo.

26. Hactenùs ergò ea commentati ſumus, quæ non modò, quid de hoc capite ab Hippolitho traditis ſentiendum ſit, oſtendunt, ſed & ſecuturæ tractationi vera, nî fallor, & neceſſaria principia ſuppeditatum eunt. Ut verò rei evidentia Hippolithi opinionem in ſingulis eò conſpectiùs feriat, eâ ripâ, quâ ipſe me ducet pergam, partes nimirùm, partiumq;

Digitized by Google

capita, atq; capitum ſectiones ab eodem inſtitutas retinebo, quamvis ſi abſq; peculiari concurſu de præſenti materiâ tractandum fuiſſet, meâ methodo uſus eſſem.

In

CAP. II.

In quo recenſentur præcipua eorum fundamenta, qui Statum in Imperio noſtro Monarchicum eſſe, contendunt.

1.

ITa quidem hoc Caput ab Hippolitho inſcribitur, ego autèm tantùm hîc fundamentis â me extructis inſiſtam, ut indè etiam, quomodò ab alijs poſita noſtris congruant, intelligere liceat. Vi veritatis compulſus, *Regnum Germanicum*, ſeu (ut vulgò nuncupatur) Imperium Romano-Germanicum, monarchicum eſſe, *cap. præced. num. penult.* (idem quod Reinkingius) aſſeverare non dubitavi, id quod obtinebo, cùm, Deo veritatem pandente, in ſolo Imperatore majeſtatem reſidere probavero.

2. Jam ſuperiùs oſtendi, Majeſtatem in Rep. per abſolutam aut legibus ſolutam poteſtatem perperàm deſcribi, ſed ſufficere, ut, qui majeſtatem meritò ſibi aſſe-

Digitized by Google

aſſerat, ex ſe ſeu proprio jure Rempublicam admini-ſtret, (modò quis, ſe invitum etiam, quodcunq; de Reip. negotijs ſubditi inter ſe conſenſerint, ſecuturum pollicendo hanc eſſentialem adminiſtrationem planè non deſtruat, & ſic ſui juris eſſe definat, *vid. d. cap. præced. num.* 13.) quò Hippolithus, poſtquàm Imperatoris noſtri majeſtatem ad incitas redigere velle viſus eſt, ipſe tandem *I. h. part. cap.* 17. dilabi cogitur. Imperatorem univerſam Germaniam adminiſtrare, nemini non notum eſt, nec etiam negatur, in Germaniâ multis univerſos Imperij Ordines, quibusdam Electores unà cum Imperatore defungi. Ut igitur ſciàmus utrùm Imperatori, an Imperij Ordinibus Majeſtas competat, inprimis cognoſcere oportet, utrùm Imperator, an Ordines ex ſe ſive proprio jure admini-ſtrent? (Mixtam enim Remp. ubi ſeparatìm, & unus, & multi, proprio jure agant vel adminiſtrent, nec inveniri, nec fingi poſſe, *S. cap. præced. num.*17. *& ſeqq.* demonſtravimus.) Quo cognito, de iſtius quoq; adminiſtrationis, quàm vel quidam, vel omnes Electores, vel univerſi etiam Ordines, Imperatore ſive mortuo, ſive vivente & excluſo, uſurpant, aut uſurpare debent, ratione clariùs conſtabit.

3. Carolum Magnum, Galliæ, & Italiæ, atq; adeò ipſarum veteris Imperij Romani reliquiarum, gubernatione potentiſſimum, Germaniam inter cætera armis ſubactam ſolum ex ſe ſeu proprio jure admini-

ſtrâſſe, non eſt de quo dubitemus, idq; ipſe Hippolithus utrâq; manu largitur, quando, *h. part. cap.* 4. *ſect.* 2. Placita (id eſt, comitia) â Carolo M. indicta inter ea comitia refert, quæ ê ſolo Principis Monarchæ arbitrio pendere, & præter eam, quam Princeps requirat, nullam operam præſtare ſoleant, quam aſſertionem, cum micâ ſalis accipiendam, (vid. *I. ad d. cap.* 4. *ſect.* 2. *num.* 2. *&* *num.* 13.) ex Hincmari, probatæ fidei autoris, â Goldaſt. *in prolegom. tom.* 3. *Conſt. Impp.* relati, epiſt. 3. c. 34. Hippolithus elicere voluit: is Hincmarus, apud eundem, *diverſis capp.* docet, ſi qua in Regni negotijs autoritas aliquibus, tanquam regni proceribus, attributa ſit, eam maximè ipſius Regis Conſiliarijs, ac Palatij miniſtris competijſſe, ex quo, in regno non minùs, quàm in Palatio, Carolum propriam poteſtatem uſurpâſſe haud leve indicium capitur. Hinc Vadianus, *de Colleg. monaſter. Germ.* apud Lehnm. *Chron. Spir. lib.* 2. *cap.* 16. Francorum Reges regnum ſuum olìm Ducum maximè, & Comitum operâ moderatos ſcribit, ita tamen, ut Duces, aut Comites, non ſuam ceu propriam, ſed publicam regni ditionem adminiſtrarent, ſive, ut mox ſubijcit, alienæ poteſtatis functionem gererent, vel, ut idem ſe explicat, non ſui juris, ſed Regum & Imperatorum officiarij & veluti miniſtri eſſent. Bodinus *lib.* 3. *cap.* 5. de Rep. idem aſſerit, ſed qui *ibid.* hereditario, & proprio jure niti, pro iiſdem habet, quod Vadiani quoq; verba præ ſe ferunt, &

multi

Digitized by Google

multi alij diverſa iſta confundunt, cùm tamen non ſemper, qui perpetuo atq; hereditario gaudet, ſuo aut proprio jure utatur; adeoq;, ut ut in Republ. aliquorum jurisdictionem in heredes transmitti concedam, non properea, quam Reip. majeſtati, quemadmodùm Bodinus *ibid.* loquitur, â quâ omnia omnium imperia jurisdictionesvê manant, acceptam ferunt, eorum aut propria eſt aut proprio jure excercetur. Cùm autèm Franciæ proceres quondàm (Bodini licèt locutione applicatà) nihil proprij adminiſtrâſſe, ſed Francicos tantùm Reges propriâ poteſtate polluiſſe, fatendum ſit, Carolum M. ſuo & proprio jure Germaniam rexiſſe, *tantò firmiùs ſtatuitur.* Etenim non tantùm debellatam monarchico imperio continuit, *ſed & in* Saxoniâ, maximâ ejus parte, quæ ſeparatìm polyarchico ſtatu potens extiterat, Ducum dignitatem (quam nec alibi in Germaniâ ſub poſteritate Carolinâ toleratam, dicere quidam audent) uſurpari penitùs noluit: Atq; id ipſum ad Imperatoris Ottonis Magni ætatem perduràſſe M. Adam, in vitâ Adalgagi, *hiſtor. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 4. luculenter teſtatum facit: *Cùm* rex, inquit, *victorioſisſimus Otto, ad liberandam ſedem Apoſtolicam vocaretur in Italiam, conſilium habuit, quem poſt ſe vicarium poteſtatis ad faciendam juſtitiam relinqueret in his partibus, quæ barbaris confines ſunt terminis. Nondum enim poſt tempora Caroli, propter veteres illius gentis ſeditiones, Saxonia Ducem accepit niſi Cæſarem. Quâ neceſſitate*

Rex perſuaſus, Hermanno primùm tutelæ vicem in Saxoniâ commiſit. Et hunc Hermannum ipſum Saxoniæ Ducatum meruiſſe *paulò pòſt* idem narrat. Quæ Helmold. *Chron. Slavor. libr.* 1. *cap.* 10. & Albert. Abb. Stad. *Chron. ad Ann. Dom.* 961. iisdem verbis referunt.

4. Poſtmodùm quidem diverſis temporibus alia atq; alia accidentalis adminiſtratio in Imperio Romano-Germanico orta, dùm illuſtribus viris, quod optimè de Impp. & patriâ meriti eſſent, atq; aliàs ex ſingulari affectione, non modò certarum ditionum adminiſtratio ab Impp. concredita eſt, ſed tandem etiam, eorundem beneficio, tales & adminiſtrationem & ipſarum terrarum poſſeſſionem in heredes transmiſerunt, commiſſarumq; ditionum inveſtituram conſecuti ſunt, ita ut hodiè, cum civitatibus nonnullis haud minori beneficio affectis, ſub *Ordinum* ſeu *ſtatuum Imperij* appellatione, in ſuis ditionibus *Regalia*, (vocabulo, quod ad ordines, non ſat convenienti) & majora & minora, ſic enim diſtribuunt, exercere vulgò dicantur, & communiter, ſed, uti hinc indè clareſcit, ſine fundamento, uſq; eò itum ſit, ut & ſtatibus Imperij in ſuis territorijs tantam poteſtatem, quantam Imperator in Imperio exerceat, competere, & in eosdem crimen læſæ majeſtatis directò committi exiſtiment, & conſequenter tot majeſtates, quot Status Imperij, in eâdem Rep. cumulent: At, quicquid ſit, ut perfrictæ frontis eſſet, qui de magnâ

utiq;

Digitized by Google

utiq; Ordinum autoritate, libertate, illuſtribusq; privilegiis, aliter quàm par fuerit, ſentiret, ſic Imperatorem, qui quò magis Imperii Proceres inſignes reddit, eò illuſtrior ipſe eſt, debito honore, & obſequio defraudat, qui majeſtatem ejus ex iſtâ indulgentiâ imminutam cenſet.

5. Cùm *ad præc. cap. num.* 8. *&* 13. â conceſſione libertatis, & privilegiorum, ad translationem majeſtatis malè inferri, atq; ex adeptâ libertate (tantò quidèm efficaciore, quantò majore) ſi qua eam adminiſtratio comitetur, accidentalem Reip. adminiſtrationem, (quam qui habeat, majeſtate minimè gaudere) non eſſentialem, acquiri, *ad d. cap. num.* 23. *& ſeq. ac paſſim ibid.* notata manifeſtum faciant, ſufficere poſſit, ut ſtatuamus majeſtatem penes ſolum Imperatorem, & Imperium Romano-Germanicum hodieq; monarchicùm eſſe, Germaniam, ſerie haud interruptâ, (nam poſt decantatum illud aliquot annorum interregnum eandem, quæ anteâ, Reip. Germanicæ formam obtinuiſſe, is facilè deprehendet, qui Friderici II. & Rodolphi Habsburgenſis imperia conferet) in hunc uſq; diem ab Imperatoribus aut Regibus, quorum primus majeſtate polluerit, non niſi accidentali adminiſtratione variatâ, gubernatam allegâſſe; huic tamen, ſatis licèt urgenti præſumptioni, præſentibus rerum argumentis ſuccurrere operæ pretium fuerit.

6. Inter multa duo præcipuè me movent, ut ſolum

lum Imperatorem, hodiè non minùs ac olìm, in Rep. Germanicâ ex ſe agere, ſeu Romano-Germanicum Imperium ſub majeſtate ſolius Imperatoris monarchicum eſſe, credam. Unum, idq; inſtar omnium eſt, quòd Imperator ſive omnium, ſive plurium Imperij Ordinum votis in Comitijs concluſum (modò non, præfractè diſſentiendo, Reip. commodum apertè negligat) vel approbandi, vel reprobandi liberum arbitrium habet, quod *I. ad. cap.* 4. *h. part.* comprobabimus. Ipſe quidem etiam Imperator in Comitijs Ordinum conſenſum placitis ſuis adhibere jure fundamentali tenetur, hoc verò majeſtatem non lædere, *è d. cap. præced. num.* 13. *& ſeq.* conſpicuum eſt: At quod unus, quæ omnibus quoq; Ordinibus placuerint, invitus non admittat, unus, inquam, omnes alios remorari poſſit, vi majeſtatis, quæ uni inhæreat, fieri, nemini non apparet, idq; in Imperatore noſtro tantò evidentius, quantò è ſuperioribus, & ipſâ obloquentium confeſſione certius eſt, Germaniæ Reges ſine controverſiâ olìm monarchicâ majeſtate præfuiſſe, ut indè ſe ineptum præbeat, qui malit pro Ordinibus, quàm pro ipſo Imperatore præſumere: quin nec mediâ viâ, quam pleriq; calcant, pergere licet, ut ex eo, quod in Comitijs ipſius quoq; Imperatoris voluntatem Ordines legitimè diſſentiendo ſuſpendere queant, Status Romano-Germanici Imperij ex Monarchiâ & Ariſtocratiâ mixtus ſtatuatur, præterquàm

enim

Digitized by Google

enìm quòd ea Ordinum poteſtas non niſi ex ipſorum Impp. beneficio orta eſt, Rerumpublicarum formæ miſceri nequeunt, uti *ad d. cap. præced. num.* 18. *& ſeqq.* docuimus. *Alterum* majeſtatis ſoli Imperatori ſeu Regi Germanorum competentis argumentum elucet ex iſtis actibus, quos Imperator extra comitia absq; ullò Ordinum neceſſario conſenſu exercet, propterea *Reſervata* vulgò appellantur, de quibus *I. h. part. cap.* 16. videbimus. In his quia nemo, ne univerſi quidèm Ordines ſimul conſiderati Imperatorem impedire poſſunt, (ab Ordinibus igitur Imperatori commiſſa dicere, abſurdiſſimum fuerit) neceſſariò ea Imperator ex ſe ſeu jure majeſtatis conficit, conſequenter, quoniam majeſtas dividi nequit, in cæteris quoq;, & ſic *in omnibus* Imperij negotijs, ut ut conſenſum Ordinum requirat, ſolus majeſtate prævalet. Quod argumentum tanquàm præ cæteris conſpicuum priori addo, quamvis, hoc ſi deſtituerer, prius iſtud rei probandæ ſolum ſufficeret.

7. Adhuc igitur contra Hippolithi mentem, quam in fine hujus capitis explicat, ſtatuere integrum eſt: In Imperio noſtro Statum eſſe Monarchicum, Ariſtocraticâ (accidentali ſc.) adminiſtratione temperatum, qui ad Principatum, qualem ille depingit, nequaquàm accedat, multò minùs ex diverſis Ariſtocraticis formis mixtus ſit. Hinc Imperatori plenitudinem poteſtatis, aliasq; Majeſtati propriè convenientes formulas,

mulas, atq; appellationes fruſtrà tribui, eundemq; his ſolùm, tanquàm ſimulacris, (in quibus Hippolithus extremum plerarumq; de Imperatore opinionum ſuarum aſylum poſitum habet) coli, falſiſſimum eſſe, non obſcure liquet, & ulteriùs ſingulis paſſim locis oſtendemus.

8. Paurmeiſterus quidem (cujus doctrinam Hippolithus ſuo ſcopo accommodare nititur) *βασιλείαν κατὰ νόμον*, qualem Imperatoris poteſtatem eſſe, nobis minimè diſſentientibus, ſtatuit, Ariſtocratiæ genere contineri cum Ariſtotele docet, *lib.* 2. *de jurisd. cap.* 2. *num.* 74. *edit. Francofurt.* ſed etſi nunc in liberâ indagatione nudam autoritatem meritò ſeponamus, quomodocunq; tamen Paurmeiſterus Ariſtocratiæ vocabulo uti voluerit, de re ipſâ nobiſcum conſentire dicendus eſt, *eod. cap. num.* 100. niſi eundem in univerſo orbe, ſaltèm tota Europâ, nullam Monarchiam agnoviſſe exiſtimaveris, quod nec vir iſte docuit, nec ſi docuiſſet, Hippolithus de Galliæ regno concederet, *l. h. part.* 4. *ſect.* 2.

In

In
CAP. III.
De Majeſtate, ejusq́ eſſentiali proprio; nempè Superioritate: Et utrùm illa Imperatori, an Imperio potius tribuenda ſit?

SECT. I.

1.

CApite præced. 2. Hippolithus affirmàverat, Statum in Imperio noſtro eſſe Ariſtocraticum, *nunc id probare aggreditur*, atq; *in eo deinceps*, *Imperatorem tantùm non mittens famulatum*, *hâc totâ parte occupatus eſt*. Et quidèm, cum initio hujus ſectionis, aſſertionem ſuam non autoritate, ſed rationibus firmandam dicens, Reipublicæ noſtræ formam non Monarchicam, ſed Ariſtocraticam eſſe, Electorum Maguntini, & Saxonis teſtimonio, ac Regis Galliæ rationi, parùm fidere videatur, neq; nos in his refutandis laborioſi erimus; alioquin inter cætera dicerem, Electores, ſive Germaniæ Principes populariter locutos fuiſſe, & accidentalem adminiſtrationem, quæ tàm altè in Ordinibus Imperij radices egerit, ut ab ijs nullo Imperatoris facto divelli deberet, ariſtocraticam appellâſſe, Monarchiam verò tantùm abſolutam, quâ ipſorum jura, aut privile-

 gia

gia diminuerentur, Imperatori denegâſſe: cui opinioni Reinkingij reſponſio conſimilis eſt.

2. Sed quomodocunq; ea intelligantur, veritati præjudicare nequeunt: rectiùs enìm, ipſo fatente Hippolitho, ex Majeſtatis ſede de Imperii noſtri Statu judicatur. Soli autèm Imperatori Majeſtatem competere, jam probavimus, & paſſim inferius palàm fiet, ut Hippolithus, quia non det Cæſari, quæ ſint Cæſaris, (quod ſat opportunè â Reinkingio allegatum eludere, grave eſt) ſe haud extra crimen futurum, non abs re conjectaverit. Quinimò rationi minimè adverſabitur, ſi Imperatori majeſtatem aſſignet, &, ne ita ſentiendo Statum Imperij penitùs invertat, vanus utiq; timor eſt. Quæ & jam ſcripta comprobant, & ſecuturis clariora reddentur.

3. Non poſſum igitur non improbare opinionem iſtam, quâ Imperij majeſtas penes Ordines conſiſtere exiſtimatur; ac vereor, ne in unâ eâdemq; periodo Hippolithus ſibi ipſi contradicat, quâ majeſtatem individuam fatetur, & extremam tamen majeſtatis ſpeciem, per electionem, in Imperatorem transferri putat, niſi, quid per extremam majeſtatis ſpeciem intellectum velit, divinandum duxerit. De re ipſâ ulteriùs ſuo loco diſpiciemus.

4. Solum etiam Imperatorem in Germaniâ, aut Imperij Germanorum Receſſibus, Majeſtatis titulo honorari, quod ad Imperij Ordines, res ipſa poſtulat,

quod

quod ad exteros Reges, ex Imperij præſertim apud omnes gentes decantatâ eminentiâ, ratione non caret; quamvis, (id quod Imperatoris autoritati minimè præjudicat) ingenuè fatendum ſit, extra ſolius Imperij negotia, cæteris Monarchis Majeſtatis titulum non tantùm deberi, ſed & â noſtris hominibus tribui, quod vel ê noviſſimæ pacificationis actis conſpicuum ſit: plerosq; verò meliore (nedùm longè meliore, ut Hippolithus loquitur, & ſentit) titulo Majeſtatem ſibi vindicare poſſe, præſenti ſcripto falſum reddimus.

5. Hippolithus ergò in Majeſtatis tituli Imperatori (cui ſoli in Imperio ipſam Majeſtatem ineſſe demonſtravimus, & porrò *demonſtratum imus*) *denegandi* cauſas fruſtrà *inquirit*. Nam, præterquàm quod *exemplum alterius* Regni rem noſtri Imperij non evertit, de Republicâ Polonorum litem noſtram facere hîc minimè opus eſt, & jam ſuperiùs monuimus, rem integram malè pro nudo antiquitatis veſtigio, & inani ſimulacro haberi, eoq; minùs iſta é more Germanorum, qui tamen præ omnibus ſinceritatis laudem meruêre, attentata conjectura quenquam movebit: ac conſequenter non poſſum non accedere Reinkingio, qui in Receſſibus plenitudine poteſtatis, **Keyſ. Macht und Vollkommenheit**/& ſimilibus Imperatori aſſignatis, ipſam Imperatoris Majeſtatem denotari, prudenter ſentit, *de reg. ſec. & eccl. d. lib.* 1. *claſſ.* 2. *cap.* 2. *num.* 80.

In Sect. II.

1.

ARgumenta noſtra, quibus ſoli Imperatori Majeſtatem tribuimus, majori lumine ſe efferent, cùm, quæ pro contrariâ opinione adducuntur, remota fuerint. Hâc autèm ſectione Hippolithus nobis ſuppeditat occaſionem reſpondendi ad ea, quibus Majeſtatis definitionem, ejusq;, ut vocat, eſſentiale proprium, eſſentialem formam ſeu proprietatem, ipſam formam ac ſubſtantialem eſſentiam Majeſtatis, (quas locutiones, ne circa verborum corticem laborâſſe Hippolitho videar, hîc non examino) uno verbo, Superioritatem non Imperatori, ſed Imperio ſive Ordinibus Imperij competere, probatum exiſtimat.

2. Superioritatem, ſeu ſummam poteſtatem, Majeſtatis Symbolum eſſe, Hippolitho libenter conſentio, ſed abſolutam dari aut dici in Rep. ſuperioritatem *ſup. ad. cap.* 1. *num.* 12. jam improbavi. Nunc tantùm diſpiciendum, quàm dextra ſit tanta Hippolithi Ordines Imperatore ſuperiores aſſerendi conſtantia.

3. Indè quod Ordines, ſeu Ordinum nomine Electores Imperatorem conſtituunt, Ordines, non apodicticè, præſumtivè tamen Imperatore ſuperiores cenſeri, ſcrupulo non caret. In genere quidèm conſiderari conveniens eſt, propriâ an demandatâ poteſtate, cumulativè (ut dici ſolet) an privativè quis conſtituat,

ut

ut conſtituto vel inferior, vel æqualis, vel ſuperior ſtatuatur, (vid. de re eâd. H. Grot. *de jur. bell. ac pac. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 8.) atq; ubi ejusmodi conſideratio dubia eſt, conſtituentem conſtituto ſuperiorem, tamdiu donec contrarium probetur, præſumendum, non invitus largior: At qui in ſpecie ad Regnum vocatur, ſeu Rex conſtituitur, contrariâ præſumptione, ex eo, quod in Regibus ordinarium eſt, conſtituentibus ſive Ordinibus Regni ſuperiorem cenſendum eſſe, non eſt quod dubitem, ideoq;, quamvis concedam, *nihil ad rhombum facere*, quemadmodùm Baldum ſecuti tradunt, *utrùm quis vocetur Rex vel Dux, nec faciendam vim in nomine, ſed in qualitate regiminis, & in magnitudine poteſtis*, pro Regis tamen Superioritate, usq; dum contrarium doceatur, præſumere par erit. Hinc absq; cauſâ Hippolithus Paurmeiſterum falſi arguit, qui *eo ipſo quo quis creatur Rex Romanorum imperium omne politicum jure gentium in eum conferri, & niti eum intentione fundatâ quoad omnem jurisdictionem*, in ſpecie docet, *lib.* 2. *de jurisd. cap.* 4. *num.* 6. *& ſeqq.* Sequitur ergò, ex eo, quod in ſpecie Rex Romanorum, ſive Germanorum electus eſt, pro Imperatoris ſuperioritate præſumi, quam libertas & privilegia Imperij Ordinibus ab ipſis Imperatoribus conceſſa non infringant, id quod ſupra non ſemel inculcavimus.

4. Cæterùm ponderanda præcipua, & duplex Hippolithi ratio, quâ Ordines Imperatore ſuperiores contendit.

tendit. 1. quod Imperator *Ordinibus Imperii actionum ſuarum, rerumq́ geſtarum rationem reddere* teneatur. 2. quod *ab Ordinibus exautorari* poſſit.

5. Quod primam attinet, ſi eam in Imperatore locum habere concederem, nondùm tamen inde Ordines Imperatore ſuperiores conſtituerentur. Cùm enìm in Rep. quod *ſupra ad cap. I.* notavimus, Majeſtas etiam, ac ſumma poteſtas certis legibus teneatur, non poteſt non evenire, ut quando quis, ſecùs ac promiſit, ſummam poteſtatem exercere perhibetur, niſi civilibus turbis ſe involvere, atq; adeò ipſam ſuam majeſtatem in diſcrimen committere velit, aut acta emendet, aut ſubditos promiſſa non ſervata conquerentes, contra legem, quam ſibi ipſi dixerit, nihil â ſe perpetratum doceat. Quemadmodùm igitur, qui certarum legum obſervantiam pollicetur, majeſtatem, ſeu ſummam poteſtatem, in Rep. retinet, (uti *ad idem cap.* tradita comprobant) ita nec Superioritati, ut ita loquar, quicquam detrahit, qui ea, quæ pollicitus eſt, â ſe obſervata oſtendit. Hoc & â Monarchis, ubi res poſtulat, fieri aſſolet: Atq; ab Imperatore quidem, ut ad ſcopum accedam, more Imperij, (qualis in pleriſq; etiam alijs Regnis obtinet) in Comitijs aliquando præſtatur, quoties in publicis conſultationibus Ordines præter cætera Gravamina, ut vocant, ab ipſo quoq; Imperatore acta emendari vel tolli humillimè petunt; & tùm aut emendationi, cùm petitionem legibus

gibus Regni conformem judicat, locum relinquit, aut contra Imperij conſtitutiones, extra ſummæ neceſſitatis caſum, nihil commiſſum docet. Ita Imperator, (alij quoq; Monarchæ ſuis Regni membris) ſi hoc eſt rationem reddere, Ordinibus Imperij actionum ſuarum, rerumq; geſtarum, absq; Superioritatis læſione, rationem reddit: Et exempla, quæ Hippolithus adduxit, vel nihil ad rem faciunt, vel aliud non demonſtrant.

6. Ex Imperatoris Henrici IV. hiſtoriâ certam Imperij conſuetudinem elicere admodùm lubricum eſt. Eæ enim tùm fuêre temporis calamitates, ut, cùm hinc rebellio, illinc *Pontificis diræ Imperatorem* enormiter urgerent, *jam non tàm debitam fidem*, quâm *arbitrarium* Principum judicium imploràſſe dictus ſit. Neq; ipſum tamen facilè quid imperatoriâ majeſtate inferius annuiſſe, vel tot pugnæ, quibus cum hoſtibus dimicavit, abundè teſtari poſſunt. *Nemo*, inquit Egnatius, in hujus, quem Henricum III. vocat, Imp. vitâ, *bellacior hoc uno fuit, nemo collatis ſignis ad hanc diem pluries cum hoſte conflixit: Quippè qui Marcum Marcellum & Cæſarem Dictatorem ſupergreſſus bis & ſexagies pugnarit.* Quibus conſentit Cuſpinianus. Eadem *ad Chron. Abb. Urſperg. Anno* 1086. leguntur annotata: ut nemini â majeſtate alienum videri debeat, eum, qui tantâ ſtrenuitate nec rebelles omninò domare, nec Pontificem emollire potuerit, in maximis aliquando anguſtijs

Procerum arbitrio ſe permiſiſſe. Quin etiam de fide hiſtoricorum, quorum verbis Hippolithus inhæret, non immeritò dubitatur: quamvis enim non illi tantùm, ſed multi alij clerici Pontificis ſuperſtitioſâ tyrannide dementati, & ſuam plerumq; cauſam agentes, in Imperatorem ſcriptione licet hiſtoricâ nimiùm debacchati fuerint, non tamen iſtâ etiam ætate defuêre, qui Imperatoris ſtrenui, & de Romano Imperio optimè mereri cupientis acta, ſi cum ipſis adverſariorum ſcriptis conferantur, longè veriſimiliori relatione poſteris exhibuerunt, ut qui Apologiam Henrici IV. ſcripſit, cujus vel Venericus Vercellenſis, vel Walramus Naumburgenſis, vel Conradus Trajectenſis Epiſcopus, autor exiſtimatur, & *ανώνυμος* ſcriptor de ejusdem Imperatoris vitâ, itèm, qui ejusd. Imp. bellum contra Saxones heroico carmine deſcripſit, Benno Cardinalis de vitâ Hildebrandi; & ipſi aliàs in Imperatorem iniqui, Sigebertus Gemblacenſis, qui Hildebrandum in extremis decumbentem crimina etiam, quibus Imperatorem læſerit, confeſſum non diſſimulat, *Chronogr. Anno* 1085. Otto Friſingenſis, qui ipſam civilium bellorum cauſam non obſcurè ab Imperatore removet, eamq; & Saxonum rebellioni, (niſi quod & circa hanc alibi juvenilem Imperatoris ardorem perſtringat, *de geſt. Frid. I. Imp. lib.* 1. *cap.* 4.) & Pontificum ambitioni (quamvis huic larvam, nimis tamen fragilem, obducere videri voluit) adſcribere de-

pre-

Digitized by Google

prehenditur. De Saxonibus, *lib. 6. Chron. cap. 34. ita refert: Eâ tempeſtate Saxones conceptam diu corde malitiam amplius celare non valentes, manifeſtè regi rebellant, caſtellaq; ac munitiones quas ibidem fecerat, diſſipant.* Pontificis ambitionem, cum vaniſſimâ, aut minùs ſeriâ excuſatione, *in prolog. lib. 7. Chron.* inter cætera, ſic detegit: *Videntur culpandi ſacerdotes per omnia, quia regnum ſuo gladio, quem ipſi ex regum habent gratiâ, ferire conantur, niſi fortè David imitari cogitent, qui Philiſtæum primò virtute Dei ſtravit, poſtmodùm proprio gladio jugulavit.* Et Chronica Auguſtenſ. Hildebrandinis quoq; favens, *ad Ann.* 1080. 85. 86. 87. & 1103. pervicacem Saxonum malitiam, at Imperatoris clementiam teſtatur. Helmoldus, *Chron. Salvor. lib. 1. cap. 33. Fuit* (Henricus IV.) *Eccleſiis admodùm bonus, his videlicet quas ſibi fideles perſenſit. Porrò Romanum antiſtitem Gregorium & cæteros inſidiatores honoris ſui, ſicut infeſtos habuit, ita etiam infeſtare ſtuduit. Impulit eum ad hoc, ut multi dicunt, gravis neceſſitas. Quis enim vel minimam honoris ſui jacturam æquanimiter ferat?* Et paulò poſt: *Unum hoc ſcire licet, quia Romana ſedes adhuc hodiè luit factum illud.*

7. Ita non quidem nunc Imp. Henrici IV. quaſi apologiam contexere volui, ſed tantum indicare, Imperatorem, quomodocunq; ſe ſubmiſerit, neceſſitate coactum fuiſſe, aut eorum, qui verbis imperatoriæ majeſtati derogantibus ejusdem hiſtoriam conſcripſerint, fidem non parùm laborare, cùm apertis calu-

Digitized by Google

mnijs, vel iſtorum quos adduximus veriori hiſtoriâ refutandis, laudatiſſimum Imperatorem proſcindere veriti non ſint; ex iſto autèm etiam inter civiles diſcordias opinionum conflictu aliquem Regni morem definire planè abſonum eſſe. Et eadem neceſſitas, eadem ingenia, eædem injuriæ, Henricum V. & Ottonem IV. Impp. exagitavére: Illum, quamvis nonnullorum ſcriptorum figmentis traducatur, eâ quâ vixit ætate, quidam ne nomen quidem ſuum reticens, M.Eggehardus ampliſſime laudare auſus eſt, teſte Holmoldo, qui licèt Eggehardum alicujus aſſentationis inſimulare videatur, meliorem tamen hiſtoricum non habet, quem lectori commendet, *Chron. Slav. lib.* 1. *cap.* 41. *fere in fin.* Hunc itidèm immeritò, & absq; ullâ juſtâ cauſâ Pontificis furori ſubjacuiſſe, ea quæ fide digniſſimi, Godefridus Colonienſis, *in annal.* 1209. Matthæus Paris, *hiſtor. ann.* 1210. referunt, quicquid alij confingant, dilucidum reddunt. Quis igitur aut è violenter geſtis, aut adeò turbulentis temporibus, & ſuſpectorum quidem autorum verbis, Imperij aliquod jus metiri velit?

8. *Sed nec eò pervenire opus eſt.* Sint omnia rectè acta, fideliter relata, non alium tamen rationum ab Impp. reddendarum modum probabunt, quàm quem, jam *num.* 5. majeſtatem non dedecere oſtendimus: quo ſimul iſtud, quod Hippolithus ſequitur, quaſi ij qui majeſtate pollent nemini, præterquàm

im-

immortali Deo, ullam rerum geſtarum rationem reddere debeant, explodi meret. Imperatoris verò Matthiæ reſponſo tantùm iſtam cum majeſtate minimè pugnantem rationum redditionem contineri Hippolithus vel ideò concedendum habet, quòd hunc Imperatorem alibi inter eos locat, qui aſſerendæ propriæ majeſtati, ut opinatur, nimiùm ſtuduerint.

9. Ex hujusmodi porrò rationum redditione, ſi ita appellari debet, iſta exautorationis conſideratio undè alterum præcipuum Ordines Imperatore ſuperiores ſtatuendi argumentum Hippolithus deducit, ſuâ ſpontè emanat. In iſtâ enim rationum redditione id verſari apparet, *ut aut Ordinum gravamina injuſta eſſe doceantur, aut contra fundamentales leges acta emendentur.* Si jam alterutra pars ſanis rationibus acquieſcat, ſalva res eſt. Sin iſtæ de ſummâ majeſtatis poteſtate, legisq; fundamentalis obſervantiâ inter Regem & Regni Ordines exortæ lites bonis rationibus, & quaſi tranſigendo, aut etiam ex compromiſſo ad alicujus liberæ Reipublicæ arbitrium eundo, vel quocunq; alio modo dirimi nequeant, quid cuiq; juris competat, quæritur? Regi, cui aliàs rerum in Regno judicandarum ſummam poteſtatem nemo non integri celebri tribuit, hîc judicis partes fruſtrà deferimus, non tàm quod in propriâ cauſâ judex eſſe non poſſit, quàm quod tale judicium inſtitui nequeat, antequàm de Regis ſe ipſum non condemnaturi volun-

tate certò conſtet. Ordinibus verò, non ex eâdem ſolùm ratione, ſed & quòd tùm in propriâ causâ, tùm inferiores ſuperiorem judicare non debent, hîc jus decidendi perperàm tribueremus. Ordines igitur quem condemnare nequeunt, eum exautorare omni jure prohibentur, ut ideò rectiùs cedant majori, & tolerent potiùs, quorum corrigendorum poteſtatem non habent, quàm obedientiam, divinis quoq; jubentibus oraculis, ſanctè ſervandam Regibus renuncient. Sanè cùm Rex promiſſa ita eludit, ut propriæ majeſtatis prodigus Reipublicæ ruinam evidenter acceleret, (quod tamen rariſſimum eſt) caveat Rex, ne ad deſperationem Ordines adigat, atq; iidem hoc prætextu, quod omni in Rep. majeſtati ſub conditione, *ſi ullo modo Reſpublica ſalva eſſe poſſit*, ſubjectio debeatur, iſtâ conditione non exiſtente, regnum vacare exiſtiment, & vel in hereditario regno proximum heredem, ſi tutò agnoſci poſſe putent, ſecundum Reip. leges pro Rege agnoſcant, vel in electitio (quod dicitur) alium Regem eligant: jure ita, an injuriâ? affirmare non auſim, adeò hîc ingenium meum fatiſcit. Nihilominùs poſito hoc caſu, & prætento jure, tâm apertus Reipublicæ everſor, vi in initio interpoſitæ fidei ſeipſum depoſuiſſe credendus, & peculiari jure depoſitionis, ut non pollerent Ordines, ita nec opus eſſet, ſed ipsâ novi Regis agnitione, aut electione re-

verâ

verâ tantùm is, qui regnavit, pro depoſito ſeu exautorato tacitè declararetùr.

10. Inſtituti noſtri ratio non patitur, ut hanc depoſitionis magni ponderis materiam uberiùs perſequamur, nunc ſolùm demonſtrare opus erat, quâ viâ exautorationis negotium ſuperiùs deſcriptæ rationum redditionis ſequela fiat, & quod excogitato aliquo, (nihil enim ſtatuo) iſto rariſſimo eventu, exautorationis jure, non Ordines, ſed Rex ex propriâ in initio regiminis conteſtatâ voluntate ſe ipſum deponat. Tale verò quid tantùm abeſt, ut Ordines Regibus ſuperiores conſtituat, ut nec ſi Reges exautorationis exercitium Ordinibus *latâ lege, vel admiſſâ* conſvetudine *fundamentali* tribuant, Ordines indè ſuperiores evadant, quod ea quæ *ſupra ad cap.* 1. *num.* 14. commentati ſumus, ſatis comprobant.

11. Exempla igitur, quibus Hippolithus Imperatores ab Ordinibus aliquando depoſitos docet, (præterquàm quod pleraq; levis, vel ipſo innuente Hippolitho, momenti, & univerſa certi nihil decidunt, *vid. inf. ad cap.* 5. *ſect.* 3. *num.* 5. 6. *&* 7.) ad oſtendendam Ordinum Superioritatem fruſtrà proponit. Sui verò etiam oblitus eſt, quando ex Regum depoſitione Ordinum Superioritatem colligit, & nihilominùs Galliæ Regibus monarchicam poteſtatem, ſeu Superioritatem tribuit, quorum nonnullos â Regni Proceribus ſolio intrepidè dejectos ignorare nequit, idq;, præter

non

Digitized by Google

non parvi numeri alios, Carolus Craſſus ſuſtinuit, quem poſt Carolum Magnum inter omnes Reges Francorum maximæ fuiſſe autoritatis, ex hiſtoriâ conſtat. *vid. Hotoman. Francogall. cap. 6.*

12. Et proindè contra Henricum IV. Imp. Moguntini Electoris ſententiam, quam vel ipſa, quæ extat apud Helmoldum, (undè Sigonius, ſed timidiùs, narrationem ſuam hauſit) Imperatoris querela ſuſpectam reddit, ulteriùs examinare ſuperſedebo; tùm, etſi quantum Ordinibus in depoſitione Impp. liceat, hîc perſequi nec opus, nec mens ſit, confeſſionem Imperatoris Ottonis IV. iniquiſſimo aliàs tempore extortam, ex autoribus, hiſtoricorum ejus ætatis teſtimonio deſtitutis, Nauclero, & Mutio, pro exploratâ habere, res maximi ponderis non patitur: & tamen utcunq; ea omnia forent expedita, Ordines Imperatore ſuperiores, aut eorundem in Imperatorem imperium non probarent, quemadmodùm id ex hactenùs traditis elucet.

13. Quis autem negaret, malè ipſum Hippolithum judicare, cùm gloſſam haud malè judicâſſe putat; *quod omne crimen ſufficiat ad deponendum Imperatorem, ſi Imperator de eo ſit incorrigibilis?* Certè ſi hic homo jurisperitorum ſeu Legiſtarum (ut vocat) obſervantiſſimus eſſet, non poſſet tenaciùs horum doctrinam ſcopo ſuo accommodare, nunc cùm eorundem operam à ſuâ diſſertatione longiùs releget, mirari ſubit, quarè

in

Digitized by Google

in ſalebroſâ hàc depoſitionis materiâ, de quâ nullam legem fundamentalem ſcriptam reperiri ultrò fatetur, (quamvis, ſi quod à Jodoco Imp. conſtitutum circumfertur, *vid. Goldaſt. tom. 3. conſt. Impp. ad. ann.* 1410. *pag.* 424. mihi verò, ex cauſis non obſcuris, minimè ſatisfacit, meminiſſet, indè procul dubio aliquod imperatoriæ depoſitionis jus extruere maluiſſet) frigidæ cuidam gloſſæ, quæ eodem, quo citatur, loco huc atq; illuc ambiguè flectitur, ad obtinendam opinionem nimis abſurdam, tantam autoritatem tribuat. Nos ex iſtorum, quæ ſuperiùs deduximus, ratione meritò dubitamus, an ob ulla, & illa quoq; crimina Reges juſtè deponantur, quæ iis abſq; ſpe correctionis ita inhæreant, ut promiſſis ſervandis, cum certâ Reip. ruinâ, impedimento ſint; quomodò verò, iſto non conceſſo, ſed poſito jure, Reges ſe ipſos deponant magis, quàm deponantur, ibidèm vidimus.

14. Si ergò exemplis iſtis, quæ Impp. Henricum IV. & V. Ottonem IV. Adolphum, Wenceslaum, ab Imperio remotos docent, jus aliquod Imperij ſtabilire par eſſet, nihilominùs ut juſtè remotos diceremus, talibus eos criminibus oneratos, aut ad imperium adeò ineptos fuiſſe oportuerit, ut promiſſorum obſervantiam, quâ Reip. ſalus fulciri debuerit, conſtanter neglexerint, aut aliàs ingenij vitio penſi habere non potuerint: Undè non ſufficit, Hippolithum, ut ex exemplis (ſi licet) in re tanti momenti certum Impe-

Digitized by Google

rii jus eliciat, probare, quòd *exautoratio non modò*, (quibus verbis hanc Sectionem finit) *ſi Imperator leges fundamentales Imperii violet, ſtatumq́ ſubvertere conetur, & ita in ipſam Remp. peccet, ſed & aliis de cauſis, atq́ ob alia quædam delicta, pro arbitrio Imperij Ordinum, fieri conſueverit, locumvé* (hîc non factum tantùm, ſed & jus haud obſcurè refert) *habeat*; at ex legitimis cauſis factam, vel locum habuiſſe, quod animi omninò dubius jam negare, jam aſſerere videtur, ut demonſtret, res ipſa poſtulat.

15. Concedam tantiſper, abſq; veritatis præjudicio, omnes iſtos Imperatores juſtâ ex cauſâ imperio fuiſſe abdicatos, nullum tamen abdicatum legimus, quin, inter cætera, alicujus vitii inſimulatus fuerit, quod ipſam Reip. ſalutem affecerit, aut afficere ſaltèm potuerit. Ea enim Impp. præcipuè Henrici IV. & V. atq; Ottonis IV. temporibus mentium fuit ſuperſtitio, ut Reſpublica, ſeu Imperium nunquâm magis laborare creditum fuerit, quàm ſi Imperator â Pontifice excommunicatus gubernaculis aſſideret, atq; idcircò Ordines aliquando ad depoſitionis negotium adactos minimè mirum eſt. Excummunicationem quippè cauſarum ad depoſitionem perveniendi omnium maximam habitam, Monarchus Hirsfeldenſis, Lambertus Schafnaburgenſis dictus, *de reb. geſt. Germanor. ad ann.* 1073. teſtatum facit, qui, ubi Saxonum contra Imp. Henricum IV. accuſationem refert, inter

cætera,

Digitized by Google

cætera, *Illi*, inquit, *graves cauſas afferebant quibus probarent, eum* (Imperatorem) *ſine magnâ Chriſtianæ religionis jacturâ non poſſe ulteriùs regnare, ea facinora patrâſſe, quæ ſi ſecundùm eccleſiaſticas leges judicarentur, omnem prorſus ſeculi uſum, quantò magis regnum abdicare cenſeretur.* Apud eundem, *ad ann.* 1076. *ferè in fin.* Suevi & Saxones, ubi ſtatum Reip. everſum, tranquillitatem Eccleſiarum turbatam, aliaq; prætendunt, *Hæc quidem*, conqueruntur, *dùm ſolâ vitæ temporalis detrimenta minitarentur, tulimus tamen, ne contra juſjurandum quo tenebamur, præcipitanter impudenterq; venire videremur. Nunc verò cum ab Eccleſiæ corpore propter flagitia ſua Apoſtolici anathematis mucrone præciſus ſit, cùm ei communicare ſine communionis eccleſiaſticæ damno & fidei jacturâ non poſſimus, extremæ profectó dementiæ eſſet, divinitùs oblatam ſalutis occaſionem non obviis manibus excipere.* Et paulò antè eodem conventu Suevi & Saxones *per ſeptem continuos dies conſilia conferentes, quid facto opus eſſet, quâ ratione periclitanti, & jam jam naufragium minitanti Reip. conſulendum foret, perquiſiviſſe* dicuntur; ut utiq; Ordines ipſam etiam Rempublicam, laborare exiſtimaverint, antequàm Imperatorum depoſitionem urgerent. Adolphum verò Imp. ob vacillantem Reip. ſtatum (ut prætendêre Proceres) imperio excidiſſe, vel ipſe ab Hippolitho allegatus Siffridus, Imperatorem, inter cætera, *quod Remp. non auxiſſet, ſed magis diſſipaſſet, â Principibus deſtitutum* referens, atteſtatur. Trithemius *ad ann.* 1298. *Chron.*

Sponheim. Ducem Albertum ex Auſtriâ vocatum refert, *cùm Rex Adolphus nimiùm extenuaret Imperium, diſcordias & bella nutriret, populum inconſuetis tributis gravaret, Principesq́ contemneret.* Eadem in Chron. monaſt. Hirſaugienſis tradit. Atq; eundem autor paralipomenorum ad Abb. Urſpergenſ. *ab electoribus tanquàm imperii & publicæ utilitatis perniciem imperio privatum* annotat, cujus autoris fidem quamvis in medio relinquam, miror tamen Hippolitho in uno eodemq; negotio, ubi eam maxime ſequitur, ſuſpectam eſſe; ego enim illum autorem non malè ſibi conſtare autumo, quando Adolphum Imp. â Principibus quidem obedientiam ei denegantibus pro imperii & publicæ utilitatis pernicie habitum docet, qui nihilominùs *vir inſignis* (ſc. huic ſcriptori, aut in quibusdam) fuerit: Nam ſaltèm dubium fuiſſe hunc ſcriptorem, vel relatio ejusdem ê vetuſto Wormatienſi Chronico ſubjecta innuit. Sic M. Albertus Argentinenſis in Chronico ſuo, Adolphum Imp. *regem valdè animoſum* vocat, ubi Albertum Auſtriæ Ducem *â quibusdam principibus Moguntiæ quaſi congregatis, regemq́* (eundem Adolphum) *tanquàm inutilem Reipublicæ & imperii deſtructorem deſtituentibus, in Romanorum regem electum* narrat. Quin & aliàs alii in Adolpho Imp. invenerunt, quod laudarent, ut *in annal. Dominican. Colmar. ad ann.* 1292. *in annal. H. Ster. ad ann.* 1293. & 1298. *in magno Chron. Belg. ad ann.* 1293. *Naucl. Chron. vol.* 3. *gener.* 44. *ad ann.* 1292. *Lang. Chron. Citiz. ad*

eund.

Digitized by Google

eund. ann. Cæterùm rei apertæ Hippolithus illudit, quando legum fundamentalium, aut ipſius Reip. violationem & everſionem Wenceslaum imperio dejeciſſe negare audet. Quem non tantùm ad adminiſtrationem inutilem fuiſſe, ſed & Imperii munera obire noluiſſe non diffitetur, eum Reip. quæ absq; imperio vel adminiſtratione nulla eſt, ruinam inducere, inficias ire haud debuit. In ſpecie tamen ê graviſſimis cauſis ipſam Rempublicam concernentibus ſolio deturbatum, fide dignorum teſtimoniis facile obtinerem, ſi meridies ſole indigeret. Inter complures videatur Trithemius, *Chron. Sponheim. ad ann.* 1400. & de re eàdem in ipſo exautorationis actu, apud Goldaſt. *Collect. Conſtit. Impp. Tom.* 1. *pag.* 379.

16. Nullus igitur Imperatorum imperio excidit, niſi qui Reip. ſalutem peſſundare ex causâ ſive verâ ſivè fictâ inſimulatus fuerit: quomodocunq; autem ſingula ſe habeant, id quod ad hanc ſectionem annotare præcipuum erat, immotum manet, neq; rationum redditionem, qualem Imperator, aliiq; Monarchæ aliquando ſubeunt, Majeſtatem, vel Superioritatem iis auferre, neq; ex Regum abdicatione regni proceribus, aut populo ſuperioritatem quandam obvenire.

In Sect. III.

1.

PRopriè quidem vox, *Imperium*, Reich/imperantis poteſtatem ſeu adminiſtrationem denotat, *vid. ſup. ad cap.* 1. *num.* 3. *& ſeq.* quo intellectu Imperatores annos adminiſtrationis computare ſolent: Im Jahr vnſerer Reiche/ des Römiſchen/ des Hungariſchen/ des Böhemiſchen. vel, vnſers Käyſerthumbs/vnd vnſerer Reich. vel ſimpliciter, (*ut Reform. Imp. Frid.* 3. *de ann.* 1442. *in fin.*) des Reichs im dritten Jahr. Ita etiam Regni nomen probatis autoribus uſurpatum, ut Liv. *hiſtor. lib.* 1. *cap.* 35. quando Rex Tarquinius *non minùs regni ſui firmandi, quàm augendæ Reipublicæ memor* fuiſſe dicitur. Inter improprias tamen vocabuli, *Imperii*, uſurpationes ea maximè frequens eſt, quâ ipſa Reſpublica ſignificatur, *vid. ad d. cap. I. num.* 3. Quæ ideò diſcernenda, ut quid de iis quæ Hippolithus hâc ſectione docet, ſtatuendum ſit, eò meliùs intelligatur. De improprio aliàs hujus vocabuli uſu, quo & Imperii, ſeu Romano-Germanicæ Reipublicæ territorium ſæpè exprimitur, *in Reform.* guter Policey/ *& alibi paſſim*, dicere hîc nihil attinet.

2. Rectiſſimè Reinkingius, quantum judicare poſſum, verborum proprietati inſiſtendo, quod dictio, Alle/ ſit collectiva univerſalis, Jede/ diſtributiva, Imperator verò non tantùm ſingulis, Jeden/ ſed ſimul omnibus & ſingulis, Allen und jeden/ imperet, pro-

bandæ

bandæ majeſtatis Imperatoriæ non leve argumentum capit. At Hippolithus exiſtimat in iis textibus, quibus hoc probatur, **Alle / jede /** Synonyma eſſe, ita ut utraq; dictio univerſaliter quidem, ſed non collectivè accipiatur. Cujus interpretationis aliam cauſam non affert, quàm quod ejusmodi textus alioquin abſurdo intellectu liberare neſciat.

3. Dicitur alicubi, **das Alle und jede / ſo ungehorſam ſind / in der Kāyſerl. Mayeſtat und des H. Reichs acht gefallen.** Abſurdum autèm fuerit, particulam, **Alle** / collectivè hîc accipi, quaſi totum Imperium poſſit Bannum incurrere. Verum quis unquàm ſtatuit, Hippolithe, per, **Alle / ſo ungehorſam ſind** / totum Imperium intelligi? & hîc tamen nihilominùs vocem, **Alle** / collectivè explicari conveniens eſt, ut non ſinguli duntaxat, ſed & univerſi, quotquot obedire noluerint, eâdem pænæ conſtitutione, nullo excepto, comprehendantur: Atq; hanc explicationem particulæ, **Samptlich / Sonderlich** / de iisdem refractariis ſubjectæ, (quas ſynonymas eſſe notiſſimus uſus vetat) omninò ſuadent, **§. würde ſich aber jemand.** *Receſſ. Imp. ann.* 1542.

4. Quin ſermo iſte: **Allen und Jeden unſern und des Reichs Unterthanen:** Cum cæteris loquendi formulis, quas Hippolithus hâc ſectione, ſi inibi vox, **Alle** / collectivè accipiatur, ad abſurdum flectere annititur, perverſum ſenſum non habet, quoniam illîc voca-

vocabulo Imperij, Reichs/non univerſorum civium, aut ſubditorum corpus, ſed vel Imperium propriè dictum, quatenùs id fuit, vel erit, non quatenùs exiſtit, vel ipſa Reſpublica deſignatur. Cùm enim imperans mortalis ſit, uti Rempublicam antè aliquando imperio non deſtitutam novit, ita poſt ſe alium imperaturum, aut Rempublicam perduraturam ſperat, ideoq; quos ſuos, eosdem Imperii, aut Reipublicæ ſive Regni ſubditos appellare conſuevit: Reipublicæ quidèm ſubditos, quemadmodum *ſup. ad cap. I. num.* 6. Majeſtatem diximus Reipublicæ majeſtatem vocari ſolere. Huic doctrinæ non parùm aſtipulatur d. §. **Würde ſich aber.** *Receſs.* 1. *ann.* 1542. ubi privilegia ab Imperatore, anteceſſoribus, & Imperio, **von Käyſerl. Majeſtat/ deren Vorfahrn/ und dem Heil. Reich**/ accepta, paulò pòſt non ab Imperio, ſed ab Imperatore, ejusq; in Imperio anteceſſoribus, Romanis Imperatoribus & Regibus, **von Käyſerl. Majeſtat und deren Vorfahrn am Reich/ Römiſchen Käyſern und Königen**/ profecta dicuntur.

5. Non minùs in hâc formulâ: **Allen und jeden Gliedern des Heil. Reichs**: particula, **Alle**/ univerſalis collectivæ naturam retinet. Cùm enim vox, **Jede**/ ad membratìm, ſeu, quod hîc idem eſt, ſigillatìm Ordinibus mandatum referatur, quid prohibet, membris ſimul, non jam diſtributè ut membris, ſed universè, ut totum conſtituentibus, adminiculante verbo,

bo,

bo, Alle / facienda injungi? quem intellectum ipſe textus ſuppeditat in Receſſ. Imp. Regenſp. *ann.* 1567. *ferè in fin.* §. darauff befehlen wir. Per verba: Sie und ihr jeder / ſeines Theils: Quæ ſat apertè præcedentia, Allen und jeden/reſpiciunt, & dictio, Allen/ quemadmodùm, Sie/ ad membra univerſè collecta referri oſtendunt. Dubio caret, ubi membrorum mentio fiat, rem diviſam eſſe oportere, at rurſus membra omnia ſermone aliquo in unum quaſi faſciculum colligari nihil impedit, ita ut membrorum nomen retineant, & nihilominùs, non ut ſingula, ſed ut univerſa conſiderentur.

6. Textus itaq; iſti non incommodè de omnibus collectivè ſumptis loqui intelliguntur, præſertìm ſi vocabulum, *Imperium*, Reich/dextrè explicetur: Quamvis etiàm aliàs hæc vox, ubi diſtortæ cuipiam uſurpationi ſubjaceat, ita reſtituenda, ut veritati ſuus maneat honos. Aliàs autèm etiam haud deſtituimur textibus æquè claris, qui Cæſarem non ſolùm ſingulis, ſed & ſimul univerſis Ordinibus imperare, nulli alii interpretationi obnoxii demonſtrant, ut *in Reformation* des Weſtphaliſchen Gerichts *ann.* 1495. zu Wormbs auffgericht/ §. und befehlen darauff. Erklärung des Landfriedens/ Nürnb. *ann.* 1522. §. *fin. Reformation* guter Policey/ *Augſp. ann.* 1530. *in princ. verſ.* demnach haben wir. &c. Et ſic, quomodò hujus ſectionis materia noſtræ quoq; ſententiæ velificetur, paucis oſtendi. Cæterùm

Reinkingius noſtro patrocinio non indiget, vir enim eximius & hîc abſq; dubio partibus ſuis jam fuiſſet defunctus, ſi urgentiora negotia hactenùs id conceſſiſſent.

In
CAP. IV.
De juribus Majeſtatis in genere; & de jure Comitiorum.

SECT. I.

I.

REctè quidèm Hippolithus argumentatur, cui Majeſtas propria ſit, eidem Majeſtatis jura aſcribenda ac quaſi (ut loquitur) appropri-anda eſſe: At Imperii legibus fundamentalibus, ut exiſtimat, potiſſima majeſtatis jura univerſis, in Comitiis congregatis, Ordinibus tribui, & ea quæ de Imperatoris majeſtate jam tradidimus, & quæ porrò reſpondebimus, ſinceré judicantem aſſentiri haud ſinent. Unde ſimul apparebit, nec Imperatoris poteſtatem umbraticam, nec eundem pro inani aliquo Imperii Capite, & tantùm legitimo, ut Hipp. appellat,

Comi-

Digitized by Google

Comitiorum directore, concluſorumq; nudo executore habendum eſſe.

2. Inſignem verò ſiniſtrè de Imperatore ſentiendi libidinem prodit, quando eum in ſententiâ exautorationis Wenceslai, *apud Goldaſt. tom.* 1. *Conſtit. Imper. p.* 379. S. Imperii miniſtrum, qui Imperii partibus fungatur, vocari non hîc tantùm ſed & I. h. part. cap. 17. aſſeverare non erubeſcit, cùm tamen illîc non Imperator, ſed Mediolanenſis *in ditione Mediolani & Provinciæ Longobardiæ, veluti miniſter, ſacri Imperii partibus functus* dicatur, contrà potiùs imperatoriæ ſublimitatis & dignitatis honorifica ibidèm mentio fiat. De Mediolanenſi autèm iſto Trithemius, *ad ann.* 1398. *Chron. Sponheim.* ita refert: *Eodem anno Wenceslaus Rex Romanorum ſine ſcitu & voluntate Principum & Electorum creavit* (Joannem) *Galeaceum Vicecomitem Mediolanenſem in ducem, & iſte fuit unus articulorum, propter quos ab imperio poſteà fuerat depoſitus.* Et mox, *ad ann.* 1400. eundem depoſitionis articulum cæteris inſerit hoc modo: *Itèm, quod Vicecomites Mediolanenſes ſine conſenſu Principum creavit in duces (ſicut ſuprà docuimus) aſsignando eis totam Lombardiam in titulum.* Hinc igitur Mediolanenſem, quòd tantùm Vicecomes fuit, *& Mediolanum, ac Provincia Longobardiæ*, in d. ſent exautorationis, *juris ſacri Romani Imperii* fuiſſe ſcribitur, *veluti miniſtrum, ſacri Imperii partibus functum* dici dilucidè conſtat, & ſic Mediolanenſem Vicecomitem S. Romani Imperii, aut Impe-

ratoris *(vid. ſup. in cap. præced. ſect. ult. num.* 4. *)* Vicecomitem non malè vocabis. Tantum enim abeſt, ut Imperator, in iſtà exautoratione, aut alibi, S. Imperii miniſter audiat, ut contrà Vicecomes ipſius Imperatoris miniſter nuncupari meritò poſſit: Atq; hujus etiam rei argumentum laudatus â Lehnm. *uti ſup. in cap.* 2. *num.* 3. Vadianus ſuggerit. Miſſis his, ad jus Comitiorum cum Hippolitho pergemus.

In Sect. II.

1.

CUm etiam in omni vel Regno, vel Regni imagine, Comitia haberi liqueat, ne in graviſſimis Regni negotiis tractandis Reges, ſive Monarchæ, ex arbitrio magis, quàm ex uſu Reipublicæ verſari videantur, nec ea ſæpè mandent, quæ, cum detrimento propriæ Majeſtatis, ſaltèm aliquâ imperandi difficultate, Ordines, vel ſubditi inviti & vix ſubeant (præter alias non leves cauſas;) prudentiſſimo Romano-Germanici Imperii inſtituto Imperatores præcipua quæq; cum conſenſu Procerum in Comitiis pertractant, nec poſteà ſubditi, quantum ipſos tangit, ullam obſequii denegandi juſtam cauſam inveniunt: Atq; illam adhibendi conſenſus tametſi neceſſitatem Imperatorum majeſtati nil quicquam demere, *ſup. ad cap.* 1. *inprimis num.* 13. *& ſeq.* docuimus.

2. Quarè Hippolithus malè eos ſolùm pro Monarchis

chis agnoſcit, ex quorum arbitrio Comitia pendeant. Quamvis ego valdè dubitem, unquâm, non â Tyrannis, nec Dominis, ſed â Regibus comitia indici, quæ ſoli eorum arbitrio ſubjaceant, certè quibus exemplis hoc probare audet, tantum abeſt ut præſtiterit, ut in publicis deliberationibus hodiè Imperatoribus plus licere, quàm olìm iis, quorum poteſtatem Hippolithus nimiùm extollit, Romanis Regibus, aut Imperatoribus, ac indè de horum Majeſtate quemvis rem penitùs inſpicientem juſtè ambigere poſſe credam.

3. Romanis Romulum ut libitum, imperitâſſe Tacitus ſcribit: *Conciſus hic Taciti ſermo* non id docet, Romanos ſolius Romuli arbitrio ductos eſſe, ſed *Reipublicæ* infantiam exprimit, quod Romulus non ex aliquo legum, vel conſuetudinis præſcripto, quale nondùm vigere potuit, ſed juxta commune, (nam ut libitum, non ut Romulo libitum, Romanos gubernatos hic autor refert) & domeſticum civium placitum ordinârit Rempublicam, atq; adminiſtraverit. Quamvis enim mox, *eod. lib. 3. annal.* ſubijciat, *præcipuum Servium Tullium ſanctorem legum fuiſſe, quìs etiam reges obtemperarent*, non hoc ita accipiendum, ac ſi Reges anteceſſores nullis Reipublicæ legibus obſtricti fuerint, verùm communibus etiam legibus, Tullio populi Romani nomine peculiariter ſanciente, Reges obnoxios factos eſſe.

Digitized by Google

4. Scriptorum verba captare, aut cavillari, non mihi volupe, potiùs â candore meo maximè alienum eſt: Taciti tamen verba, quæ aliud ſæpè ſinu fovent, ac fronte oſtendunt, hîc eâ, quâm fecimus, vel ſimili interpretatione indigent, niſi probatos hiſtoricos inter ſe committere, & eorum, qui eandem rem explicatiùs narravêre, fidem onerare malis. Quænam enim, ipſo regnante Romulo, Reipublicæ Romanæ forma fuerit, Dionyſius Halicarnaſſeus ſolicitè tradit, *antq. Roman. lib.* 2. verbis, dignis quæ huc ex interprete tranſcribantur. *Regi quidem*, inquit, *eximia munia fuerunt hæc: primum, ut ſacrificiorum & reliquorum ſacrorum penes eum eſſet principatus, per eumq; gereretur quicquid ad placandos deos attinet. Deinde, ut legum ac conſuetudinum patriarum haberet cuſtodiam; omniſq; juris, quod vel natura dictat, vel pacta & tabulæ ſanciunt, curam ageret: Utq; de graviſsimis delictis ipſe decerneret, leviora permitteret ſenatoribus, providendo interim ne quid in judiciis peccaretur: Utq; ſenatum cogeret, populum in concionem convocaret; primus ſententiam diceret; quod pluribus placuiſſet, ratum haberet. Hæc regi attribuit munia, & præterea ſummum in bello imperium. Senatui vero dignitatem ac poteſtatem hanc addidit, ut is, de quibus â rege ad ipſum referretur, de his decerneret, & ferret calculum, ita ut ſemper obtineret plurium ſententia. Id quoq; â Laconica repub. deſumptum eſt. Lacedemoniorum enim reges non erant ſui arbitrii, ut quicquid vellent, facerent; ſed penes ſenatum erat tota publicæ admi-*

niſtra-

niſtrationis poteſtas. Plebi autem tria hæc commiſit, magiſtratus creare, leges ſancire; de bello, ſi rex permiſiſſet, decernere. Non tamen abſolutam in his populo eſſe poteſtatem voluit, niſi & ſenatus in iisdem acceſsiſſet auctoritas. Ferebat autem ſuffragia non univerſus populus, ſed per curias; & quod pluribus curiis viſum fuiſſet, id ad ſenatum referebatur: Qui mos noſtra ætate mutatus eſt. Non enim ſenatus de plebiſcitis decernit; ſed de ſenatus conſultis plebi permiſſum eſt ſuffragium. Utra vero conſuetudo ſit potior, aliis conſiderandum relinquimus. Hæc Dionyſius. Quæ omnia licèt ad principa politica revocata explanationem ſigillatim requirant, univerſa tamen clarè docent, non genuinam Majeſtatem, multò minùs abſolutam, ut alibi, ita in Comitiis, poteſtatem Regi competiiſſe. Et ultimo Regum Tarquinio Superbo crimini datum eſt, quod *Regum primus traditum â prioribus morem de omnibus Senatum conſulendi ſolverit, domeſticis conſiliis Remp. adminiſtraverit, bellum, pacem, fædera, ſocietates per ſe ipſe cum quibus voluerit, injuſſu populi ac Senatus fecerit, diremeritq́;*, Liv. *hiſt. lib.* 1. *cap.* 49. Qualis verò poteſtas Regi tribuenda ſit, qui populi ac Senatus juſſu agere teneatur, ij norunt, qui ex hiſtoriâ præſertìm Romanâ iſtius ſermonis vim cognitam habent.

5. Et multò pòſt, ubi imperium ad unum rediiſſe videbatur, nec Julius Cæſar, nec Auguſtus, nec Tiberius, nec alii, quamdiu conceſſâ poteſtate abuti noluêre, pro arbitrio agere auſi ſunt. Quòd enim Julio

Cæſari

Cæſari inter plurima ſimulacra laxam quandam potentiam in nonnullis Reip. negotiis Senatus decrevit, id magis eum aliquando è medio tollendi, quàm honorandi cauſâ factum, Dio Caſſius, *Roman. hiſtor. lib.* 44. luculenter ſcribit, qui ibidèm teſtatur, Cæſarem præcipuè ideò interfectum, quod adeptis honoribus inflatus, cùm non aſſurrexiſſet Senatui, ſed ſedens, eum ad-ſe venire paſſus eſſet, inſuper regium nomen verbis reſpuerit, re verò ipſâ affectârit. Et Auguſto tùm maximè honores decretos idem autor tradit, quando in omni re cum Romanis tanquàm liberis hominibus egerit, exemplo controverſiæ Teridatis ac Phraatis, quam non niſi mandatâ ſibi à Senatu litis cognitione dijudicârit, *lib.* 53. *in fin.* Atq; hic Auguſtus decenni tantùm imperio functus eſt, ita ut decennio quoq; elapſo ſemper iterùm novo decreto demandatum, invitus etiam, ut ſimulabat ſuſceperit; ſed id ideò, teſte eodem Dione, *d. lib.* 53. ut longiùs Romanos â ſuſpicione regiæ poteſtatis ſibi propoſitæ abduceret. Tiberius itèm, quamdiu apertam tyrannidem non exercuit, ſuo arbitrio nihil aut perpauca egit, quin tulit etiam contraria ſuæ ſententiæ decreta fieri, ipſo nemini propterea ſuccenſente, *Di. Caſſ. Rom. hiſt. lib.* 57. qui & jam degenerantem Tiberium ſenatus conſultum de arcu Liviæ extruendo, licèt re ipſâ, verbis tamen irritum facere pudori duxiſſe docet, *lib.* 58. Et C. Caligula initio imperii, cùm bonum prin-

cipem

cipem promitteret, omnia ſe ad placitum ſenatorum acturum dixit, *Id. Dio. lib.* 59. Nec in iſtis Imperatoribus majeſtatem hæſiſſe, vel indè conſtat, quod graviſſima Reip. negotia â Senatus populiq; Romani autoritate vim ſuam acceperint, quemadmodùm quæ pacta Claudius, ejusq; legati cum Britannis icerant, ſingulari decreto rata fuêre, quaſi â S. P. Q. R. facta, *Id. lib.* 60. Non diffiteor ſæpè iſtorum, ſimiliumq; Imperatorum, pro quibus haberi voluerunt, temporibus Reipublicæ Romanæ leges, Senatus populiq; majeſtatem, proculcatas fuiſſe, at tùm ego non Rempublicam ſed Reipublicæ vix imaginem reperio, ut quod Cicero *apud Dion. Rom. hiſt. lib.* 44. poſt occiſum Cæſarem, de ſuo ſeculo in Senatu conqueſtus eſt, id aliis quoq; nonnullorum Principum & Imperatorum temporibus dicto uſurpari meritò potuerit. *Superioribus temporibus*, inquit Caſſii interpres, *aliquandiu is fuit reipublicæ ſtatus, ut eam ij qui plurimum* armis (aut tyrannide) *poſſent, obtinerent: Ipſi nobis quid decernendum eſſet præſcriberent, non nos quid ipſis agendum eſſet proſpiceremus.* Univerſa quæ de iſtis Imperatoribus protuli, ſolius Dionis, ſcriptoris diligentis accuratiq;, teſtimonio firmari ſatis duxi, quamvis nec diverſum ab his complures, & eos quoq; quos Hippolithus laudavit, tradere propalam ſit.

6. Fruſtrà igitur eſt, quando ejusmodi exemplis, undè vel Principum nulla emicat majeſtas, vel tyran-

Digitized by Google

nis, aut dominatus eruitur, in Rempublicam aliquam monarchicam Comitiorum genus, quod totum ê Principis arbitrio pendeat, introducere conatur.

7. Carolum autem Magnum ut pro Reipublicæ Monarchicâ agnoſco *(vid. ſup. in cap. 2. num. 3.)* ita eandem ei, quæ hodiè Imperatoribus, nec abſolutam poteſtatem in Comitiis competiiſſe, mox inferiùs oſtendam. Similiter Regem Galliæ Monarcham eſſe, minimè inficior, in ſolennibus tamen Galliæ conventibus (quales monarchicæ Regis poteſtati haud obſtare, & vidimus, & porrò videbimus, magnam fuiſſe Ordinum autoritatem, Hippolithus non negat, & Hotomanus, *Francogall. cap.* 18. memorabili inprimìs Ludovici XI. exemplo abundè confirmat: Quamvis autèm iſta Galliæ Comitia, quæ Parlamentum trium Statuum, item Conventus, vel, Concilium trium Ordinum, vernaculâ linguâ, Aſſemblée des Eſtats generaux, vel, Aſſembl. generale des Eſtats, dici ſolent, poſterioribus annis, non ſine motuum bellorumq; civilium ſequelâ, aliquanto tempore intermiſſa fuerint, nequaquàm, ut Hippolithus cum Sleidano opinatur, exolevére, aut aboliti ſunt; quod vel, Ludovico XIII. regnante, ann. Chro. 1614. Lutetiæ Pariſiorum habitus Ordinum Conventus facile evincit. Neq; enim absq; peculiari tranſactione Maneholdi initâ Regni Proceres iſtorum annorum motibus deſtitêre, cujus tranſactionis primo articulo trium Ordinum Concilii

more

more ſolito habendi jus ſtabilitum eſt: *Que les Eſtats generaux du Royaume ſeront convoquez & aſſemblez à la maniere accouſtumée*: Quemadmodùm non multò poſt Status iſti Agendicum, ut convenerat, mox Lutetiam convocati ſunt, rei totius hiſtoriam deſcribunt, jan de Serres, *inventair. gener. de l' hiſt. de France, ad ann.* 1614. *& ſeq.* & Pierre Matthieu, *hiſt. gener. de noſtre temps, ad ann. eosd.* qui fuſè ſimul trium Ordinum conventus formam accurateq; exprimit; in ſpeciè hujusmodi conventus efficaciam his verbis notat: *Quant aux articles paſſez du conſentement de tons les ordres, ſans contradiction notoirement recognus utiles & ſalutaires pour le bien general d l' Eſtat du Royaume, je ne penſe point que l' on y puiſſe faire difficultè, qu' ils ne doivent eſtre recens, confirmez & emologuez ſans* (hîc in typis erratum, legendum enim: *ſous*) *l' authoritè & puiſſance du Roy, pour loy generale, qui lie indiſpenſablement en general, & en particulier, tous les ſubjects du Royaume, grands & petits, de quelque qualitè & condition qu' ils ſoient.* Et quanta hodieq; Conventus Ordinum ratio in Galliâ habeatur, percipere quotidianum eſt. Quamvis etiam Rex Ludovicus quodam Senatus aulici decreto gravem cauſam ad ſe vocando liberam Statuum conſultationem impedierit, Parlamenti itèm Pariſienſis arreſtum, ut vocant, eâdem de cauſâ factum reſciderit, id tamen Regni Principes, qui poſteà ad turbas civiles rediêre, adeò ægrè habuit, ut & iſtius decreti lituram obtinuerint, & ſupremarum

Digitized by Google

Curiarum autoritatem, dictiq; arreſti Pariſienſis vigorem aſſeri, contrà, Conſilium aulicum ſuis limitibus contineri, inter præcipuas ſecutæ pacificationis conditiones numeraverint, *Pierre Matth. ad ann.* 1616. Non obſcurè autèm, at malè, Hippolithus Senatus Parlamenti Pariſienſis, & Conventuum Ordinum autoritatem confundit, quando horum veſtigium in iſto reſediſſe arbitratur, cùm tamen ſua utriq; peculiaris virtus ſit, & Senatus Pariſienſis partes, quod ad leges Regni, ſive in Conſilio aulico, ſive in Ordinum Conventibus deliberatas, in hoc potiſſimè conſiſtant, ut præviâ ſpeciali quâdam approbatione, (quâ tantùm videtur eſſe opus, quando magna Regni negotia, extra conventum Ordinum, ut qui tutò, aut abſq; difficultate convocari nequeant, â Rege pertractata ſunt, ut hoc caſu Pariſienſis Senatus Ordinum vice aliquâ fungi exiſtimandus ſit) illas leges in publica Curiæ acta referat, cujus rei documentum inter Regem Franciſcum & Leonem Pontificem obſignata novi & ſecreti fæderis acta exhibent, *apud Thuan. lib.* 1. *hiſtor. ad ann.* 1515. Sic declarationem Regis Ludovici XIII. ann. Chr. 1616. pro reformatæ (ut nuncupant) religioni addictis in Conſilio aulico decretam Parlamentum Pariſienſe ratam habuit, *fut verifiée en la Cour de Parlement de Paris*, P. Matth. *ad eund. ann.* Etſi rem mihi non ſat perſpectam â legum morumq; Regni Galliæ peritis edoceri vehementer cupiam, certè hoc ê ſupe-

rio-

perioribus elucet, tùm quoq;, cùm Ordines congregati fuêre, Senatum Pariſienſem in uno eodemq; Regni negotio peculiares actus exercuiſſe. Nec indè, quod Henricus IV. quando religionis libertatem Edicto firmare voluit, pro autoritate locutus ſcribitur, abſolutam Regum Galliæ poteſtatem, Parlamentiq; extenuationem, elicere convenit. Quemadmodùm enìm ſubditi, cùm Reges licèt Monarchæ Ordinum concluſum, abſq; ſufficienti ratione, cùm certo Reip. detrimento, admittere nolunt, habent de quo juſtè conquerantur, ita multò etiam magis iidem Reges ad extrema deſcendere coguntur, cum Ordines, imò ſingulare tantùm ſubditorum Concilium, præfractè diſſentiendo, Regibusq; contradicendo, ipſius Reipublicæ bonum impediunt, & tùm minimè mirum, Reges jam non conſenſum, ſed obedientiam ſubditorum requirere, adeoq; & Regem Henricum religionis edictum, (cujus promulgationem ad Galliæ Rempublicam fulciendam omninò neceſſariam fuiſſe, & hujus & ſucceſſorum temporibus, res ipſa hactenùs affatìm comprobavit) non attentâ Parlamenti oppoſitione, ſi diſſentire perſeverâſſet, optimâ ratione evulgare potuiſſe, nec protereà fundamentalibus Regni legibus ſe ſubduxiſſe, apud me dubium nullum habet: Quamvis, ſi ipſa orationis, quæ tota extat apud jan de Serres, *Invent. gener. de l' hiſt. de Fr. ad. ann.* 1599. verba, & intentio, modus itèm, locusq; perorandi,

rectè ponderentur, fatendum ſit, Henricum inter cætera humaniſſimi Regis verba ſermonis rigorem adhibuiſſe, non tàm ut eum adimpleret, quàm ut obloquentes utroq; argumenti genere perſuaderet; quin & rem ipſam, ut retulit, in pleno aulæ ſuæ conſilio diſcuſſam ſi contra Parlamenti ſententiam executus fuiſſet, concurrente utilitate atq; neceſſitate Regni, abſolutam poteſtatem uſurpâſſe audire non meruiſſet. Solum igitur Regem in Galliâ pro ſuo judicio quidvis decernere, quod Sleidanus tradit, non jus Galliæ concernit, ſed factum quorundam Regum, qui proptereà quod absq; ratione ſui aliquando arbitrii extitiſſent, Tyranni magis, quàm Reges vocandi fuiſſent, in quam ſententiam Phil. Commines, *livr.* 5. *des memoir. chap.* 18. ſatis prudenter diſſerit.

8. Hactenùs Reipublicæ Comitia ſolius Principis voluntati obnoxia fingi potiùs, quàm reperiri, quantum ſufficit, demonſtravimus, nunc quæ ſit Comitiorum Imperii Romano-Germanici ratio, ita tamen, ut tantùm ea, quæ ad noſtrum ſcopum facient, modituri ſimus, non ex Hippolithi, vel aliorum, nudis conjecturis, aut ſermonis abuſu, ſed è re ipsâ inveſtigabimus.

9. Neminem rerum Germanicarum ſtudioſum Comitiorum Imperialium jura adeò negligenter cognitione attigiſſe arbitror, ut ignoret, quemadmodùm Imperator regulariter in Comitiis absq; Statuum

con-

conſenſu nihil ſtatuat, ita quod Statibus etiam unanimi votorum concentu placitum ſit, Imperatori invito non obtrudi; quam ſententiam, multis qui eam retulerunt ipsâ experientiâ probatam, vel in dubium vocare, ingenij eſt nimiùm pervicacis, eandemq; propterea Hippolithus, *h. cap. ſect. ult.* diffiteri non audet, quamvis iſtâ ſuâ gloſsâ, quâ ibidêm hujus veritatis vim elidere conatur, nusquàm quicquam ineptius ſcripſerit.

10. Neq; tamen qui veriſſimæ illi ſententiæ inhærent, indè ſat commodè docent, *Imperii poteſtatem ſeu jus Imperii in duos ſemiſſes tribui, ita ut unum Cæſar, alterum univerſi Ordines habeant, & quidem pro partibus indiviſis, exceptis reſervatis, quemadmodùm olim, teſte Suetonio, jus Comitiorum inter Cæſarem & populum, ſed pro partibus diviſis, diſtributum fuerit*, aut, *jus comitiorum ac ſuffragiorum inter Cæſarem & Status diviſum eſſe*, aut, *Imperatori nec majorem nec minorem, ſed parem & æqualem cum Statibus conjunctìm conſideratis in decernendo competere autoritatem*, veluti Paurmeiſterus, Wehnerus, Bertramus, tradere & loqui amant. Quæ niſi vel dextrè accipiantur, vel corrigantur, non ſoli Imperatori majeſtatem adjudicabunt, ſed Imperij noſtri ſtatum, quod Hippolithus, *h. cap. ſect.* 4. rectè animadvertit, ê Monarchia & Ariſtocratiâ (non quidèm æquabiliter, ut exiſtimat, extra comitia enim non pauca ſoli Imperatori competere non inficiantur) mixtum conſtituent,

ſtituent, ſed nos tamen Rerumpublicarum formas non poſſe miſceri, itèm non obſtante comitiali Ordinum conſenſu, in ſolo Imperatore majeſtatem reſidere, *ſup. ad cap.* 1. *num.* 13. 17. *&* *ſeqq.* *&* *ad cap.* 2. *num.* 6. probatum dedimus.

11. Non igitur placet, quod propter ejusmodi conſenſum Imperii poteſtas ſeu jus Imperii, pro partibus licèt indiviſis, inter Imperatorem & Ordines diſtributum dicitur: Et præterea jus Imperii in duos ſemiſſes ſecare, peculiaria nihilominùs uni reſervata excipere, contradictionem aliquam implicat. Suetonii verò teſtimonium huc nullam ſimilitudinis vim affert, quando enim, *cap.* 41. Julium Cæſarem comitia cum populo partitum dicit, non de comitiis integrum Reipublicæ ſtatum ordinantibus loquitur, ſed tantùm docet, quid Cæſari, quid populo in magiſtratuum creatione licuerit: Et aliàs diverſa Imperii jura, nedum unum idemq;, diſtrahi quàm abſonum ſit, & Reipublicæ eſſentiæ omninò contrarium, *ſup. ad cap.* 1. *num.* 19. demonſtravi, ac indè, ſi é re præſenti eſſet, facilè oſtenderem, priſcam illam Romanam Remp. iſtiusmodi diviſionibus, certis motuum civilium prænunciis, veræ Reip. naturam omninò exuiſſe. Neq; ea etiam locutio arridet, *jus Comitiorum ac ſuffragiorum inter Cæſarem & Status diviſum eſſe*: Jus quidem Comitiorum diviſum qui dicit, idem videtur velle quod qui *Imperatori nec majorem nec minorem, ſed parem & æqualem*

Digitized by Google

tem cum Statibus conjunctìm conſideratis in decernendo autoritatem competere aſſerit, cum tamen contrà qui, quid Imperator indicendo, proponendo, approbando, aut reijciendo, ut verbo dicam, rem omnem peculiari jure dirigendo poſſit, ê publicis & notoriis ſcriptis atq; actis penſiùs animo contemplabitur, conſenſum præterea Ordinum nil quicquam majeſtate decerpere, ê ſuperioribus repetet, Imperatori ſanè ſummam, & cui nulla in Imperio æqualis ſit, in decernendo autoritatem tribuere non cunctabitur, quamvis & Ordinibus ſua eaq; magna conſtet autoritas, quam ab ipſis Imperatoribus profectam, cùm res exiget, non umbraticis ſed vivis coloribus depingere, & ſubmiſſâ mente revereri parati ſumus. *Jus* autèm *ſuffragiorum inter Cæſarem & Status diviſum* dicere, aut ſtatuere, applauſum itidèm non meretur. Imperatorem enim ſuffragiorum juri immiſcere, non tantum ab Imperatoris, ut cui ſuprema decernendi autoritas debetur, majeſtate alienum eſt, & alias notiſſimus imperialium comitiorum uſus vetat, ſed ipſorum quoq; Ordinum libertas atq; privilegia non concedunt, quæ in Comitiis in hoc vertuntur, ut Imperator regulariter abſq; Ordinum conſenſu nihil decernat. Si verò Imperatorem ex æquâ parte cum univerſis Ordinibus jus ſuffragii habere ſtatuas, non raro evenire poſſet, ut hæc Ordinum libertas eluderetur. Ubi namq; Ordines quâlibet claſſe diverſam ſententiam promunt, ullum Or-

Digitized by Google

dinum conſenſum, qui in Comitiis per claſſes eruitur, non reperiri, quivis ſanæ mentis largietur. Et tamen hoc caſu, quam primùm Imperator ſuo ſuffragio uni claſſi accederet, non modò contra vulgatiſſimam doctrinam, ipſamq; experientiam, ſed & contra dictam regulam, *Imperatorem nihil abſq; Ordinum conſenſu decernere*, res conficeretur, Imperiiq; Receſſus exurgeret. Rurſùs, poſitis trium claſſium Ordinum votis, (quod hodiè quidèm, civitatum claſſe per noviſſimam Oſnabr. Mon. pacificationem juri ſuffragii integrè reſtitutâ, extra controverſiam locatum eſt) ubi non omnes claſſes idem volunt, conſenſum nihilominùs Ordinum regulariter ê duarum claſſium, tanquàm majoris partis, conſpirantibus ſuffragiis æſtimari, etiam lippis notum eſt. Si jam hîc uni claſſi ſeparatìm ſentienti Imperator ſuo (quod ſtatuunt) univerſorum ſuffragiorum dimidiato jure aſtipularetur, non ſolùm abſq; conſenſu, verùm contra Ordinum quoq; conſenſum decernendi jus haberet. Hi igitur, qui veram illam ſententiam tuentur, *in Comitiis Imperatorem nec invitis Ordinibus regulariter quicquam conſtituere, nec ad approbanda Ordinum ſuffragia cogi*, ita eam interpretari debent, ne, approbandi jus, quo Imperator pollet, pro jure ſuffragii habendo, ſimul & Imperatoris majeſtatem cum Ordinum libertate ac privilegiis confundant, & ipſam Ordinum libertatem ad nihilum redigant. Quibus ſic, ut rés eſt, intelle-

ctis,

Digitized by Google

ctis, Hippolithum inferiùs, *ſect.* 4. eo, quo nunc uſi ſumus, argumenti genere communem, ipſoq; uſu probatam ſententiam, quæ iſtiusmodi potiùs contra eundem retortâ ratione declaranda eſt, fruſtrà impugnare, ſatis ſuperq; elucet.

12. Hæc ſæpiùs laudata ſententia â Paurmeiſtero, (quem Wehnerus, & alii iisdem ferè verbis ſecuti ſunt) fuſiùs relata huc adſcribi meret. *Si*, inquit Paurmeiſterus, de jurisd. Imp. Rom. lib. 2. cap. 2. num. 50. (Ordinum claſſes, aut claſſium major pars, id eſt, duæ claſſes, quamvis Paurmeiſterus civitatum claſſem ſuâ ætate ſuffragii jure excluſam doceat) *de capite aliquo propoſito conſentiant, ex parte Ordinum confecta res eſt, ſi verò ſingulæ ſingulas tueantur ſententias, ulteriùs progredi non poſſunt, ac claſsium diſſentientium ſuffragiorum ad Cæſarem nullius momenti eſt relatio, niſi (quod tentari ſolet) ab Imperatore ad concordiam reducantur. Conſentientium verò Electorum & Principum* (&, hodiè quidem indubitatè, Civitatum, quas Paurmeiſterus excludit, aut duarum claſſium etiam per majora, uti loquuntur) *placitum tanquàm Ordinum commune conſultum, ad Cæſarem per ſelectos quosdam refertur. Cui ſi idem quoq; placet confecta res eſt. Sin minùs, tamdiu replicando, duplicando*, triplicando, *quadruplicando, &c. inter ſe adductis hinc indè pro opinione ſuâ argumentis idoneis, à Cæſare & Ordinibus diſceptatur, donec vel hi in illius, vel ille in horum ſententiam ſpontè concedant, ac quod ita in commune placuerit decreti Comitia-*

lis ac legis habet vigorem. Si autèm inter Cæſarem & Ordines vel majorem eorum partem res coire non poteſt, nihil actum judicatur: Sed res in liberâ ac ſpontaneâ conventione poſita eſt, ita ut nec Imperator ex plenitudine, ut loquuntur, poteſtatis, nec Ordines invito illo quicquam ſtatuere poſſint. Sic Paurmeiſterus.

13. Ut ut olìm in Romano-Germanico Imperio, vel eorum qui Germaniam obtinuerunt Regno, Comitiorum habendorum ab hodierno diverſus modus aut diverſæ circumſtantiæ, inq; his perſonarum etiam ſive ipſorum Ordinum, pro dignitatis officiiq; ratione, diverſa diſtinctio fuerit, & ſingula nonnunquàm variaverint, obſervare tamen licet, inde â Carolo M. nec Imperatoribus decernendi liberiorem, nec Ordinibus conſentiendi minorem, ac hodiè, poteſtatem competiiſſe. Cujus rei multa, quæ occurrunt, documenta hîc apponere non eſt mei inſtituti, quia tamen Hippolithus Carolum Magnum in comitiis abſolutum arbitrium habuiſſe exiſtimat, ſilentio prætereundum non eſt, eum etiam Imperatorem, quo quidem nemo fuit potentior, immotâ Regni obſervantiâ, in Comitiis absq; Procerum conſenſu nihil ſtatuiſſe, ut mirum non ſit, morem illum cæteris deindè Imperatoribus majeſtatem non abſtuliſſe. Hincmarus, quando *apud Goldaſt. proleg. tom. 3. Conſt. Impp. epiſt. 3. cap.* 29. Regni Ordinum, qui Caroli Magni ætate in Comitiis convenêre, alios Seniores, alios Minores appellans,

pellans, hos quidèm in Comitiis unâ deliberâſſe, *non tamen ex poteſtate, ſed ex proprio mentis intellectu vel ſententiâ* deliberationes *confirmaſſe* tradit, non obſcurè docet, Seniores non ſimpliciter, ſed cum poteſtate conſilia iniiſſe: quid autèm hoc aliud, quàm Imperatorem in Comitiis absq; Seniorum conſenſu quicquam decernere non auſum? ne dicam, cum tot ſolennitatibus, & magnâ anxietate, *domeſticis Palatii Miſsis*, ut Hincmarus, *d. ep. 3. cap. 34.* loquitur, *intercurrentibus*, qui videntur ſuffragiis colligendis fuiſſe occupati, quæ cuiq; *videbantur interrogantes, reſponſumq; recipientes*, publicas conſultationes procul dubio non ſine inſigni Ordinum Seniorum poteſtate inſtitutas. Ordines verò deliberationibus inſiſtebant, *donec res ſingulæ*, ut Hincmarus ibid. ſubiicit, *ad effectum perductæ glorioſi Principis auditui in ſacris ejus obtulibus exponerentur, & quicquid data à Deo ſapientia ejus eligeret, omnes ſequerentur.* Hinc illud in Comitiis ab Ordinibus concluſum probandi reprobandivè jus, quod hodieq; Imperatoribus ſalvum eſſe docuimus, verbo inprimis, *eligeret*, rectè ponderato, Carolo M. competiiſſe, absq; controverſiâ liquet, idq; Hippolithus adeò non negat, ut etiam paulò ſuperiùs inde aſſeverare voluerit, Comitia â Carolo indicta tota ex ipſius arbitrio pependiſſe, nec eundem in publicis deliberationibus Ordinum conſenſum adhibere aſtrictum fuiſſe. Hoc quidèm ſecùs ſe habere, jam primùm ex Hincmaro obtinere cona-

Digitized by Google

conatus ſum, alia tamen non deſunt, quæ hanc Hippolithi opinionem clarè refellunt. *Leg. Longobard. libr.* 3. *tit.* 1. *c.* 1. Regni Caroli anno undecimo Epiſcopi, Abbates, viriq; illuſtres concilii decretum de Epiſcoporum ſuffragiis unà *conſenſiſſe* dicuntur. Adhuc enim iſtâ ætate Reges in ſuis ditionibus & conciliorum celebrandorum, & legum eccleſiaſticarum ferendarum poteſtatem ſibi vendicabant, neq; tantùm in ſynodis ad conſultationes unà cum clericis laicos proceres admittebant, ſed & aliquando in regni comitiis de re eccleſiaſticâ diſponebant. *Eod. libr. tit.* 31. Imperator Carolus capitula legi Salicæ cùm omni conſenſu, ita ut deinceps leges vocari voluerit, addidiſſe legitur. Ita nimirùm, *cum omni conſenſu*, in Cod. leg. antiq. Fr. Lindenborgii ſcriptum reperitur, quamvis ego, quod hîc vel deſcribentis, vel typis exprimentis incuria ſubſit, *omnium*, pro, *omni*, legendum credam, quemadmodùm Ludovicum Imperatorem de honore Eccleſiis exhibendo cum conſenſu *omnium* fidelium ſuorum conſtituiſſe, *eod. lib. tit.* 1. *c.* 34. dilucidè continetur. Benedictus Levita *in præfat. lib.* 5. *(aut potiùs lib.* 1. *collectionis Levitæ) Capitul. Caroli & Ludovici Impp.* Ludovici non magis, quàm Caroli capitula omnium Francorum utriusq; ordinis virorum aſſenſu roborata eſſe, inculpatum præbet teſtimonium. Et *Capitul. eorund. Impp. lib.* 6. *c.* 286. in publicis negotiis conſenſus procerum adhibendi inſigne extat documentum, ubi

Caro-

Carolus Imperator quorundam petito, ne Epiſcopi ad bellum pergant, locum ita relinquit, ut id in generali placito, quemadmodùm loquitur, conſultu omnium fidelium ſuorum, ſeu, uti pari ſenſu ſubdit, in ſynodis & comitiis, ubi plures Epiſcopi & Comites convenerint, firmandum, & clariùs etiam, *quæ generalia ſunt, omnibus convenire ordinibus ſtatuere*, non ſine ſingulari candore profiteatur. Carolus Magnus igitur, potentiſſimus Rex, tametſi in comitiis ſummam (eandem quam Imperatores hodiè, nec majorem) decernendi poteſtatem habuerit, conſenſu tamen Ordinum ſuperſedere nec voluit nec debuit; quæ ſimiliter Vadiano, *apud Lehnm. Chron. Spir. lib. 2. cap. 37.* mens eſt, quando â Francis, ſummâ ſemper Principis, ſed æquabili & omnium conſiliis attemperante ſeſe poteſtate, comitia celebrata dicit.

14. Nunc res poſtulat, ut diſpiciamus, an quod *regulariter* ita ſe habere diximus, Imperatorem nimirùm in Comitiis abſq; Ordinum conſenſu nihil decernere, exceptionem aut limitationem aliquam admittat. Quemadmodùm *ſup. in cap. 2. num. 6.* Imperatori jus eſſe Ordinum placitum vel approbandi vel reprobandi, cum expreſſâ exceptione, *modò non, præfractè diſſentiendo, Reip. commodum apertè negligat*, aſſerere non dubitavimus, ita ſic hæc duo concurrant, ut 1. Ordines de quodam Reipublicæ negotio inter ſe conſentire aut nolint aut non poſſint. 2. Negotium illud tanti

mo-

momenti ſit, ut niſi in eo certi quid determinetur, Rempublicam non leve detrimentum capere, aut mox capturam eſſe conſtet, quis juſtè dubitet, quin regula illa, *claßium diſſentientium ſuffragiorum ad Cæſarem nullius momenti eſſe relationem* (verbis ex Paurmeiſtero *ſup. num.* 12. productis) vim ſuam perdat, & Imperator, cui Rempublicam curare inprimìs incumbit, rei controverſæ, cùm Ordines partes ſuas deſerant, ſolum certo decreto, quod omnes ſequantur, ſubveniendi non tantùm jus habeat, ſed & eo modo ſubvenire ex officii lege teneatur: Atq; hujusmodi decretum Imperator æquè ac alia Reip. jura executione, legitimisq; aliis remediis, tueri debet, niſi exequendo majori damno, quàm ſi rem ipſam interminatam reliquiſſet, Rempublicam affectum iri proſpiciat, quamvis etiam hoc caſu non ipſum jus, ſed inobſequentium pervicacia, Reipublicæ magnum quidèm, minus tamen, quàm ſi executio ſubſequatur, malum concilians, Imperatori impedimento ſit. Omne iſtud jus, quod circa hanc dictæ regulæ exceptionem ipſa imperandi ratio Imperatori tribuit, nusquàm evidentiùs, quàm in Receſs. Imp. de ann. 1544. §. **Als wir aber in der Handlung.** & §. **und wir Chuhrfürſten.** *ferè in fin. Receß.* comprehenſum reperitur: atq; id ibi Imperatori Carolo V. commodum accidit, quod, cùm jure ſuo uti vellet, &, ipſis inter quos non conveniebat fatentibus, jure poſſet, Ordines pontificiæ religioni addicti, (nam

A. Conf.

Digitized by Google

A. Conſ. profeſſi judicium Cæſaris jam expectabant) quæcunq; Imperator de negotio controverſo ſolus ordinaſſet, toleraturos, nec quenquam contra ea offenſuros, firmiter promiſêre, ſic tamen, ne ex conſenſu, quem regulariter Imperii decretis adhibere ſoleant, ſed juris iſtius, quod Imperatori competere docuimus, vi quaſi adactos, (cùm etiam viderent, ad ſervandam Reip. ſalutem, rem certâ deciſione egere) ejusdem poteſtatem illâ ſuâ tolerantiâ agnoviſſe dicerentur. Inter præcipua enim eos, magis quàm Imperatorem, paucosq; ejusdem fidei alios, religio ita ceperat, ut ſi expreſſo conſenſu Proteſtantium paci conſuluiſſent, ſe non tantùm eorundem doctrinam ſtabiliiſſe, ſed & Catholicæ, ut vocant, Eccleſiæ dogmata, atq; reditus, non abſq; inſigni conſcientiæ ſuæ læſione, contemtui, ac ruinæ apertè objeciſſe exiſtimarent. Quod verò tali caſu ab Imperatore decernitur, jure Magiſtratus (ſummi ſc.), & ex imperatoriâ poteſtate, ac plenitudine, von Oberkeit wegen / und aus Käyſerlicher Macht / und Vollkommenheit / ſtatui dicitur, quod idem eſt ac ſi Imperatorem, cum ſummam, quæ Reip. ſalutem maximè tuendam ſuadet, legem omnibus aliis regulis, quibus nihil jam obtineri poſſe videt, meritò anteponit, nudæ, nullâq; regulâ impeditæ majeſtatis vi decretum edere dicas. Per plenitudinem enim, & ſimilia, ipſam Imperatoris majeſtatem deſignari, *ſup. in cap. 3. ſect. 1. num. ult.* Reinkin-

gio aſſenſus ſum: & majeſtatem plenitudinis vocabulo ſignificari tùm maximè conſpicuum eſt, quando ſi Reip. legibus proficere nequeat, vires ſuas, ne quid detrimenti Reſpublica capiat, ſimpliciter exerit. An autèm textus iſte R. I. ann. 1544. quo ſententiam noſtram clarè probari credimus, variis, ut Hippolithus opinatur, etſi literam ſpectes, abſurditatibus ſcateat, mox *ad ſect. ſeq.* conſiderabimus.

15. Interim Hippolithus videtur Reinkingio litem deditâ operâ intentare velle, cum nemo parciùs hanc, de quâ egimus, regulæ exceptionem attigerit; *Notandum*, inquit, *quod Imperator diſſentientibus ſtatibus ex plenitudine poteſtatis quandoq; decernat*, additis quibus hoc probetur Imp. receſſibus. Neq; hîc Reinkingius, neq; quivis alius negat, regulariter Imperatorem abſq; Ordinum conſenſu in Comitiis quicquam non debere ſtatuere, quin nec hoc docetur, diſſentientibus inter ſe Ordinibus Imperatorem ſolum rectè aliquid decidere, ſed demùm diſſentientibus conſtanter inter ſe Ordinibus, & Republicâ, niſi certi quid ſtatuatur, manifeſtò periclitante, ſolius Imperatoris decretum in Comitiis juſtum eſſe affirmatur, quod *num. præced.* diligenter monuimus, & Reinkingius particulâ, *quandoq;*, innuit, atq; verbis Germanicis, quæ ipſe Hippolithus ex act. publ. Londorpii affert, clarè comprehenditur, ut mirari liceat, quod Hippolithus, *in initio ſeq. 3. & 4. ſect.* eâ opinione, quæ in ſingulari duntaxàt

taxàt

Digitized by Google

taxàt caſu ſuſtinetur, omnem Comitiorum vim in effectu ſubverti, vel, quod perindè eſt, ipſam regulam tolli, pertinaciter aſſeveret. Porrò, ſicuti hinc eorum, qui exceptionem hanc ventilando arcana Imperii tangi putant, timor ſatis vanus apparet, ita aliorum non omnibus argumentis ſubſcribo, quibus rem eandem defendere conantur.

In Sect. III.

1.

PRimùm hìc notatu dignum eſt, malè Hippolithum ipſam religionem, cum Pace religionis, & juſtitiâ diverſæ religionis *aſſeclis æquabiliter* adminiſtrandâ confundere. Articuli quidém de Religione, Pace, ac Juſtitiâ, **die Articul der Religion / Friedens / und Rechtens** / propê ſe invicèm contingere, dicuntur, §. **Nachdem wir uns in dieſer.** *R. I. ann.* 1544. ſeqq. tamen §§. & multis aliorum Receſſ. locis, non tantùm ſermone, ſed & re ipſâ in habitis deliberationibus ſeparati inveniuntur.

2. Ipſius religionis controverſias vel inſtitutis comitialibus conſultationibus, vel ſolâ imperatoriâ autoritate decidere, (quamvis aliquando variorum inſtigationibus conatus, at per ſe evanidi, haud defuerint) propriè imperatoriarum partium non eſſe, cùm alibi, tùm iterùm, d. Receſſ. *ann.* 1544. non obſcurè indicatur. Nam §. **dieweil aber zu ſolcher Chriſtli-**

 chen.

Digitized by Google

chen. & §§. ſeqq. diverſas religiones aliter in Imperio conciliari non poſſe docetur, quàm ut aut generali (adde, & libero) Concilio religionis dogmata determinentur, aut amicabili & Chriſtianâ compoſitione diſſidentes partes in fidei articulis tandèm conſpirent. Ultimâ autem hâc viâ incedi commodè ſic videbatur, ut aut Imperator, & diverſæ religionis Ordines per eruditos & pacificos Theologos (pars quælibet per ſuos), quantum quisq; in religionis dogmatibus vel bonâ conſcientiâ concedere poſſet, vel læſâ nollet, conſcribi curarent, & indè in proximis Comitiis conciliandi occaſio ſumeretur, **Solch aller Theil bedencken / alsdann gemeinen Ständen fürlegen / und mit jhnen auff freundliche und Chriſtliche Vergleichung handeln** / §. Nachdem aber ungewiß. *d. R. I. ann.* 1544. aut præmiſſis ad locum proximè habendorum Comitiorum pro inſtituendo Chriſtiano atq; amico Colloquio omnium partium Theologis, Ordines deindè cum Imperatore congregati ê colloquentium relatione, quantum quis cuiq; cederet, ulterioris amicæ conciliationis anſam haberent, §. Dieweil wir aber aus ſonderem. *cum ſeqq. R. I. ann.* 1545.

3. Quibus rectè ponderatis, Imperatorem neq; habitâ deliberatione cum Ordinibus, neq; ſolum ex imperatoriâ plenitudine de ipſis religionis dogmatibus diſponere palàm eſt, verùm hoc non impedit, quò minùs Imperator aut cum conſenſu Ordinum,

aut

aut iis, magno Imperii detrimento, omninò diſſidentibus, ſolus vi ſummæ poteſtatis, interìm dùm religionis diſſidium componi ſperatur, motibus in Imperio propter diverſam religionem exortis Pace aliquâ conſulat, & Juſtitiæ curſum, qui eâdem ex causâ ſubſtiterit, integritati reddat. Tale jus Imperatori & competere & concedi ſuprà laudatus R. I. *ann.* 1544. §. Als wir aber in der Handlung *&* *ferè in fin. R. §.* und wir Churfürſten. dilucidè oſtendit.

4. Eum autèm non eſſe locorum iſtorum ſenſum, Hippolithus indè obtinere allaborat, quod, quia Imperator pontificiæ religioni adhæreat, abſurdum videatur ei religionis negotium committere, qui amore ſuæ religionis, Proteſtantium doctrinæ abſq; dubio decreto ſuo præjudicaturus ſit. Sed jam monui, ipſam Religionem Hippolithum, cum Pace religionis, juſtitiæq; adminiſtratione, ubi minimè par ſit, miſcere: deindè ſi Hippolithus exiſtimet, etiam in his Imperatorem in Pontificiorum gratiam facilè quicquam decreturum, id aut religionem Proteſtantium verè afficiet, & hìc Imperatori decidendi jus non eſſe jam probavimus: neq; enim quod directò non licet, indirectâ viâ perſequetur, quin hoc cùm Imperatores vehementi Pontificiorum inſtinctu aliquando non potuerunt non tentare, magis ac magis Imperium laboráſſe, reapſe experti ſunt: aut religionem Proteſtantium non affliget, nec ad ipſa in genere religionis dogmata accedet,

det, ſed tantummodò ad Imperii ſalutem ſartam tectam conſervandam conſtituetur, atq; hîc magis, quàm in cæteris merè politicis Reip. negotiis, quæ quamdiu religionis diſſidium viget, diverſæ religionis Ordines concernere neceſſe eſt, ſuſpicione Cæſarem gravare non convenit. Quod ad Ordines, res longo tempore acriter controverſa hodiè *per pacif. Oſnabr. Monaſt.* §. **In Religions.** expedita eſt, quæcunq; Religionis negotia, non votorum pluralitate, ſed amicabili compoſitione tranſigi debere. Oportuit ergò Hippolithum negotia diſtinguere, ne quibus Aug. Conf. ſecutis è d. I. R. *ann.* 1544. ſingularis de quâ locuti ſumus Imperatoris poteſtas ſat luculenter probatur, adeò conſtanter pro apoſtatis haberet. Sed nunc de abſurditatibus, quas d. Receſſ. textui ineſſe putat, ulteriùs videamus.

5. Cæſarem non ex imperatoriâ plenitudine, ſed conſentientibus Ordinibus in iſtis Comitiis religionis pacem conſtituiſſe ideò credit, quod veriſimilius ſit, ſi Imperator diſſentientibus Ordinibus ſolus decernere potuiſſet, Proteſtantibus auxilia, quæ antequàm religionis pace fruerentur, conferre nolebant, contra Gallum imperare maluiſſe, quàm Pontificiorum cauſæ, cui ipſe addictus fuerit, adverſari. At res hæc non è vanis conjecturis, ſed ſingulari Imperatoris prudentiâ æſtimanda eſt. Etenim proſpiciebat, ſi ex plenitudine, Proteſtantibus auxilia injungeret, contrà, iiſdem

iisdem religionis pacem denegando, Pontificiorum voluntatem impleret, fore non tantùm ut Proteſtantes auxilia minimè conferrent, ſed ipſa quoq; Pontificiorum cauſa atq; religio, cùm perſpectum haberet, Proteſtantes, quorum conſcientiæ denegatâ pacis religione cogerentur, onerarenturq;, extrema quæq; tentaturos, (quemadmodùm poſteà, cùm iterùm Pontificii decretam religionis pacem impugnarent, ſubſecutâ inteſtini belli calamitate, experientia ſat ſuperq; docuit) univerſa adeò Reip. ſalus in ſummum diſcrimen adduceretur. Quò igitur religionis pacem Imperator promulgaret, conſequendorum â Proteſtantibus contra Gallum auxiliorum facilitas cauſa ſanè minima fuit, longè major Reipublicæ conſervandæ neceſſitas. Imperatori enim plenitudinis jus, ſicut omnis alia poteſtas, non ad deſtruendum, verùm erigendum Imperium tribuitur. Non itaq; ideò Imperatori illud plenitudinis jus adimamus, quòd Pontificiis contra Reip. propriumq; commodum laborantibus decreto aſtipulatus non fuerit.

6. Ex ipſius porrò rei hiſtoria Hippolithus evincere conatur, non Imperatorem ex plenitudine, ſed cum conſenſu etiam Pontificiorum decretum iſtud edidiſſe, idq; ideò, quòd Hiſtoricus ſcribat, *Colonienſem & Monaſterienſem à Proteſtantibus ſtetiſſe, Clivenſem & Badenſem arbitrio Cæſaris omnia permiſiſſe*, undè cæteri Pontificii permoti ſint, ut *non ſe quidèm aſſentiri, ſed neq; Cæ-*

ſari

ſari modum in eo præſcribere, nec ipſius derogare poteſtati, ſed tolerare velle dixerint. Quid hæc hiſtoria pro Hippolitho faciat, equidem non video, cùm potiùs indè noſtra ſententia multùm ſtabiliatur: Nam Pontificios & Cæſaris ſummam poteſtatem agnoviſſe, & *aſſenſum* â *tolerantiâ* accuratè diſtinxiſſe, manifeſtè apparet, atq; aliàs quantum inter hæc duo inter ſit, cuilibet obvium eſt. Nec tamen illi tàm paucorum iſtorum divortio, quàm quod Remp. aliter ſanari non poſſe viderent, ad tolerantiam deſcenderunt: quantula enim, qui Cæſaris propoſitum apertè probârunt, Pontificiorum pars fuerint, vel ê ſolâ Receſſus ſubſcriptione ita elucet, ut credibilius ſit adeò multos non ob paucorum diverſam opinionem, ſed ad ſublevandam neceſſitatem proprio motu tolerantiam promiſiſſe. Iidem verò Pontificii, ſe magis ſi ex tolerantiâ, quàm ex aſſenſu decretum Imperatoris ſuſciperent, conſcientiam ſuam exoneraſſe crediderunt, ut *ſup. ad ſect. præced. num.* 14. oſtendimus, quamvis eam de re præſenti opinionem non modò Proteſtantes, ſed ipſe etiam Cæſar, & Catholici nonnulli alii, ſuperſtitionis plenam judicaverint: Poſteà demùm, biennio vix elapſo, cùm Pontificii decretum illud Spirenſe omnibus viribus oppugnarent, & Cæſar Proteſtantes bello perſequi occiperet, an alia tùm ejus mens fuerit, haud dixerim. Extant quidem in Saxonis & Heſſi reſponſione ad proſcriptionem Cæſaream, *apud Sleidan. lib.* 18.

& Hortlederum, nonnulla Granvellani & aliorum dicta, ê quibus rem cum Proteſtantibus nunquàm ſeriò actam colligeres, ſed illos ipſos ſermones aut tempori fuiſſe accommodatos, potiùs quàm ut credam, Proceres Imperii in ipſis rerum tàm ſeriarum, tamq; firmiter conſtitutarum actibus aliquid tempori accommodare, ac ſe invicem adeò inſignes ludos facere voluiſſe, aut ad urgentiores imminentis belli, ad quod laudatiſſimus alioquin Imperator (qui nunquàm meliùs, quàm cum ſuo conſilio uſus eſt, Remp. adminiſtravit) Pontificis inſtinctu variis opinionibus diſtractus impensè ferebatur, cauſas exhibendas prolatos eſſe, vix eſt de quo ambigam. *Sanè* idem Granvellanus, *apud Sleid. lib. 17.* Spirenſe decretum etſi tempori accommodatum fateatur, violandum tamen non fuiſſe innuit, quando violationis culpam â Cæſare removet, & verbis iſtis, *quis autèm contrà fecerit, non eſt obſcurum*, Proteſtantibus eam imputat; mox enim de iis ad Lantgravium ſubjungit: *Ne vos quidèm ipſi liberam permittitis religionem, nam qui diverſum ſentiunt â vobis, carcere mulctantur atq; pecuniâ.* Quicquid ſit, Carolum V. conſtanter & abſq; fuco decretum Spirenſe emiſiſſe facilè me perſuaderi patior, cùm etiam omnia ea curata ſint, quæ ob conteſtatum in ipſo Receſſu Pontificiorum diſſenſum, & nudæ tolerantiæ factam mentionem, Imperatoris decretum enervandi occaſionem aliquando præbere poſſent. Speciali e-

 nim

nim promiſſione omnes Ordines ad hujus imperatoriâ plenitudine deciſi non minùs, quàm cæterorum cum Ordinum conſenſu definitorum articulorum obſervationem ſe obſtrinxerunt: **Gereden und verſprechen in rechten/guten/wahren Trewen/dieſelben ſampt den obberührten Articuln/ ſo die Römiſche Käyſ. Mayeſt. aus jhrer Käyſerlichen Macht/und Vollkommenheit geſetzt und geordnet hat/**&c. **wahr/ſteht/feſt/auffrichtig / und unverbrüchlich zu halten und zu dülden/ auch niemands dagegen zubeſchweren / ſonder gefährde.** Quis tàm exuberantia virorum Principum pollicita, tùm præſertìm cùm facta ſunt, ad fucos, aut puerorum crepundia referre auſus fuerit? hinc rectè Heſſus ad Granvellanum, *apud Sleid. d. lib.* 17. *bono equidèm animo Spiræ factum illud â Cæſare decretum arbitror, & cùm adverſarii velle ſe tolerare illud tunc promiſerint, non eſt quòd jam reclament.* Et mox: *Fore ſperamus, ut quod tunc & comprobatum fuit & ſigillis obſignatum, minimè violetur.*

7. Hinc iterùm conjectationis iſtius vanitas detegitur, tolerantiæ verbo, & injectâ diſſenſus mentione id ſpectatum fuiſſe, ut Cæſar, atq; Pontificii fallerent, Proteſtantes fallerentur, nam Pontificii & tolerantiam ſuam conteſtati ſunt, ne Imperatori ſummam poteſtatem aut plenitudinem denegare viderentur, & diſſenſus mentionem inſerendam ſuperſtitioſè judicarunt, ne tolerantia illa pro conſenſu haberetur, atq;

quod

quod ipſi unà pacis Proteſtantibus datæ autores non fuiſſent, (in noſtro enim caſu uti tolerare decretum, eiq; obedire juſtum ducebant, ita tantùm, ſi ipſi unà ejusdem decreti autores eſſent, conſcientiam lædi putabant) ut publica & expreſſa teſtificatio extaret; ne tamen ejusmodi vel clauſulæ, vel publicæ conteſtationes ultra debitum finem operarentur, nec Cæſarei decreti valorem in dubium vocarent, omnes Ordines illius, tanquàm ſi cum Ordinum conſenſu prodiiſſet, obſervationem ſat clarè polliciti ſunt.

8. Porrò jam (niſi nimiùm me mea fruſtratur opinio) conciliata eſſe exiſtimo, quæ Hippolithus perpetuo quaſi bello *diſſidere arbitratur*, *Diſſenſum* nimirùm Ordinum in Receſſum recipi, & tamen Imperatorem *ſolum* ex Plenitudine validè decernere: Diſſenſus enim iſtius teſtificationem non ad enervandam Imperatoris deciſionem, aut quaſi ad ipſam religionis pacem improbandam valida eſſet, ſed ad innocentiam Pontificiorum, ut ipſis videbatur, demonſtrandam, alioquin omninò ſupervacuam, Receſſui inſertam eſſe, ſuprà non ſemel vero conſentaneum oſtendimus.

9. Simile quid in Comitiis Wormacienſibus *ann.* 1545. contigit; ibi enim, prævio aliquo pacificorum Theologorum colloquio, proximis Comitiis tentandam amicam religionis conciliationem Cæſar ſtatuebat: Proteſtantes id colloquium, modò per id Spirenſi

renſi decreto præjudicium nullum fieret, facilè admittebant, Pontificii verò, etſi Cæſaris conatum impedire nec vellent nec jure poſſent, ut ipſi fatebantur, quia tamen de tali colloquio inſtituendo expreſsè conſentire ſalvâ conſcientiâ ſe non poſſe exiſtimabant, quòd, indicto jam â Pontifice Concilio Tridentino, ad ejusmodi colloquium, & ſecutura Comitia ipſius religionis negotium remitti, peccato non vacare judicarent, diſſenſum ſuum Receſſui inſeri, tantummodò conſcientiæ ſuæ illibatæ teſtificandæ causâ, obtinuêre: Quò pertinent, quibus poſt diſſolutum atq; abruptum, quod Cæſar inſtituerat, colloquium in Regenſpurgenſibus Comitiis, *ann.* 1546. Imperatorem â Pontificiis denuò admonitum Sleidanus ſcribit, *d. lib.* 17. *Re deliberatâ, (Pontificii) concilium Tridentinum approbant, & Cæſarem, ut illud tueatur, & proteſtantibus perſuadeat, hortantur, quo nimirùm & eò veniant, & ſynodi decretis atq; cognitioni ſe ſubmittant.*

10. Sint igitur, quæ Hippolithus hactenus docuit, juxta Plautinum illud, *non nugæ, non enim mortualia*, certè non adeò nobis ominamur malè, ut, perpenſis quibus Hippolitho contradiximus, inter eos habere nos velit, qui vitri exteriora lambunt, pultem verò non attingunt. Agnoſcat interìm, quam non abſurdè, ſed accuratè ut nihil ſuprà, Imperii receſſus loquantur, & Cæſaream plenitudinem apertè probent, nec eam aliter, quàm res exigit, deſcribant. Et tandèm

dèm ita argumentetur: Si in præcipuo, difficillimo, & religionis cauſæ adeò affini, Imperii negotio Cæſarea plenitudo, rebus ſic ſtantibus, locum habet, in cæteris omnibus Imperii negotiis, ne Reſpublica laboret, Imperatori idem licere, extra dubium eſſe debet.

11. Ratio, quâ uſus ſum, *ad ſect. præced. num.* 14. & verba textuum, quos *è R. I. ann. Chr.* 1544. adduxi, ſola ſufficiunt ad rectè defendendam hanc ſententiam, quarè an ad demonſtrandam Cæſaream plenitudinem ê Receſſ. Imp. ann. 1555. ſatis evidens argumentum ſuppetat, tantum abeſt ut cum Hippolytho litigem, ut etiam concedam, Pontificiorum reſervatum â Rege Ferdinando non ê Cæſareâ plenitudine, quam exercere *abſoluto* Imperatoris mandato poterat, ſed, Ordinibus ſuum jus in ejus arbitrium conferentibus, decernendo approbatum, receſſuiq; inſertum. Quamdiu enim Imperatores Ordinum conſenſum, quamvis non directò, per conſequentiam tamen, in difficilibus inprimìs Reip. negotiis, obtineri poſſe credidêre, eâ viâ progredi, quàm plenitudinis jure uti, tutius exiſtârunt. Simile Rex Ferdinandus in conſtituendâ *ann.* 1555. religionis pace obſervavit, tutiusq; habuit, ſi id, quod decreviſſet, Ordinum conſenſu ex compromiſſo profluente firmaret, quàm ſummâ poteſtate uteretur. Sanè plenitudinis jus uſurpare, ſi voluiſſet, non modò potuit, ſed ab Ordinibus invi-

Digitized by Google

tatus eſt, uti *è publicorum & originalium, quemadmodùm loquuntur, de pace religionis actorum, â Lehnmanno editorum libr. 1. cap. 19. & cap. 21. ferè in fin.* videre licet. Et noluiſſe Regem plenitudinis vocem vel adhibere, *apud eundem Lehnm. d. libr. 1. cap. 23. ferè in fin.* hæc indicant: **Das Königl. Mayeſt. wolt aus Käyſerl. Mayeſt. auffgetragener Vollmacht / und der Churfürſten und Ständt alten Religion Räht und Geſandter übergab und Heimſtellung dieſe Verſehung thun /** &c. Pontificii enim citiùs, ac Proteſtantes Ordines, rem totam ad arbitrium Regis detulerunt, cui tamen poſteà hi, etſi tardiùs, ſe ſimiliter ſubmiſerunt.

12. Evangelicos quidem Ordines (quod nonnulli quibusdam tantùm eorum adſcribunt) contra decretum, quod Ferdinandus Rex de dicto reſervato edidit, quaſi eo teneri nollent, proteſtatos eſſe, pleriq; noſtrorum tàm pertinaciter, tradidêre, ut iſta opinio non minima belli inteſtini cauſa fuerit: Sed ex actis de pace religionis editis conſpicuum eſt, Proteſtantes æquè ac Pontificios decreti obſervationem promiſiſſe, tantummodò illos conſcientiam ſuam publicè conteſtatos, id quod etiam aliquando Pontificios feciſſe, ſuprà oſtendimus, quamvis Proteſtantes ita non fuerint ſuperſtitioſi, ut aut conteſtationem illam ipſi Receſſui inſeri urgerent, aut conſenſum ſuum, qui ex ipſo compromiſſo conſequebatur, in eodem receſſu celari cuperent. De conteſtatione ipſâ, ejusq; fine,

apud

Digitized by Google

apud Lehnm. d. libr. 1. cap. 21. ferè in fin. hæc verba extant: Do E. Königl. Mayeſtät &c. dieſen Articul dergeſtalt / wie er von E. Kön. Mayeſtät geſetzt / an ſtat auff Heimſtellung / und habenden Gewalt / auch Vollkommenheit der Käyſerl. Mayeſt. &c. und alſo von wegen jhres obliegenden Ampts und für ſich ſelbſt zuverordnen endlich entſchloſſen / So wiſſen Jhr Chur- und Fürſtl. Gn. E. Kön. Mayeſt. über beſchehene unterthänige Bitt / und fürwendung / hierin kein form oder maß zuſetzen &c. Aber daneben wollen Jhr Chur- und Fürſtl. Gn. ſich jhres Gewiſſens halben diß declarirt und erklärt haben / daß ſie für ſich in ſolchen Articul nicht willigen kondten / allein aus dieſer Urſachen und dieſem effect und ende / damit ſie der Ehr Gottes nichts entziehen / und in jhren Gewiſſen nicht ein Stachel laſſen / Als hätten ſie durch jhr Bewilligung einigen Menſchen den Weg zu der wahren Erkandnuß Chriſti unſers Seligmachers und zu ſeinem heil. Evangelio verſchloſſen. Sonſten wollen Jhr Chur- und Fürſtl. Gn. dieſen Weltlichen Frieden trewlich halten / und ſeynd zu Vollnziehung alles andern / ſo obbemeltem Religions / auch ſonſten dem gemeinem Landfrieden einverleibt / nicht weniger als andere Stände geneigt. Ut ut res ipſa hactenùs multis dubia viſa fuerit, nuper, inter pacificationis Oſnabr. Monaſter. cætera, controverſia hæc æquiſſimo jure compoſita reperitur.

13. Non

13. Non igitur contradico Hippolitho, quando diverſa eſſe docet, ex Plenitudine decidere, & decidere obtento ex compromiſſo Ordinum conſenſu. Hoc namq; etiam caſu Ordines conſentiunt, non directò (quod in jam laudatis Germanicis verbis vocatur, **für ſich willigen**) ſed per conſequentiam compromiſſi, quod ſuprâ quoq; attigimus. Sed caveat Hippolithus exiſtimet, ejusmodi Ordinum compromiſſum amplius quid in Imperatorem conferre, quàm ut de Ordinum conſenſu, quicquid pro Reip. ſalute ſtatuerit, tutus eſſe, & hinc conſenſum Ordinum in ipſo receſſu laudare queat, ipſe enim nihilominùs ex propriâ & ſummâ poteſtate, quâ etiam unanimi Ordinum conſenſu concluſum approbat, aut reprobat, rem controverſam determinat, quod quæ de comitiali Imperatoris poteſtate ſcripſimus, facilè evincunt. Undè ſimul inter arbitrum Imperatorem, ejuſve vicarium, & eos qui arbitri in particularibus quorundam Procerum religionis pacem concernentibus controverſiis aſſumuntur, permultùm intereſſe manifeſtum eſt, ut adeò vim paret Hippolithus, qui è toto cœlo diſtantibus ſimilitudinis argumentum elicere cupit.

In SECT. IV.

1.

DE tranſitione, quâ ſectionem hanc Hippolithus orditur, deq; cæteris, quæ iſti tranſitioni, antequàm

quâm ſuam de comitiali Imperatoris poteſtate opinionem profert, proximè ſubjungit, quid ſentiendum ſit, cognoſci poteſt ex iis quæ *ſup. ad h. c. ſect. 2. num. fin. & num. 9. cum ſeqq.* notavimus. Ipſa verò opinio, quâ *vim omnem Comitiorum in Ordinum manu ſitam cenſet*, noſtrâ *ad d. ſect. 2. num. 9. cum ſeqq. & ad ſect. proximè præced.* commentatione abundè refutatur. Suavis verò eſt Hippolithus, qui quid poteſtatis, nunc cùm Ordines in Comitiis per claſſes ſuffragantur, Imperatori competat, docere vult & debet, eventu, qui quamdiu ipſum Imperium vigebit, haudquaquàm emerget, ſi nimirùm Ordines, amotis claſſibus, per majora (ut loquimur) deliberationes terminarent, jus comitiale Imperatoris conſiderat, &, quod abſurdius eſt, ex naturâ *Status*, qualem in Imperio exiſtere ipſe negat, ſatis anxiè ruminatur; Ordinationibus etiam atq; receſſibus Imperii, quando ad præſentem Statum recurrere cogitur, perperàm propoſito ſuo applicatis, tandèm Imperatori, ubi vota æqualia ſint, alicui parti aſſentiendo controverſiam decidendi vix, certè nullum ulterius jus eſſe conſtanter docet, non ſecùs ac ſi Hippolitho cum arbitro quodam, qui in aliis negotiis Obmann Germ. dici ſolet, Imperatorem commutare licuiſſet. Verùm inſpiciamus argumenta, quibus facili operâ & ſuam ſtabiliiſſe, & communem, noſtramq; ſententiam evertiſſe putat.

2. Primum argumentum quomodò, probatâ &

Digitized by Google

dextrè explicatâ communi ſententiâ, minimè eidem obſtet, & Hippolitho neutiquàm ſubveniat, jam *ſup. ad d. ſect.* 2. *num.* 11. oſtendimus.

3. Secundò Hippolithus indè quod Regimentum olìm in locum comitiorum annuorum ſubrogatum ſit, ſubrogatum autèm induat naturam ejus, in cujus locum ſurrogatio facta fuerit, in Comitiis unicum ac ultimum deciſivum duntaxàt (ut vocat) votum Imperatori competere arguit, quia ejusmodi tantùm voto in Regimento polluerit. Quantum hîc diſtorti, falſi, abſurdiq; occurrat, paucis indicare ſatis habeo. Id negari nequit, cùm in Imperio multa quotidiè inciderent, quæ frequentem cum Ordînum conſenſu imperatoriam ordinationem atq; dijudicationem deſiderabant, Comitia, quæ hactenus extra ordinem indicebantur, ſtato ſingulorum annorum tempore haberi conſultius viſum fuiſſe, *in princ.* der Handhab. des Fried. Rechtens/ *&c. ann.* 1405. Cùm verò, Imperatorem annuatìm cum Ordinibus convenire non ſolùm nimiam moleſtiam, magnosq; ſumptus crearet, ſed & ad ſublevandas, quæ porrò ingruebant, imperandi difficultates non ſufficeret, peculiare aliquot perſonarum, & continui ſex annorum temporis collegium inſtitutum eſt, quod Imperatoris & Imperii Conſilium, ſive Regimentum dictum, commiſſas Imperii cauſas atq; negotia fideliter expediret, Ordn. des Regiments *ann.* 1500. *tit.* von den Zwentzigen. Quod Regimentum

tum Hippolithus quando in locum annuorum Comitiorum ſucceſſiſſe ſtatuit, locum quoq; quorumlibet Comitiorum, ſaltèm intra iſtud ſexennium, occupâſſe reverà affirmat. Per ſe enim in tempore ipſo nulla talis latet ſucceſſio, ut præteritum ſequentis vices ſubeat; & ulteriùs in noſtro caſu opinari, continuum Regimenti tempus interſtitio diſtincti temporis locum implere, oppidò foret abſurdum: Ex adjuncto itèm tempore Comitiis diverſam naturam nemo attribuit, niſi qui rationis arti impingit. Tantum autèm abeſt, ut Hippolithus ex allegato textu, & deductâ ab univerſalium Comitiorum Præſide neſcio quâ ratione, Regimentum *in locum* Comitiorum ſucceſſiſſe probet, ut etiam vigente Regimento Comitia in ſuo *jure* perſtitiſſe palàm ſit, *d. O. R. ann.* 1500. *tit.* Das Regiment mag die ſechs Churfürſten / *&c. verſ. fin.* Oder ob es die gröſſe. quem verſ. de Comitiis loqui, Receſſus Imp. Esling. *ann.* 1526. apertè declarat, &, inter cætera ipſius rei viva teſtimonia, exemplum habitorum Comitiorum ann. 1525. *&c.* demonſtrat. Intra ſtatum quidèm tempus, ſi Regimentum negotiis in Comitiis tractari ſolitis ſufficeret, Comitia edici, ut non ê re, ita nec jus erat, maximi tamen ponderis cauſæ, quibus non ſufficere videbatur, Comitiis reſervabantur, *d. verſ. fin. O. R. ann.* 1500. ut ex O. R. Worm. *ann.* 1521. huc facientia prætercam. Et quia non hinc modò, ſed & ex aliis differentiis, (præcipuè quod in Comitiis Or-

 dines

Digitized by Google

dines hereditariâ libertate atq; autoritate negotia tractant, Regentes, ut appellantur, in Regimento mutuatitiam paucorum annorum poteſtatem exercent; Ordines per claſſes ſuffragia promunt, Regentes viritìm) diverſa ac peculiaris tùm Comitiorum, tùm Regimenti natura elucet, Hippolithi traditio, Regimentum in locum Comitiorum annuorum ſubrogatum fuiſſe, tantò eſt ſuſpectior. Veruntamen ſi ea traditio veritate conſtaret, cuicunq; ingenium Hippolithi demirari fas eſſet, quo interpretum privati juris regulas in juris publici materiâ vix hilum æſtimat, nihilominùs, ubi de Imperatoris poteſtate, re maximi præjudicii, & omnium maximè agit, aliquod impensè lubricum privati juris conſultorum brocardicum, quod dicunt, ad opinionem ſuam ſuſtinendam avidè arripit: *Surrogatum ſapere naturam ſurrogati*, ſeu, *ejus in cujus locum ſurrogatum eſt.* Variæ Dd. limitationes non ſolùm regulam iſtam ferè ad nihilum redigunt, ſed tales quoq; extant, quæ eam in noſtro etiam caſu officium ſuum perdere numero non parvo arguunt, inter multos Dd. vid. Ant. Grabriel. *lib. 6. concluſ. 2. num.* 58. 65. *66. 67. 68. 76. 77. & fin.* Ut alia taceam, ſi Imperator poteſtatem ſuam in Regimento magis, quàm in Comitiis coarctari paſſus fuiſſe exiſtimaretur, indè quod Regimentum non omni, ſed extraordinariæ & temporali neceſſitati principialiter fuit accommodatum, graviſſima nihilominùs negotia Comitiis, atq;

ordi-

ordinariæ Imperatoris poteſtati reſervata ſunt, ratio diverſitatis non eſſet in obſcuro. Undè ſimul ad illam Hippolithi objectionem facilè reſponderetur, quâ abſurdum putat, Imperatori in Comitiis, præſentibus plurimis Principibus, & Ordinum abſentium ablegatis, majorem quàm in Conſilio quorundam deputatorum poteſtatem tribuere. Sed iterùm ponamus, in re præſenti dictam regulam tutò uſurpari, nondùm Hippolithus adductis textibus obtinuit, Regentes, non attentâ Cæſaris, aut ejus Vicarii, ſi quam haberent, contradictione, per majora ſolos vel proceſſiſſe, vel decreviſſe. Notandum enim, ut plurimùm ubi Regimenti, quod & plerumq; Imperatoris Imperiiq; Conſilium nuncupatur, mentio fit, Imperatorem ejuſvé Vicarium ſeparatìm nominari, (uti paſſim videre eſt) ita ut nuſquàm appareat, Imperatorem, vel hujus Vicarium, inter ipſos Regentes ſeu Conſiliarios numerari, indè potiùs imperialem poteſtatem â poteſtate Conſiliariorum dignoſcendam eſſe haud difficulter coniiciatur: Simul enim ſi hæc confundantur, Imperatorem, cujus ipſius Regimentum eſſe, & â quo idem omnem poteſtatem atq; mandatum accepiſſe dicitur, *tit.* von den Zwentzigen/ *&c. ferè in fin. & tit.* wie alle Sachen bey dem König/ *&c. d. O. R. ann.* 1500. inter eos in quos poteſtas collata ſit collocando abſurdum evitari non poterit. Ubicunq; igitur de pluribus Conſilii ſeu Regimenti votis ſermo eſt, conſequens

O 3

quens eſt ut eo votum aliquod Cæſaris, (quem dubiis præſertìm probationibus, ſuffragiis immiſcere, iis quæ alibi jam tradidimus, minimè convenit) ejusvé vicarii, comprehendi exiſtimare non debeamus, ſed ſi Cæſar, vel Vicarius, conſentiat aut non contradicat, majora (ſive plura) vota attendi: Idq́; ideò in ſpecie monendum erat, ne omnium vota præcisè requiri, aut, quod rei ipſi magis conſentaneum eſt, ne opinio quenquam inceſſeret, Conſiliarios vota, ut in Comitiis, per claſſes edere, ſed viritìm majora conficere, (quem intellectum generalis loquela, **Soll dem ſo durch den mehrern Theil beſchloſſen wird / folg beſchehen** / cum ſimilibus, exigit) ex ipsâ diſpoſitione liqueret. Quemadmodùm itèm ſeparatìm Imperatoris & Regimenti mentio fit, ſic de conſenſu Imperatoris atq́; Regimenti ſeparata reperitur oratio, *d. O. R. ann.* 1500. *tit.* **wie der Churfürſt vor Außgang** *&c. verb.* **derſelbig mag mit unſer Verwilligung/** *&c.* **oder des/ſo wir an unſer ſtatt ordnen/ und des mehrern Theils des Reichs Rath/ abſcheiden.** Ubi, ſi ſoli Conſiliarii per majora decernerent, ſpecialiter Cæſaris, aut Vicarii, placitum inculcare haud opus fuiſſet. Si etiam concederem, Imperatorem in Regimento inter ſuffragatores locari, ei tamen ultimum, ſeu tantummodò, ubi vota Conſiliariorum æqualia ſint, deciſivum votum competere, uti Hippolithus ſentit, hujus & ſimilium textuum, (modò ſuffragium, ut dixi, Cæſaris ex iis elicere par eſſet)

ut

Digitized by Google

ut *tit.* wie zwentzig Perſohnen in das Regiment &c. ibi: Sollen wir/ oder der/ den wir an unſer ſtatt ſetzen werden/mit ſampt des Reichs Rath/Macht haben. & *tit.* wie das Regiment etlichen Räthen &c. & *tit.* verbindung der Königlichen &c. *d. O. R. ann.* 1500. laxitas omninò refutaret Cæterùm Regimenti naturam indagare, niſi multiforme vitium, quo Hippolithi argumentum laborat, eò duxiſſet, in noſtro caſu ſuperfluum fuit. Nam omnibus iſtis poſitionibus, interpretationibus, præſumptionibus, fruſtrà utimur, ubi de re ipsâ clare conſtat. Jam enim quæ & quanta ſit Imperatoris in Comitiis poteſtas, non hodiè nata, ſed indè à Carolo Magno in Imperio uſitata, ſuperiùs non ſine fundamento, & luculenter docuimus.

4. Tertium argumentum Hippolithus ex ordinatione judicii Cameralis extorquere cupit. Sed neq; hoc quicquam ad rem pertinet. Cum enim Camera Imperialis ex præſcripto comitiali, nec aliter quàm Imperii conſtitutionibus receptoq; jure proditum eſt, judicet, (quemadmodùm etiam ipſi Reges judicando â Regni legibus moribusq; non recedunt, quod & abſq; majeſtatis ruinâ polliceri poſſunt, uti ê ſuperiùs *ad cap.* 1. *num.* 14. traditis colligere facile eſt) Cameræ judex ſeu Imperatoris Vicarius in cauſis decidendis calculum ſuum addat, an tantùm, ut Aſſeſſores ritè, & ſecundum Imperii leges atq; conſuetudines jus reddant, diſpiciat, parùm refert, & *ſup. ad ſect.* 2. *num.* 11.

jam

Digitized by Google

jam demonſtravi, regulariter ab Imperatoriâ autoritate alienum eſſe, ipſum, vel ejus Vicarium inter ſuffragatores collocari. Nam quod Ord. Cam. ann. 1495. *tit.* wie das Cammergericht mit Richtere *&c.* verſ. und ob ſie ſpännig. paribus Aſſeſſorum votis, jus decidendi (poſtremum, itèm ultimum ac deciſivum, votum appellat Hippolithus) Cameræ judici competit, voti nomen propriè non meret, ſummam potiùs judicis autoritatem indicat: Quamvis poſteaquàm numerus Aſſeſſorum augeri, & diſtincta indè Senatus corpora ſeu Conſilia (Rähte) fieri cœperunt, *Ord. part.* 1. *tit.* 10. §. ferner ordnen wir. *Receſſ. Dep. Spir. ann.* 1557. §. damit auch die *Ordinarii.* (Quæ, cùm ſedecim tantùm nominarentur Aſſeſſores, conſtitui commodè non poterant) ſi æqualia Aſſeſſorum vota prodierint, vel aliud magni ponderis inciderit, tale remedium repertum, *Ord. part.* 1. *tit.* 13. §. weiter ordnen / ſetzen und wöllen wir auch. ut ipſius judicis Cameralis deciſione hodiè vix opus ſit. Præterquàm igitur quod illud nimis generale, & valdè lubricum, *judicium Camerale, quoad cauſas judiciales, Comitia*, (ita Hippolithus loquitur) *ſeu univerſum Imperium repræſentare*, hoc judicio, quod ab eâ, quam ab ipſis Comitiis legem accipit, ne latum quidem unguem diſcedit, jus Comitiorum metiri velle inconveniens eſt. Et nimirùm Imperator, quia etiamſi remotis Aſſeſſoribus ſolus judicaret, legibus moribusq; Imperii inhæreret, niſi aut ſuperfluo cauſas protrahere,

Digitized by Google

here, aut ipſe ſibi contrarius exiſtere voluerit, nullum approbandi, aut reprobandi jus in Camerâ uſurpat. Sin ipſa Camera vitio aliquo laboret, aut ibi malè judicatum fuerit, per Viſitatores aut Reviſores, quorum tamen itidèm â generalibus Comitiis, in quibus Imperatoris majeſtatem emicare jam aſſeruimus, poteſtas dependet, defectus emendatur. Hinc ergò Hippolithus animadvertat, quòd judex Cameralis plurium votis acquieſcit, Cæſaris majeſtati non magis præjudicare, quàm Electorum prærogativæ, quòd Aſſeſſores non per claſſes, ſed viritim jus dicere patiuntur; & multa ab Imperatore in particularibus Collegiis, ſalvâ majeſtate, admitti poſſe, quæ in Comitiis conceſſa eam perimerent. Sufficit autèm eſſentialem in Imperio Juſtitiæ adminiſtrationem penes Imperatorem eſſe, quod ulteriùs infrà oſtendemus, & proptereà omnes judiciales proceſſus Imperatoris nomine, atq; ſigillo, teſte claro uſu, decerni & expediri.

5. Quartò Hippolithus â Deputatorum Conventu argumentum pro ſe fruſtrà deducere conatur. Si ex peculiari diſpoſitione Cæſar ejusvé Commiſſarii in hujusmodi conventu plurium ſuffragiis ſtarent, quod & regulariter tantùm ſpecialem aliquem majoris motus caſum talis conventus ſpectet, *R. I. Auguſt. ann.* 1555. §. So ſich dann abermals die Sachen. & idem â Comitiis vim ſuam mutuetur, & imò caſu graviſſimo ad Comitia redeat, *d. I. R. §.* und ſo abermals die Verſamlete. indè

hanc argumentationem levi operâ removerem, ſed Hippolithus obſervantiam, quam Paurmeiſterus teſtatur, ex quâ Imperatoris Commiſſarios in hoc Conventu ab Ordinum Deputatis nihil obtrudi conſtat, nondùm infregit. Cui enim credit referenti, Ordines exiſtimaſſe, ad Conventum ſelectos initio viritim ſententias dixiſſe, ita ut plurium vota obtinuerint, (quod tamen Cæſaris Commiſſarios non tangit, ſed ſelectorum Ordinum ſuffragia ſpectat) cur non ſimiliter fidem habet aſſerenti, vota hodiè per claſſes promi? De Cæſarianis verò Paurmeiſterus apertè docet, iis Deputatos non poſſe quicquam invitis præſcribere, idq; non tantùm ab eodem laudatus textus, §. und im fall da die. R. I. ann. 1555. tantò magis, ſi quæ ſuprà de comitiali Imperatoris poteſtate expoſuimus attendantur, dilucidè probat, ſed & ipſa ab Hippolitho ê Receſſ. Imp. *ann.* 1582. *&* 1594. allegata haud obſcurè innuunt. Quando enim veteris celebratiq; uſus mentio fit, commonſtrante particula adverſativâ, Aber/ in negotiis inibi expreſſis viritìm vota iniri, & ſic plurium ſententias attendi, contrà receptam in Imperio conſuetudinem, & ſpeciali ratione placuiſſe, dubium eſſe nequit, quæ ſpecialis ratio indè ſatis evidens eſt, quod cauſæ ibidèm propoſitæ non ſolâ poteſtate, ſed ſecundùm acta & probata ventilari atq; decidi debuerunt, in quibus peculiare aliquod approbandi reprobandivè jus Imperatori reſervari non neceſſum, nec

ejus

Digitized by Google

ejus majeſtati, ſi non reſervetur, detrimentoſum accidere, *num. præced.* vidimus: Quin ſummam potiùs Imperatoris poteſtatem deſignat, quod paribus votis re in ſuſpenſo relictâ, ipſe ſolus eam terminandi jus habet. Hinc ergò apparet, Hippolithi opinionem textibus, quos ipſe adduxit, refelli potiùs, non probari, & tandèm vanam eſſe, quam toties texit conſequentiam.

6. Pergit Hippolithus, & quintò ut cauſæ ſuæ inſerviat omnium falſiſſima ſtatuit, Ordines nimirùm & abſente, & contradicente Imperatore in Comitiis procedere, ac concludere poſſe. Quando de abſentiâ Imperatoris loquitur, quia addit, *ſi is non compareat*, ipſe innuit caſum ſpecialem, quo Imperatori denunciatio facienda eſt, & quidèm iterùm docente alleg. *§. ex Ord. Reg. ann.* 1500. in caſu ſpecialis poteſtatis Regimento ab ipſo Imperatore delatæ, de quâ materiâ jam *ſup. num.* 3. egimus. Et tamen dicto etiam peculiari caſu, abſente Cæſare, adhuc ejusdem Vicarius præſens eſt, quod idem, quem Hippolithus adducit, textus comprobat. Præſente verò tantum Vicario ſufficiens mandatum habente, ubi res Imperatoris exigit, Comitia celebrari obvium eſt, & ego nunquàm inficias ibo: Atq; ita utrùm ipſe præſens, an per alium ſummam poteſtatem exerceat, perindè eſt. Sed cùm Ordines, diſſentiente Imperatore, concludendi jus habere exemplo demonſtrare tentat, ex ipſo, quem

 allegat,

allegat, Sleidano abundè refellitur, ut hiſtoria Hippolitho aut non plenè lecta, aut diſſimulata fuerit. Sat enim clarè tradit, *lib.* 4. Imperatorem poſtquàm decreti, diverſi â Wormacienſi edicto, Noribergæ conditi certior factus ſit, non tantùm Ordines propterea graviter incusâſſe, ſed & iterùm ut Wormacienſi decreto pareant, niſi pœnam ſubire velint (quæ ſunt verba Hiſtorici) edixiſſe. Et mox ſubiicit: *Itaq; decretum illud futuri conventus* (quod erat Noribergenſe) *fuit antiquatum*; quod ita ſe habere etiam annorum proximè inſecutorum Imperii Receſſus oſtendunt. Nam & conventus iſte intermiſſus eſt, & Ordines non ſolùm concilium (de quo in Germaniâ habendo Legatum Pontificis Noribergæ inconſulto Imperatore appellaverant) promoveri, ſubmiſsè, & intermediâ difficili, atq; ſumtuosâ adeò ablegatione, ut communem contributionem popoſcerit, ab Imperatore petierunt, *R. I. ann.* 1525. §. wir haben auch zu wiederbringung. *R. I. Spir. ann.* 1526. §. und erſtlich. & §. *ſeq.* verùm etiam Imperatoris edictum Wormacienſe de novo agnoverunt, §. demnach haben wir. *d. R. I. Spir. ann.* 1524. Nec Hippolithum commovere debuit, quod decretum Noribergæ diſſentiente (rectiùs, inconſulto) Cæſare factum, *R. I. ann.* 1524. Cæſaris approbatione & ſigillo munitum legitur: Oportuit enim hominem in publicis tantoperè verſatum noviſſe, licèt Imperator abſens per Legatum Comitia celebret, Receſſum æquè ac ſi

præſens

Digitized by Google

præſens ſit, ſub ejus nomine, atq; ſigillo publicari, quemadmodùm & Noribergæ ann. 1524. 18. die Aprilis inſcio Imperatore accidit, ut ê fine Receſſus diſcitur, quia poſteà, quòd in iſtis Comitiis aliquantùm ê Wormacienſi Cæſaris edicto diſceſſum erat, (quamvis informatio Haunarto Legato data, quâ Cæſar huic edicto omninò obediendum ſignificaverat, nullâ parte rupta, & Legatus mandato Cæſaris inhæſiſſe exiſtimabatur, quod d. R. I. ann. 1524. §. Als auch viel gedachte. indicat) *Cæſar*, verba ſunt Sleidani, d. lib. 4. *ubi cognovit, datis ab Hiſpaniâ literis ad Ordines Imperii, idibus julii, graviter eos incuſavit ob factum decretum.*

7. Sextò indè, quòd cùm in Comitiis concluſa in receſſus formam redacta publicè præleguntur, Imperatoris Commiſſarii in correctionis actu votum concluſivum habere dicuntur, Hippolithus opinionem ſuam firmatam putat. Voti concluſivi ita quidem omnes meminerunt ſecuti tractationem, quæ inſcribitur **Außführlicher Bericht/wie es auff Reichstägen pflegt gehalten zu werden**/& illud quod huic conſimile eſt ſcriptum (ita ut ex eodem & verborum conceptu & tractandi modo, paucis tantùm paſsìm variatis, unum ac eundem utriusq; autorem conijceres) **warhaffter Bericht und Beſchreibung/ wie es heutiges Tags auff Reichs Verſamlungen pfleget gehalten zu werden**: Sed iſte autor, ſive iſti autores adeò hîc ſunt obſcuri, ut indè nemo, quid per votum concluſivum

Digitized by Google

ſivum intelligi velint, explicare potuerit. Non videtur votum concluſivum iis idem eſſe, quod votum ultimum. Hujus enim mentionem facere ſolent, quando ſelecti quidem, non adhibitis Cæſareis Commiſſariis, deliberant: Ubi verò Cæſareis votum tribuunt, jus concludendi ſeu votum concluſivum nuncupant, ut tit. **von** Extraordinari **Sachen** (**Rähten**) Deputation **und Außſchuſſen**; & in noſtro caſu, tit. **von Beſchluſſen und Abſchieden eines Reichstags.** Certè per votum concluſivum eos id tantummodò ſignificare, quod exiſtentibus paribus votis promatur, (uti Hippolithus vult) nec doctrinæ generalia nec circumſtantiæ ponderatæ admittunt. Sed Davus hîc ſim, an Oedipus, nihil refert. Cùm enim Receſſus correctio ſolum conſcribendi modum concernat, Receſſus verò ſeu concluſi ſubſtantiam utiq; non immutet, quid quantumq; Imperatoris Commiſſariis in hoc actu liceat, inquirere non eſt magni adeò momenti, de quo ſtatuant, qui rem ipſam experientiâ docuere: Deliberet interìm ſecum Hippolithus, quomodò probare queat, quæ Cæſaris in concludendo (uti loquitur) ac decernendo poteſtas ſit, eandem ejus Commiſſariorum in corrigendo eſſe debere. Si iſte actus alicujus ſingularis eſſet præjudicii, ne in regulam tranſiret, Electores profectò, quod nusquàm motum apparet, præcaviſſent, ut qui aliàs Deputationibus, quod inibi ſuffragia viritìm colliguntur,

mi-

Digitized by Google

minimè favent, uti dicti ſcriptores tradunt, *d. tit.* von *Extraordinari* Sachen *&c.*

8. Ultimum deniq; Hippolithi argumentum eſt itidèm nullius ponderis. Multis enim Ordinum contumaciter non comparentibus, ſive abſentibus, Imperatori cum præſentium conſenſu in Comitiis quod abſentes quoq; liget ſtatuendi jus haud eſſe, ex Imp. *receſſibus* nunquàm evincet, id tamen Imperatoris prudentiæ adſcribo, ſi multis, aut plurimis abſentibus, comitiales deliberationes ſuſpendat, præſertìm cùm exorti in Imperio motus Ordines invicem disjungunt, veluti *tempore habitorum Comitiorum* Ratisbonenſium, *ann.* 1546. quo Imperator arma contra Proteſtantes expediendi in procinctu erat, ut etiam *inſecutis* annis nondùm ſat pacatis conſultum viſum *fuerit*, ne ſibi impedimenta quivis fingeret, ſub expreſsâ, & regulariter alioqui ſuperfluâ comminatione, præſentes, quotquot comparuerint, abſentibus præjudicaturos, Ordines ad Comitia vocari, quemadmodùm hoc ipſi ab Hippolitho poſt Reinkingium allegati I. Receſſ. oſtendunt. Et verba §. Dieweil wir aber in ſolcher. *R. I. ann.* 1546. nullibi innuunt, Imperatori procedendi jus non fuiſſe, ſed ipſum, quia (prout tunc ferebant tempora) cum præſentibus pergere utile aut fructuoſum minimè videbatur, Comitia diſtuliſſe, apertè docent. Cæterùm quæ de dimidiâ poteſtatis

teſtatis

teſtatis parte Imperatoris propriâ movet, *ſup. ad ſect.* 2. *num.* 11. jam diſcuſſa ſunt.

In Sect. V.

1.

COmmunem opinionem quam vocat, *ſup. ad d. ſect.* 2. *num.* 9. *& ſeqq.* examinavimus; ad quam porrò rectè intelligendam libenter Hippolitho concedo, quòd Receſſus Imperii ê quâdam conventionis inter Imperatorem ab unâ & inter univerſos Ordines ab alterâ parte initâ formâ exurgunt, æqualem indè utriusq; partis poteſtatem colligi haud debere. Ut ut enim in privatis & liberis conventionibus, quia uni præ altero ad id de quo agitur nulla prærogativa competit, non poſſit non utriusq; eſſe æqualis poteſtas, non tamen in publicis, quando alterutrius voluntas ab ejus, cum quo convenire vult, voluntate efficaciam accepit, (quod & in Imperio noſtro accediſſe, *ſup. in cap.* 2. *num.* 2. *& ſeqq.* docuimus) non eandem nec æqualem habendam paciſcentium poteſtatem ea quæ *ſup. ad cap.* 1. *num.* 13. ſcripſimus demonſtrant; & tantò magis quod diximus credendum eſt, quantò certiùs, Imperatorem ſi Ordines inter ſe conſentire aut nolint aut non poſſint, vi majeſtatis ſolum aliquando rem totam expedire, *ſup. ad ſect.* 2. *num.* 14.

2. Etſi autem legibus ferendis rogationem, per quendam conventionis modum, non dicis causâ, ſed

magno

magno cum effectu, in Rep. præſertim Romanâ, interceſſiſſe contra Hippolithum, tanquam res clara, probatione non indigeat, neq; quantum Poloni Regi ſuo tribuant nunc meæ curæ ſit, ſi tamen rogationes Romanorum huc applicari par eſt, Magiſtratum rogantem cum Populo, aut Plebe rogatâ in legum ferendarum autoritate, ut Hippolithi verba habent, æquali temperamento non concurriſſe utrâq; manu largior, & populum, aut plebem in his fuiſſe ſuperiorem, cuivis in Hiſtoriâ & antiquitate Romanâ non planè hoſpiti liquet. Imperatorem verò in Comitiis proponendo roganti apud Romanos Magiſtratui ſimilem fieri, eſt quod omninò negamus. Superius enim *in d. ſect. 2. num. 9. & ſeqq.* ex iis quæ ipsâ experientiâ muniuntur vidimus, Cæſari non tantùm proponendi, ſed & poſtquàm Ordines de Cæſareâ propoſitione deliberando concluſerunt, approbandi, reprobandivê jus eſſe: Romæ autèm ex. gr. Conſul, aut Tribunus (ſive re in Senatu, vel apud Tribunum jam deliberatâ, conceptâ formulâ, quod in legibus, vel plebiſcitis ferendis maximè uſitatum erat, ſive de negotio aliquo indefinitè Populum Plebemvé rogarent) poſtquàm communibus rogationum verbis, *velitis jubeatis Quirites*, interrogaverant, cuicunq; Populi aut Plebis reſponſioni acquieſcere tenebantur. In ſpecie notat Briſſonius, *lib. 2. de Formul. & ſolemn. P. R. verb.* cùm per tabellas ſuffragia ex legum Tabellariarum præſcripto

Q ferren-

ferrentur, duplicis generis Tabellas datas, in quarum alterâ, *uti rogas*, in alterâ, *antiquo*, ſcriptum fuerit. Illam populum in ciſtam conjeciſſe, ſi rogatio accipienda: Hanc, ſi reijcienda eſſe videretur. Quæ autèm Imperatoris cum tali Magiſtratu ſimilitudo? Aut ſi quid ſimilis hîc latet, quis non videt, Ordinum relationem, quà poſt rem deliberatam Cæſarem adeunt, cum Magiſtratuum rogationibus, & Cæſaris approbationem, aut rejectionem cum Populi reſponſo rectiùs comparari?

3. Pergit Hippolithus, & concedit quidèm, in conventione comitiali Imperatorem Ordinibus opponi, non tamen ut univerſis, ſed ut ſingulis. At, præterquàm quod ſuperiora paſſim hoc falſum oſtendunt, ſic non tantùm Imperator ſingulis Ordinibus, ſed & hi invicèm ſinguli ſibi opponendi eſſent. Idem quoq; error eſt, quòd in eàdem conventione Ordines ut ſingulos potiùs, quàm ut corpus aliquod conſiderari docet, cùm contrarium in Imperii negotiis vel aliquantulùm curioſis exploratiſſimum, & ubi Ordines quà ſinguli attendantur, ſpeciale atq; exorbitans ſubeſſe, in propatulo ſit; quod & noviſſimâ pacificatione Oſnabr. Monaſter. §. In Religions und allen anderen. expreſſum reperitur. In Religions und allen andern Geſchäfften/ſo die Stände nicht als ein einzig Corpus conſiderieret werden mögen/ &c. ſo ſol allein amicabilis compoſitio die Streitigkeiten ſchlichten/*non attentâ*

voto-

votorum pluralitate. Hoc verò ſingulare non eſſe nemo dixerit. Malè itaq; circa conventionem comitialem Hippolithus Cæſaris atq; Ordinum oppoſitionem è verbis aut ſcripturâ, non ê re ipsâ æſtimat, quando propterea Ordines ut ſingulos conſiderandos dicit, quòd Imperator aliquando in Imperii receſſibus eodem latere collocetur cum Auſtriæ Archiduce, qui ita, ſi Ordines corpus aliquod conſtituant, tanquàm membrum â corpore ſuo divelli non debeat. Haud urgebo, quod ubi ditionum Cæſaris hereditariarum mentio fit, non ſemper de ſolo Archiducatu Auſtriæ hoc accipiendum ſit; Domus imò Auſtriaca ipſis quos allegat textibus cum Imperatore *ſimul poſita* non inveniatur: Certè nemini non apparet, Imperatorem & Archiducem Auſtriæ ideò non conjungi, quia pari jure cenſeantur, ſed quia in eadem perſonâ concurrant. Quod ſi quis nimiùm ſuperſtitioſus diverſas ejusdem perſonæ qualitates diverſo loco ſive ſeparatìm ſcribendas cum Hippolitho putaverit, adeat, is tot Imperii receſſus, quibus id factum animadvertet. Quin Receſſum I. *ann.* 1542. in cujus contextu verba Hippolithus conjunctìm haberi novit, **Im Namen der Römiſchen Käyſ. Mayeſtat / für ihrer Käyſ. Mayeſtat Erbland/** quibus Auſtriam ſive ſolam, ſive unâ cum cæteris intelligi non dubitat, ſeparatìm nihilominùs, & inter Ordines 30. Gaudemtius totius Auſtriacæ Domus nomine ſubſcripſit, (idem reperitur in R. I. **Auſp.** ann.

Digitized by Google

1530. §. Dergleichen wir. junct. ſubſcript.) ut cognoſcere liceat, ubi de re conſtet, iſtum ſcripturæ ordinem ſusq; deq; meritò habendum eſſe. Quicquid ſit, rei cardo in eo vertitur, ut diſtinguamus inter promiſſum conventionem peractam ſubſequens, quia cùm Imperator conveniendo ſeipſum obſtrinxit, utrùm ſimul & ut Imperator & ut Archidux Auſtriæ, an ſeparatîm in Receſſu, alibi ut Imperator, alibi ut Auſtriacus, comitiale placitum ſe obſervaturum promittat, omninò nihil refert: Et inter ipſum conventionis actum, ê quo ſolo Cæſaris atq; Ordinum oppoſitio dignoſcenda eſt, in quo actu Imperatorem, tantùm quà Imperatorem, Ordinum concluſum vel approbare vel reiicere, quæ hactenùs tradidimus clarè docent, ideoq; uti in omnibus, ita iis etiam Receſſibus, quibus & ut Imperator & ut hereditariarum regionum Dominus aliquid promittere legitur, conveniſſe tamen ex alterâ tota parte tantùm ut Imperatorem univerſis Ordinibus oppoſitum, verba ipſa perſpicuè demonſtrant, *ut Ord. Regim. ann.* 1500. §. *fin.* und wir von Gottes Gnaden. *verſ.* und das wir uns gegen und mit. *R. I. d. ann.* 1500. §. und wir Churfürſten / Fürſten/ Prælaten/ *R. I. ann.* 1518. §. *fin.* Breviter ita: Promittit Imperator decreti obſervationem non ſolùm ut Imperator, ſed & ut Archidux Auſtriæ, *&c.* Decernit ſolùm ut Imperator.

4. Ipſam tandèm experientiam Hippolithus cavillatur,

Digitized by Google

latur, quando quod jus in Comitiis Imperatorem exercere ſentit, pro more ſuo ad imaginem antiquæ majeſtatis refert, eumq; conſtanti Ordinum voluntati contradicere non debere, firmiter credit. Nos hæc & ſimilia jam ſuperiùs abundè, ut opinamur, removimus, ubi non quod in perſuaſione, ſed quod eſt in veritate, ſectati ſumus: Quàm verò iniquus ſit Auſtriaci regiminis cenſor, inferiùs erit dicendi occaſio. Reliqua aut itidèm â nobis refutata ſunt, aut moveri non merent.

In

Cap. V.

De ſolutâ Legibus poteſtate.

Sect. I.

1.

PRobato, Imperatorem in Comitiis Majeſtatem retinere, conſequens eſt, eundem non tantùm adhibito comitiali conſenſu leges ferendo, verùm etiàm ſpecialiter ac ſigillatìm quodlibet jus Majeſtatis exercendo, uti exercendum ipſe in Comitiis cum conſenſu Procerum decrevit, Majeſtatem ubicunq; ſartam tectam conſervare; atq; hujus conſe-

Digitized by Google

quentiæ ea vis apparet, ut in genere ſatisfaciat omnibus iis, quibus Hippolithus diverſis de hinc capitibus in ſpecialium Majeſtatis jurium conſideratione contra Imperatoris Majeſtatem diſſerit. Operæ pretium nihilominùs facturus videor, ſi & in ſequentibus peculiariter examinandis cujusquam expectationem non omninò fruſtrer.

2. Regem, niſi Tyrannus, aut Dominus audire, atq; ipſam ſuam Majeſtatem mille periculis obijcere voluerit, aliquas regnandi leges figere, quibus & ipſe teneatur, non ſemel inculcavimus, quod & *ſup. in cap.* 1. ad ſingulare Reip. propriè dictæ requiſitum retulimus, ita ut demonſtraverimus falſum, quod Hippolithus hîc iterùm affirmat, in eo quoq; Majeſtatis eſſentiam conſiſtere, ut legibus ſoluta ſit. Quò tamen hoc ulteriùs intelligatur, ad enucleationem tritæ iſtius quæſtionis, *nùm Princeps*, vel potiùs (quia Principis nomen antiquæ Romanæ Reip. ac communis Jurisprudentiæ terminis aptum eſt) nùm Rex, aut Reipublicæ Monarcha, *legibus ſolutus ſit*? cum Hippolitho progrediar, ita ut meam eâ de re opinionem proponendo quid veri falſivè Hippolithi, & aliorum multorum ſententiæ inſit, cuivis liberum judicandi arbitrium relinquam. Proindè animadvertere pergo.

In

Digitized by Google

In Sect. II.

1.

ILlud extra dubium locari debet, â propoſitâ quæſtione eas leges eſſe removendas, quæ ſpecialiter de ſubditis diſponunt, atq; adeò non niſi ſubditos ſpectare poſſunt. Quâ adhibitâ diſtinctione, legibus fundamentalibus (ut vocant) Regem ut Regem; divinis, naturalibus, jurisgentium legibus, ut Deo, naturæ, humanitati ſubjectum, teneri aſſeverare in promptu eſt. De fundamentalibus jam ê ſuperioribus conſtat, de cæteris ratio perſpicua eſt, ut diſputatione non indigeat. Legibus autèm etiam merè & ſimpliciter civilibus Regem obſtringi conſtanter affirmo, ſed diversâ cum ſubditis ratione, per eam nimirùm divini, naturalis, ac gentium juris regulam, quâ Lex & Prophetæ contineri dicuntur, *Matth.* 7. ℣. 12. quæ ſummæ æquitati innititur, & naturalis obligationis cauſam ſecum ducit, *l.* 1. *&. l. ſi quis.* 3. *§. ult. ff. quod quisq; jur. in alter. ſtat. &c.* quam, teſte Lampridio, Alexander Severus & in Palatio, & in publicis operibus præſcribi jubebat: QUOD TIBI FIERI VIS, ALTERI FECERIS, aut, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*; undè & illud ſpeciatìm dictum, *Patere legem, quam ipſe tuleris.* Tantùm igitur abeſt, ut Regem legibus ſolutum dicam, ut etiam omnibus eum teneri profitear: Ideoq; nec jus commune ſat accuratè loquitur, uti mox apparebit,

Digitized by Google

rebit, quando Principem legibus ſolutum dicit, quamvis hujus locutionis aliqua ratio è Reip. Romanæ naturâ depromi poſſe videatur, quæ Principem legibus merè civilibus ſolverit, & (quia eſſentialem legum ferendarum poteſtatem Principem non habuiſſe, ſi opus eſſet, ex hiſtoriâ politicis principiis applicatâ haud difficulter probaretur) non obſtante naturæ, vel gentium causâ, ſolvere potuerit.

2. Qui verò cum Hippolitho ad quæſtionem, *Nùm Princeps* (vel potiùs Rex, aut Monarcha) *legibus ſolutus ſit?* inter directivam & coactivam vim diſtinguunt, proximè quidèm ad veritatem accedere videntur, diverſas tamen quæſtiones miſcent. Aliud enim eſt quærere, *an ſolutus ſit?* aliud, *an* à quoquam ſui regni homine *ad legum obſervationem cogi poſsit, ac debeat?* Ad quam quæſtionem reſpondeo, quod cùm cogendi eſſentiale jus in Republicâ ſoli ſuperiori competat, nemini Regem cogendi per ſe jus eſſe, evenire tamen, ut ſi ipſe Rex, regni ſui, propriæq; majeſtatis conſervandæ causâ ſibi gubernandi metas ponat, aut aliter propriis quibusdam actionibus imperet, Ordines aliquando ex illâ ipsâ antecedente Regis voluntate, atq; ita non per ſe & ex ſe, ſed per accidens, contra Regem procedant, propterea tamen Rege nequaquàm ſint aut fiant ſuperiores, quemadmodùm id *ſup. ad cap.* 1. *num.* 13. *& ſeq.* uberiùs proſecutus ſum.

3. Rex igitur, exprimatur id, nec ne, legibus obligatur,

gatur, verùm ad leges tenendas â nullo ſui præſertim regni, niſi ubi tale quid ab ipſo dilucidè expreſſum reperitur, & tùm alio modo, quâm quo cogi voluit, jure cogi nequit. Etſi enim etiam merè & ſingulatìm civilibus legibus Regem teneri dixerim, indè tamen, quòd ejusmodi legibus pæna ſæpè comprehenditur, non ipſe pænam lege præſcriptam ſubire per quenquam hominum adigetur. Diverſa quippe hîc eſt Regis & ſubditorum obligandorum ratio atq; cauſa. Subditos juſſum Regis cum voluntate ac poteſtate puniendi obligat: Divina, naturæ, atq; gentium ratio, quâ Reges ſubditis jus præſcribendo aſtringi ſtatuimus, vim ſuàm Regum mentibus inſerere contenta, facultatem eos coërcendi nemini concedit, multò minùs contra naturam operatur, ut indè inferior poteſtatem nanciſcatur cogendi ſuperiorem. Sanè quando Reges rumpendo jura fundamentalia Rempublicam penitùs deſtructum eunt, quânam tùm viâ ejusdem ſalus veſtigari ſoleat, *ſup. in cap.* 3. *ſect.* 2. *num.* 9. vidimus.

4. Si igitur Imperatorem legibus teneri dicam, aut non ejus, aut cæterorum quoq; omnium Monarcharum majeſtati obloquar. Vis autèm coactiva, ut vocant, etiamſi caſu exiſtente contra Imperatorem locum haberet, nondùm tamen id, tanquàm ab ipſius voluntate proficiſcens, majeſtati imperantis officeret, uti *ad d. cap.* 1. *num.* 13. *&* *ſeqq.* annotavimus. Verùm

R enim

Digitized by Google

enim verò Hippolithus nec obtinuit, quod mox *ad ſect. ſeq.* oſtendam, nec certâ aliquâ Imperii lege, vel conſuetudine obtinebit, Imperatorem ad legum obſervationem cogendum eſſe. Ad leges quidem fundamentales ſervandas non magis, quàm alii Rerumpublicarum Monarchæ, ducitur, eâ ſc. ratione, quam *in d. cap.3. ſect. 2. num. 9.* indicavimus, ut Electorum Saxonis & Brandeburgici proteſtationem, *ann. Chr.* 1623. interpoſitam, cum Hippolitho perſcrutari non neceſſum ſit. Imò, ſi Monarcharum comparatio non parùm odioſa quicquam ad rem faceret, alios hîc arctiùs jus in ſe ſtatuiſſe probarem. Tantò pejus ſentit Hippolithus, qui ſi quæ privatorum res concernentia in Imperii Receſſibus contineantur, iis etiam Imperatorem obligari docet. Certè quid per privatorum negotia Receſſibus comprehenſa intelligat, non facilè cuiquam ſubolebit: Si ea innuat, quæ quosdam duntaxàt Ordines attingant, his ut cæteros Ordines, ita Imperatorem, ad quos ea res minimè pertinet, obligatos perperàm dicet, nec ignorare poteſt, Receſſibus, quibus ultrò citroq; obligatio inſeritur, clauſulas, tanquàm obligationis limites, ſubijci: **So viel uns als Römiſchen Kayſer** &c. **betreffen/ So obgeſchrieben ſtehet/ und uns Kayſer** &c. **anrühret**; Itèm, **So viel unſer jeden ſein Herrſchafft oder Freunden / von denen er geſchickt/ oder die ſeinen/ deren er Gewalt hat / betrifft** &c. Omnem adeò meum captum ſuperat, quod Hip-

Hippolithus tradit, integris Imperii receſſibus, & conſequenter iis, quæ ut privatorum negotia Receſſibus inſerantur, Imperatorem obligari, vim quoq; coactivam, de quâ ibidèm loquitur, propterea pati debere. Ne Imperatorem perindè ac ipſos Ordines ſingulos obligari, aut ad legum obſequium præcisâ neceſſitate aſtringi, (quod utrumq; loquendi genus uſurpat) ita temerè effutiret, conſiderari de re fuit, ubi de corrigendis moribus, aut negotiis Reipublicæ fundamentalia jura vel planè non, vel haud directò attingentibus habitæ publicæ deliberationes conſignantur, omnium quidèm Imperii Ordinum, ac ſubditorum obedientiam requiri, *non tamen, ut ut* Imperator nonnullis divino, naturæ, atq; gentium jure teneatur, imperatoriæ obligationis, multò minùs coërcitionis aliquam quidèm mentionem fieri, quemadmodùm in diverſis Conſtitutionibus, *veluti Conſt.* von den Gottesläſterern/ *Wormac. ann.* 1495. *Reform.* des Weſtph. Gerichts/ *ibid. eod. ann.* Ordnung über die Wein/ *Frib. Briſg. ann.* 1497. *Reform.* guter Policey/ *Augſp. ann.* 1530. *&* *ann.* 1548. Müntzordn. *Augſp. ann.* 1559. *&c.* obſervare licet.

5. Cæterùm quod Hippolithus cum Petro Gregorio exiſtimat, Monarcham non poſſe, ſuo ſtatu ſalvo, regnandi leges (præſertìm novas, de quibus Gregorius *cit. loc.* loquitur) admittere, uti ex iis, quæ paſſim ad nauſeam usq; inculcavi, falſum apparet, ita nominatìm *ſup. in cap.* 1. *num.* 14. removi. Neq; vanam eſſe

Monarcharum promiſſionem, ſed inſignem aliquando effectum producere, *ê d. cap. 3. ſect. 2. num. 9.* elucet: Adeoq; hoc ipſum lubricum eſt, quod *Monarcharum Capitulationes, quia in ſolâ Principis religione ac conſcientiâ fundentur*, lubricas docet. Margaritæ verò Reginæ facetè magis, quàm regiè dicto Hippolithus politica principia meteri non debuit: Petrus Gregorius, ex quo hoc hauſit, *Margaritam ſe talem Sueonibus exhibuiſſe, ut putent eam apud inferos ſempiterno ſupplicio excruciari: Danos ê contrà ipſam in numerum deorum efferre*, refert de Republ. lib. 7. cap. 19. num. 12. Danum igitur hîc ſe profiteatur Hippolithus neceſſe eſt. En egregium documentum ejus, quod de ſeipſo *in præfatione ad Lectorem* ſcripſit: *Nullius &c. quisquis ſit, acta ac attentata, ſeu dicta & ſcripta probamus, aut noſtra facimus, niſi quatenus propoſito noſtro inſerviunt, & quatenùs ea applicamus.*

6. Eſt equidèm eo Imperium noſtrum præ cæteris Regnis felix, quòd leges fundamentales, & Capitulationem, habet ut plurimùm certas & expreſſas, proptereà tamen, ſi de multis, in Regiis Rebuspublicis cæteris, cum magno earundem detrimento, non omninò conſtet, ſæpiusq; diſceptetur, ſi itèm iſtæ Reſpublicæ aliter ordinatæ ſint, non diverſam ab his Reipublicæ ſpeciem ſortitur, ſed externâ quâdam acceſſione differt, uti *ad cap. 1. num. 25.* notavi. Quin Imperatores, ſi Capitulationis cuſtodes, (veluti appellat) admiſiſſent, quod nusquàm obvium eſt, eo monarchicæ

chicæ

chicæ poteſtati non præjudicaſſent, quemadmodùm *ad d. cap.* 1. *num.* 13. *& ſeq.* docui. De ratione autèm, quam Electoribus, tanquàm Legum fundamentalium, ac Capitulationis cuſtodibus reddendam ſcribit, jam *ſup. in cap.* 3. *ſect.* 2. *num.* 5. *& ſeq.* egimus. Et in ſpecie de Electoris Palatini privilegio, quantùm ſufficiet, nunc diſpiciemus.

In Sect. III.

1.

PEr ſe quidem nemo niſi Deus in Reges imperium, aut judicium exercet, ſi tamen & ex propriâ voluntate humanos actuum ſuorum, & cauſarum, cenſores, atq; judices conſtituant, hoc majeſtatem nec iis demere, nec aliis tribuere, *ſup. ad cap.* 1. *d. num.* 13. *& ſeq.* oſtenſum eſt, conſequenter, ſi quid Electori Palatino eodem modo in Imperatorem liceret, adhuc majeſtatem Imperator retineret. Sed hactenùs id jus, quod in A. Bull. *tit.* 5. *§. fin.* Palatino ſtabilitum legitur, controverſum eſt, & diſſenſionis plenum.

2. Hiſtoria docet, ultimos ê familiâ Meroveinâ Francorum Reges ſomniculosè adeò regni habenas tractâſſe, ut ipſi eas jam non tenuiſſe, ſed aulæ ſeu palatii Præfectis omninò tradidiſſe exiſtimati ſint, tandèm etiam cum ſummâ illâ poteſtate Carolus Martialis nomen Principis, ejus filius Pipinus, repudiato â Francis rege Hilderico ſeu Chilperico V. regium acce-

perit, atq; ad poſteros transmiſerit: Nam cùm Otto Friſing. *lib.* 5. *Chron. cap.* 13. indè â Pipino, filio Angiſi, reges Francorum adhuc *nomine regnâſſe* ſcribit, Pipinum Caroli Martialis patrem intelligit, & id ad dictum usq; Pipinum Caroli Martialis filium, quem nomine ſimul ac re præfuiſſe *eod. lib. cap.* 21. & 23. refert, reſtringendum ipſe indicat, ex quo ſumma illa regni poteſtas cum regio nomine iterùm coaluit; quibus ea, quæ Eginhardus in vitâ Caroli M. *in pr.* tradit, abundè aſtipulantur. Reſtaurato autèm ità vero Reipublicæ Franciæ ſtatu, Præfectorum palatii dignitas ſub accidentali Regni formâ retenta, & ſuis tamen limitibus incluſa fuit, ipſis licèt non exigua remanſerit autoritas. Hincmarus quippè *ep.* 3. *cap.* 19. inter Caroli M. hujusq; ſucceſſorum miniſtros, duos præ cæteris inſignes numerat: Apocriſarium, *qui* (ut loquitur) *de omnibus negotiis Eccleſiaſticis, vel miniſtris Eccleſiæ*; & Comitem Palatii, *qui de omnibus ſecularibus cauſis vel judiciis ſuſpiciendi curam inſtanter habuerit.* An quem Eginhardus aulæ aut palatii Præfectum, Otto Friſingenſis Majorem domus nominat, ſic quoq; Eginhardus nominatum ſcribit, tunc Comitem palatii dici maluerint, in medio relinquo, certè idem Hincmarus *d. ep. cap.* 37. â Præfecti vocabulo non abhorret, quando miniſtros Francicos in genere Palatii Procuratores & Regni *Præfectos* appellat. Cum ipsâ deniq; re, atq; officio Palatinum nomen per Caroli M. poſteros Germaniæ, &

Roma-

Romano-Germanici dehinc Imperii ſtatui communicatum eſt, quemadmodùm Lambertus Schafnab. *de reb. geſt. Germ. ad ann.* 1075. *& ſeq. in vitâ Henrici IV. Imp.* ipſas leges Imperii vocat *leges palatinas.* Maximè tamen inter cætera adminiſtrationem Juſtitiæ Comiti palatii commiſſam Hincmarus refert, *cap.* 21. undè facilè datur conijcere, quia præfectorum palatii autoritas ab ipſis olìm Regibus æſtimata erat, poſteà iſtos nomine & re Reges, ne alicujus dominatus ſuſpicionem ſubditis inijcerent, in ſuis palatii Comitibus antiquæ iſtius præfecturæ quædam quaſi veſtigia ultrò agnoviſſe, & inprimis juſtitiæ amantiſſimos ſe præbere voluiſſe, ſi cùm ex *aliquo fortè civili negotio* ſubditi Regem conveniendum exiſtimârunt, fieri id coram palatii Comite, ut cui juſtitiæ exercitium concreditum erat, haud ægrè paſſi fuêre. Hinc porrò intelligitur, quoniam illa veterum Præfectorum poteſtas non conceſſa, ſed uſurpata, iſtud poſteà Palatini privilegium, quicquid alii contrà ſentiant, indè derivatum, non malè in A. B. *tit.* 5. *§. fin.* conſuetudine introductum dici: Atq; ſic nec hodiè Imperatoribus obeſt, quod Regibus iſtis majeſtatem non abſtulit.

3. Non autèm poſſum accedere illorum ſententiæ, qui in A. B. conſuetudinem iſtam incertam relinqui exiſtimant, cum Hippolitho potiùs facio, qui dubiam eo tempore conſuetudinem Electori Palatino firmatam ipſo textu probat, quamvis exemplis penè deſtitua-

ſtituamur, quibus hoc privilegium in uſum tranſiiſſe certò cognoſcamus. Quin ſi ea, quæ Gerardus de Roo. *hiſt. Auſtr. lib.* 5. *ad ann.* 1443. ſcripſit, penitùs attendantur, videri poſſit, eâ ætate iſtius privilegii non magnam habitam rationem, quòd controverſias, quæ Imperatori cum Helvetiis interceſsêre, aut ad Principum arbitrium, aut ad Electoris Palatini ſive, ut nuncupat, præfecti prætorii Rhenani judicium remittere ipſi Imperatori liberum non obſcurè docet, niſi exiſtimaveris, Imperatorem negotium quale alioqui in Principum conventu tractari deberet, Principibus quotquot præſentes fuerint non contradicentibus, inter cæteras conditiones, hîc Palatini non judicio, ſed arbitrio ſubijcere voluiſſe, ut qui ideò quòd cauſæ imperatoriæ aliæ ibi decidi conſueverint, arbitrium ejus tantò facilius arripiendum duxerit; & præthereà dextrè accipiendum putaverim, quod omnes Imperatoris cauſas controverſas coram Palatino decidi ſolere, Gerardus nimis largè pronunciat. Sed ut de A. B. d. textu adhuc meliùs conſtet, principijs ita ſupra poſitis, Hippolithi traditiones ulteriùs ponderandæ ſunt.

4. Statum aliquem Imperii, ſi nimirùm ab Imperatore judicialiter, aut extrajudicialiter (ut verba habent) ſe gravatum exiſtimet, ab eodem ad Palatinum appellare poſſe, credo â nemine niſi qui nimiùm affectibus indulſerit, doceri aut doctum iri: Neq; firmatam Palatino uſurpationem uſq; adeò extendere, privile-

vilegiorum natura patitur. A. Bullæ textus non de cauſarum ê Cæſareâ deciſione emergentium, ſed earum, *pro quibus* Imperator *impetitus fuerit*, (appellatus autèm judex non impetitur, qui cauſam dimittit judicio diſponere intendit. Et profectò, quod potiùs Palatino, (in quem eadem, quæ in Imperatorem cadere poſſunt) quàm Imperatori, ſuprema in Imperio judicandi atq; decidendi poteſtas aſſignanda ſit, non tantùm rationem non invenio, ſed & ab omni alienum eſt. Etſi enim Hippolithus A. B. paulò inferiùs ita explicare velit, ut quod Palatino in Imperatorem judicium competere dicitur, ſolùm *in ipſis Imperii Comitiis, & pleno Ordinum Imperii conſeſſu* exercendum ſtatuat, atq; indè ſententiæ ſuæ colorem quærere videatur, quàm tamen eo ſit errans, mox *num.* 9. patebit. Quin ſi ab Imperatore Palatinum appellare licet, Hippolithus aut hodiè in judicio Cameræ Reviſorio primas partes, contra exploratiſſimum jus fundamentale, Palatino tribuere, (cùm *h. part. cap.* 10. jurisdictionem Cameræ eandem eſſe ſentiat, quam olìm Imperatores totius Imperii nomine exercuerint) aut Palatinos, quos hîc præcipui quid unquàm poſtulâſſe necubi apparet, privilegii ſui impensè negligentes fuiſſe, vero haud conſentaneum, affirmare habet: Et ſic iterùm, quicquid putet, ſibi non conſtat. Explodi hinc meret ſcriptum, quod apud Londorp. *act. publ. tom.* 2. *lib.* 1. *tract.* 1. extat, **Bedencken / ob die Churfürſtlich**

 Pfaltz

Digitized by Google

Pfaltz in cauſis gravatoriis **des Käyſers Richter ſeyn können.** Nam quod hujus conſilii autor & exemplo ex archivo Palatino petito ab Imperatore ad Palatinum appellationem interpoſitam obtinere geſtit, vereor, ſi ipſum documentum cum omnibus circumſtantiis editum fuerit, ne rem peregrinam minimè probet. Interim idem exemplum aliò pertinere non ambigo, &, ni fallor, idipſum eſt, quod in causâ Donaverdicâ ab autore, **Beſtändiger** Information &c. *part.* 1. refertur, ubi Caroli IV. Imp. ſententiam *ſub num.* 13. exhibet, quæ oſtendit, Rupertum Palatinum in judicio Imperatoris comparuiſſe, & allegatis Palatinatus privilegiis, de non avocandis ab immediato judicio ſubditis, ab Imp. Carolo IV. obtinuiſſe, ut Joannes Comes Sponheimenſis jam condemnatus, retractatâ imperiali deciſione, ad immediatum judicem, qui erat ipſe Rupertus Palatinus, remitteretur, ita tamen, ut cui Palatinus juſtitiam denegaturus eſſet, ei ad Imperatorem redire liceret. Hæc verò, vel ſimilia, quomodò probent, ad Palatinum ab Imperatore provocari poſſe, ipſi qui hoc ſtatuunt, viderint.

5. Porrò Hippolithus, *ſi de ſtatu*, inquit, *vel malè adminiſtrato Imperio ratio exigatur, & de Imperatore deponendo agatur, Palatinus competens Imperatoris judex eſſe videtur.* De rationum exactione, atq; depoſitione jam *ſup. in d. cap.* 3. *ſect.* 2. *num.* 5. *& ſeq.* vidimus; nec opinamur, Hippolithum, A. B. textu Palatinum in hujusmodi

modi quoq; materiâ Imperatoris judicem conſtitutum eſſe, affirmare auſum, qui *h. part. d. cap. 3. ſect.* 2. de eâdem nullam legem fundamentalem ſcriptam reperiri ultrò confeſſus eſt, & aliàs ij, qui generali hujus ſæpiùs nominati textus ſermone Palatinum Imperatorum deponendorum judicem credunt, vel ſolo exautorationis Wenceslai actu, ut apud Goldaſt. *tom.* 1. *Conſt. Impp. pag.* 379. *& ſeq.* extat, dilucidè refutantur, ubi Palatinus præ cæteris Electoribus nullâ prærogativâ fruitus, ſed potiùs Moguntinus directionem habuiſſe deprehenditur, quale utiq; jus Palatino, ſi recenti adeò Caroli IV. Wenceslai patris, conſtitutione nixus fuiſſet, tribuendum quivis *judicâſſet*.

6. Reprehenſionem quoq; ij merent, qui privilegii Palatini explicationem ex incompoſitis jurium collectionibns, ut Saxonici, aut Suevici juris Speculo, vel Magdeburgenſium Weichbilt, depromere ſolent, præterquàm enim quod iſtiusmodi collectores, atq; gloſſatores, in multis ſibi ipſis non conſtant, uti Conringius *in comment. hiſt. de Orig. jur. Germ. cap.* 18. 29. *& ſeq.* demonſtravit, in præſenti quoq; materiâ non parùm variare, id argumento eſt, quòd ex. gr. ê Speculo Suevico, uno ſc. eodemq;, diverſi ſcriptores contrarias opiniones defendunt, Limnæus, & quidem veram, Palatinum in criminalibus non eſſe Imperatoris judicem, *de jur. publ. lib. 3. cap. 9. num.* 47. juſt. Aſterius contrariam falſam, *in exam. Com. Ratisb. m. p.* 23.

 7. Quem-

Digitized by Google

7. Quemadmodùm igitur Hippolithus de Imperatorum depoſitione, (nam ad hanc ſolam hîc, etſi plura videatur promittere, devolvitur) & in ſpecie de ſingulari aliquo circa eam Electori Palatino competenti jure, nullam legem fundamentalem ſcriptam inveniri, fateri tenetur, ita ex exemplis conſuetudinem aliquam elicere fruſtrà tentat. Aventino enim, & ſuis nimiùm dedito, & aliàs in hiſtoriâ conſcribendâ non omni exceptione majori, (quod & Annal. Boj. editor Hier. Zieglerus, quando inter alia in præfat. ad Lect. refert, *Beatum Rhenanum ad Aventinum ſcripſiſſe, eumq; amicè admonuiſſe, ne temerè & inemendatos annales ſuos publicaret*, non diſſimulat) Palatino in depoſitionis causâ judicandi poteſtatem competere, ſuâ ſponte aſſerenti non ſolùm fidem non habeo, ſed & illam contra morem Imperii Reguli Saxonum capti, ac tribunali impoſiti ſolemnitatem ab hiſtorico referri, cui opponi juſtè quicquam nequeat, valdè dubito. Nam cum Ger. de Roo., *hiſt. Auſtr. lib. 2. ad ann.* 1296. eadem narrat, Aventinum ſequitur. Certè Colmarienſes *Chron. part. alt. ad ann.* 1298. ubi rei ipſius circumſtantias ſolicitè annotant, de Palatini recuſatione (judicandi tamen munus, ſi eo polluiſſet, recuſaturum facilè largior, quia gener Adolphi Imp. partes ſequebatur), iſtoq; Saxonum Regulo mentionem nullam inijciunt, hanc verò circumſtantiarum ferè maximam ibi prætermitam eſſe, mihi non ſit veriſimile. Eandem Hiſto-

ria

ria Auſtralis Matthæi Mareſchalci *ad eund. ann.* ita ſilet, ut Moguntinum etiam ſententiam dixiſſe, non obſcurè doceat. Nec ex iis, quæ H. Stero de Adolphi rejectione tradit, novæ illius ſolemnitatis quicquam deprehenditur, *in annal. ad ann.* 1297. *& ſeq.* ipſe potiùs *ad. d. ann.* 1297. & qui hujus hiſtoriam continuat, Hainricus Mo. Rebdorffenſis *in annal. ad ann.* 1298. Maguntino in omnibus primas tribuere videntur; ut & M. Albert. Argentino *de Adolph. in Chron.* Siffridus *epitom. lib.* 2. *ad ann.* 1296. atq; Trithem. *Chron. Hirſaug. ad. ann.* 1298. *itèm Sponheim. ad eund. ann.* Hactenùs tantùm abeſt, ut circa Adolphi Imp. remotionem ſingulare aliquod jus Electori Palatino competiiſſe, ex hiſtoriâ conſtet, ut ne quidèm hoc exemplo ipſos, qui eum deponere conati ſunt, id jure feciſſe, multò minùs ulla ejusmodi conſuetudo probari queat. Adolphus Imp. fervente adhuc controverſiâ, cum ſanguine animam effudit; ipſi autèm poſteà Electores, ac Principes factæ vivo Adolpho Alberti electioni non multùm confiſi ſunt. Poſt occiſum enim, & ſepultum Adolphum novâ demùm, & unanimi electione Alberto regnum verè obveniſſe, hiſtorici uno ore teſtantur, *Matth. Mareſch. hiſt. Auſtral. ad ann.* 1298. *H. Stero, in annal. ad eund. ann. Hainr. Rebdorff. ad eund. M. Alb. Argent. in Chron. Aut. Compil. Chronolog. Ger. de Roo, hiſt. Auſtr. lib.* 2. *ad ann.* 1298. *&c.* Alberti verò Auſtriaci exemplum non minori vitio laborat, quin ſi benè attendas, ipſi Hippolitho

vehementer obſtat. Hainrico Mo. Rebdorffenſi (ex quo Hartmannus Schedel, & Georg Alt / ab Hippolitho laudati, hiſtoriam hanc hauſerunt, ſed cui gloſſam nullo nitentem fundamento addidêre) fidem non detraham, quosdam Electores Alberto inimicos, Rudolphum Comitem Palatinum Rheni, ut Regem ſeu Imperatorem Albertum judicaret, accerſiiſſe: credibile autem eſt cùm Eccleſiaſtici Electores,(Moguntinenſis enim, Colonienſis, & Trevirenſis â Rege diſſidebant) ſi ſoli Regem abdicarent, actum vitioſum timerent, expeditiori viæ incubuiſſe, atq; adeò antiqui Palatini judicii exercitium ad Regum exautorationem traducere, & ſcopo ſuo accommodare voluiſſe, Palatinum etiam occaſionem hanc avidè arripuiſſe, ut qui cum Adolpho occiſo ſemper ſteterat, & vindictam Alberto Regi ſub juſtitiæ colore intentari tutiùs exiſtimabat. Quid verò abſurdius, quàm ê re tantoperè ſuſpectâ Imperii conſuetudinem mutuari? Imò obſtare diximus hoc exemplum Hippolitho. Nam quid Imp. Albertus? num acquievit? Rudolphum Palatinum inprimis invaſit, eumq; aliquot ditionum jacturâ multavit, dehinc Electores Eccleſiaſticos ad pacem adegit, quod idem H. Rebdorffenſis *ad ann.* 1300. tradit. Siffridus epitom. lib. 2. ad ann. 1302. *Regem archiepiſcopos multùm humiliaſſe*: Dominic. Colmarienſes in annal. ad eund. ann. *coëgiſſe epiſcopos componere ſecum*: M. Albertus Argent. *Principibus non auſis ſibi invicèm aſ-*

ſiſtere,

ſiſtere, vel reſiſtere Regi, regem tandèm multorum precibus devictum, Moguntinum ſibi ſufficienter caventem, ad gratiam reaſſumpſiſſe: Trithemius in Chron. Hirſaug. ad. d. ann. 1302. *Palatinum in deditionem venientem cum gratiâ receptum, Moguntinum gratiam Regis petiiſſe & impetrâſſe, Regem Archiepiſcopos Colonienſem ac Treverenſem ſuo ſubjugâſſe imperio, & ad poſtulandam gratiam non ſine damnis eorum fortiter coëgiſſe*, idem quod in Chron. Sponheim. fide omnes digni ſcribunt. Et ſingula Ger. de Roo, *hiſt. Auſtr. d. lib.* 2. *ad ann.* 1300. & 1301. perſequitur. Eat, qui volet, & ê tantis contradictionibus jus aut conſuetudinem conciliet, ego indè colligere aliud non poſſum, quàm quicquid juris in Regum abdicatione quicunq; prætendere voluerint, vel potuerint, iſto Alberti Imp. actu eſſe expunctum, aut ſaltèm cancellatum. Palatinum equidèm duntaxàt dicis causâ ad deponendum Regem vocatum vel ideò credimus, quòd ferè tantùm hominis ætate interjectâ, in exautoratione Wenceslai, ejus temporis Palatinus privilegii alicujus curam ullam non habuit, & primas occupanti Maguntino ne verbo quidem contradixit. Quid autèm quantumq; juris, vel conſuetudinis ex iſto Wenceslai exemplo non ad Palatinum, ſed ad Electores omnes redundet, cum ſuo quiſq; genio diſputet; quoniam nec jus, nec conſuetudo de abdicatione Imperatorum certa huc usq; prodiit, exemplum hoc eò, quò ipſius rei circumſtantia (quam *ſup. in cap.* 3. *ſect.* 2. *num.* 9. explica-

plicavi) Electores duxerit, pertinere in corrupto animo, judicio licèt ſubmiſſo arbitror, quamvis verba exautorationis aliud præ ſe ferant.

8. Cùm itaq; d. A.B. textus de criminalibus cauſis non ſit accipiendus, neq; ad feudales ſpectet, quod Reinkingius, Limnæus, &c. defendunt, relinquitur, rectè eos ſentire, qui tantummodò in civilibus (quatenùs hæ â feudalibus diſcernuntur, & ex allodio procedunt,) ut pecuniariis cauſis, Electorem Palatinum ibi Imperatoris judicem conſtitutum docent, etſi hæc res, uti *num.* 3. monuimus, exemplorum ſterile eſt.

9. Et certè, quod *illud judicium Comes Palatinus* (verba ſunt A. B.) *non alibi, præterquàm in Imperiali Curiâ, ubi Imperator, ſeu Romanorum Rex præſens extiterit, exercere poſsit*, obſervatu dignum eſſe haud inficior, non quidèm ad eum quem Hippolithus ſectatur finem, ſed ut indè diſcamus veritatem, quam tuemur, hoc Palatinum judicium ab ipſo Imperatore dependere, mutatâ ſolùm in ipſo exercitio perſonâ. Undè nec opus eſt, ne Imperatorem Palatino ſubijciamus, Imperialem Curiam hîc per Imperii Comitia duntaxàt explicare. Certum namq; jam ante Hippolithum Limnæus docuit, *de jur. publ. d. lib. 3. cap. 9. num. 77. & ſeq.* per Imperialem Curiam etiam in A. Bull. aulam Imperatoris, & Imperii comitia promiſcuè intelligi, qui ambiguus verbi uſus ne in re magni momenti, controverſiis nimirùm Imperatoris dijudicandis, quenquam

quam ſuſpenſum detineret, Imperator Carolus IV. *Imperialem Curiam*, per ſequentia interpretari voluit, *ubi Imperator, ſeu Rom. Rex præſens extiterit*, ut Imperatorem, ſive in aulâ, ſive in comitiis, conveniri poſſe noſceremus. Quam opinionem textus Germanicus omninò firmat: **Sol der Pfaltz Graff daſſelbig ſonſt nirgendts haben noch ſuchen / dann an einem Käyſerlichen Hoff / oder wo der Käyſer oder Römiſche König gegenwertig iſt:** ê quibus verbis quæ conſectaria ulteriùs promi queant, nunc non perſequor. De Regibus Galliæ, aliisq; Monarchis, ipſi quoq; Galli, cum aliis, Hippolitho ſatisfacient. Nam ne ea quidem quæ Hippolithus *tradit*, *ſi rata haberentur*, noſtræ doctrinæ officerent, & multorum Reſpublicas perluſtrare *haud noſtri eſt* inſtituti, fortaſſe nec virium: Imò Hippolithus nondùm Imperatoris â Palatino judicati exemplum attulit, quod unà cum Gallicis, quæ extant, examen ſuſtineat. Cætera hujus ſectionis omnia ad iſta, quæ hactenùs commentati ſumus, exiguntor.

In CAP. VI.

De Legum ferendarum poteſtate.

SECT. I.

1.

CONCEDO, ad Majeſtatem pertinere, *leges ferre, & latas iterùm abrogare*, hoc autèm ſi Rex in Comitiis cum conſenſu Procerum faciat, id non tantùm majeſtatem ejus non lædere, ſed Regis quoq; eſſe, *ſup. in cap. IV. præſertìm ſect.* 2. ſimul ad ea quæ *in cap.* 1. animadverti remittendo, abundè demonſtravi, ubi & *num.* 7. illud Regum Galliæ, *Quia ſic nobis placuit*, atq; *num.* 2. *& ſeq.* contemtàm Senatus Romani autoritatem, Principumq; ac Imperatorum abſolutum regimen inſpeximus. *Leges* verò *in Principis arbitrio perindè eſſe oportere, ut in poteſtate gubernatoris navis gubernacula*, ſano ſenſu, tanquàm ſimile, in tertio quodam locum invenit. Sicut enim gubernator navis, ubi ſcopulos timet, ventisq; impeditur, rectà quò vult curſum non tenet, ipſe etiam tempeſtate ingruente, ſuos ad clavum unà dirigendum advocat, gubernator tamen propterea eſſe non deſinit, ita in Reipublicæ gubernatione, ubi nunquàm non ſcopulorum, ventorumq; ratio habenda eſt, & ab eo, qui Reip. guber-

naculis

naculis eſſentialiter (liceat ita loqui) ſolus aſſidet, tempeſtas, niſi ſuorum animos promtos ſciat, ſatis præcaveri nequit, ſi in Comitiis Procerum conſenſum, ne eo non adhibito procellis aliquando obruatur, ad Regni negotia ordinanda adjutorium ſibi faciat, Rex nihilominùs manet, majeſtatemq; conſervat; etſi ejusmodi ſimilibus in re tàm gravi, ſi Hippolithus anſam non daret, facilè abſtinerem. Neq; tamen vereri opus eſt, *ne ipſa navis cum gubernatore priùs naufragium patiatur, quàm vectores conſuli poſsint*: Sunt enim Cæſares (ut hæc Imperio applicem) non adeò imperiti gubernatores, ut neceſſitati in tempore providere neſciant, undè tot egregiæ *Imperii Conſtitutiones*, quibus omnì caſu Reſpublica ſuſtinetur, præterquâm quod hæc Imperii moles non quovis turbine deijcitur. Fortè propter iſtud ſimile Hippolitho, niſi quæ abſoluto unius regimine conſtet, nulla placet Reſpublica. Imperio noſtro, ſi eſſentialis legum condendarum poteſtas in eo penes Ordines eſſent, adhuc idem ſimile obſtaret, cùm univerſales tantum in Comitiis ferri debere, ipſe non neget, adeoq; ſi tàm debili fundamento Imperium inniteretur, interìm quoq; dùm inter Ordines conveniret, ruinam trahere poſſet, & idcircò quidèm certiùs, quòd remotâ Cæſaris autoritate, atq; clementi interpellatione, ſæpè res ipſa omninò in ſuſpenſo relinqueretur. *Vid. ſup. in cap. 4. ſect. 2. num. 14.*

2. Auguſto igitur Imperatoris pedi, quem exigu-

um vocat, auguſtos amploſq; cothurnos detrahere, ſi Diis placet, non debuit, quia in Comitiis conſenſu Procerum opus ſit: Neq; enim negamus, propter iſtum conſenſum, receſſum comitialem præter Imperatoris, etiam communem Ordinum Receſſum, ſeu Imperatoris, & univerſorum Ordinum concluſum, unſer und gemeiner Stånd Abſchied/ quamvis rarò dici, frequentiùs Imperatoris & Imperii Receſſum, unſer und des H. Reichs Abſchied/ & tùm ego, ſicut & cùm tantùm, Reichs Abſchied / ſcriptum reperitur, valdè ambigo, an ſemper Imperii nomine Ordines, licèt univerſi, intelligantur, per ea quæ *ſup. in cap. 3. ſect. 3. num.* 1. *&* 4. attigimus. Sanè, quando cum Imperatore, ſive Rege Rom. univerſi Imperii Ordines ponuntur, wir und gemeine Stånde des Reichs / *ut R. I. Spir. ann.* 1542. §. Fårter haben wir. *R. Dep. Worm. ann.* 1564. *ferè in fin.* §. Des zu Urkund haben wir. *Rubric. Ord. Cam.* 1555. *&c.* univerſos Ordines, & Imperium pro iisdem habere, quaſi univerſos Ordines univerſorum Ordinum diceres, oppidò abſonum eſſet. Eſt inſuper, ubi & Imperator, ſive Rex, & Imperium, & Ordines ſeparatìm efferuntur, *ut Ord. Reg. ann.* 1500. *tit.* der Türcken halben. *verſ.* Darumb und ſolchem. Sed quid in his indagandis oleum & operam perdimus? Cùm in Receſſibus & Conſtitutionibus Imperii iſtiusmodi loquela ferè indifferens ſit, quemadmodùm *in Rubr. Ord. Cam. ann.* 1495. judicium Camerale vocatur, der Römiſchen Kö-

nigl.

Digitized by Google

nigl. Maieſtat Cammergericht/at in princ. ejusd. Ord. ferè in fin. unſer und des H. Reichs Cammergericht. Ibidèm Comitia, unſer und des Reichs Tag/at in Ord. Reg. *ann.* 1500. *tit.* wie zwentzig Perſonen *&c. verſ.* und ſeynd dieſelbige. Unſers Königlichen Reichstag/ quibus verbum Receſſus præponitur: Abſchied diß unſers Königlichen Reichstag. In Ordinatione tamen Reg. *Worm. ann.* 1521. Regimentum (quod in O. R. ann. 1500. non niſi Imperatoris & Imperii dicitur) non Imperii, ſed Imperatoris Regimentum ſtudio appellatur, in cujus rei rationem alibi inquiremus. Hic nunc ſufficiat indicaſſe, aliàs horum verborum non tantùm æquivocum, *verùm etiam non ſatis accuratum* eſſe uſum; & propter conſenſum Ordinum, ſeu conventionis ſpeciem, quæ in Comitiis Imperatori cum Ordinibus intercedat, non tamen æquali paciſcentium poteſtate, uti *ſup. in cap.* 4. *ſect.* 5. *num.* 1. notavimus, Receſſum non abſurdè, Imperatoris, & univerſorum Ordinum Receſſum, unſer und gemeiner Ständ Abſchied/& absq; Cæſareæ majeſtatis diminutione, nuncupari. Quod itaq; Ferdinandus II. Imp. ejusq; Conſiliarii, leges in Comitiis non ſine Ordinum conſenſu ferri, inficias non ivêre, noſtræ doctrinæ non obſtat, & eſt id ipſum quod ambabus largimur, nec hodiè Imperator diffitetur. De facto autèm Imp. Ferdinandi II. tanquàm re toties diſcuſsâ, & nuperrimè ſopitâ, (*vid. ſup. in cap.* 4. *ſect.* 3. *num.* 12.) loqui non modò ſu-

Digitized by Google

pervacaneum, atq; inutile eſt, ſed & compoſitionis lege prohibeor, alioqui ſuppeterent, quæ ſalvâ quoq; eâ, quam profiteor, Auguſtæ Vindelicorum auſcultatâ religione, (cui, quod Deus ratum eſſe jubeat, tandèm immoriar) pro Imperatore dicerem.

3. Concludo deniq; contra Hippolithum, cum in Comitiis, re ab Ordinibus deliberatâ, penes Imperatorem approbandi, reprobandivé jus ſit, quod *ſup. in cap. 4. ſect. 2. num. 9. & ſeq.* extra dubium locamus, quomodocunq;, propter Ordinum conſenſum, quædam ſolemnitates ſeſe habeant, eſſentiali legum ferendarum poteſtate ſolum Imperatorem pollere.

In Sect. II.

1.

NOn ſunt de nihilo, quibus Reinkingius, conſenſu Procerum Imperatoris majeſtatem non lædi, probat, at iis Hippolithus hîc non niſi verba regerit: Idcircò, ne crambem coctam recoquamus, ea quæ *in cap. 1. & cap. 4. inprimis ſect. 2. num. 9. & ſeq.* annotavimus, repeti velim; undè hæc omnia lucem accipient.

2. Monere fortaſſis in ſpecie refert, non ê ſolâ convocatione, (quæ etſi cum conſenſu Electorum fieri ſoleat, penes Imperatorem nihilominùs eſſentialis eſt) aut propoſitione, aut confirmatione, aut promulgatione, ſed ex his conjunctìm conſideratis Reinkingium legum ferendarum poteſtatem Imperatori aſſerere.

3. Quam

Digitized by Google

3. Quam autèm abſimiles ſint Magiſtratuum Romanorum rogationes Imperatoriæ propoſitioni, & quidèm jure decidendi munitæ, *ſup. in cap.* 4. *ſect.* 5. *num.* 2. vidimus, ut nec abnuamus illud Limnæi, *non ad* (ſolam) *propoſitionem, ſed ad concluſionem ſpectandum eſſe, Monarchiæ ſi certum velimus metiri pondus.* Hoc regulare eſt, de ſingulis articulis eo ordine, quo propoſiti ſunt, in Comitiis deliberationes inſtitui, ſi tamen Ordines Imperatori demonſtrent, alius, quàm qui primò locatus eſt, deciſione reliquam deliberationem aut promoveri, aut dependere, Imperator iſtius diſcuſſionem præ cæteris haud difficulter admittet, quemadmodùm id ann. 1555. contigit, *Receſſ.* 1. Augſp. *ad ann.* 1555. *§.* und als der Churfürſten. *& ſeq.* quamvis invito Imperatore ordo propoſitionis non mutetur, quod vel ipſa ab Hippolitho è Comitiorum Regenſp. *ann.* 1608. (quibus tamen diſſipatis, univerſale concluſum nullum prodiit, Protocollo adducta verba innuunt, ſi ex iis, quæ de Comitiis ſcripſimus, explicatio depromatur iſtius ſermonis: Sich des modi halben mit Jhrer Majeſt. vergleichen. Quin ipſi Proceres apertè fatentur, modò inevitabili neceſſitati conſuli poſſit, propoſitionis Cæſareæ ordinem in comitialibus deliberationibus retinendum eſſe, veluti ex Evangelicorum excuſatione, Imp. Matthiæ in Comit. Regenſp. *ann.* 1613. *ult. Auguſti* inſinuatâ, quæ der Gründlichen Relation des jenigen / ſo bey jüngſt zu Regenſpurg &c. *ſub. lit.*

Digitized by Google

lit. H. annexa eſt, clarè elucet: E. Käyſerl. Majeſt. nachmal endlich zu bezeugen / das ſo lange die von uns zu genügen angezogene und erwieſene Hinderungen/ durch wircfliche Abhelffung und remedirung der Beſchwerden/nicht aus dem Weg geraumbt/daß es gleichſam an ſich ſelbſten ein unmüglich unpracticirlich Ding / das zu dem Hauptwerck und den Erſten Puncten E. Käyſerl. Majeſt. Propoſition (den wir ſonſten billich und gern den Erſten in der Deliberation ſeyn laſſen/ auch ſolches modi procedendi halben/ und daß die Ordnung Ewer Majeſtät propoſition gehalten werde / mit den andern Chur-Fürſten und Ständen wol einig ſeyn / auch unſers wiſſens ſolches modi halben nie kein differentz allhie geſpürt worden) mit rechtem Nutz und Frucht geſchritten werden könne oder möge. Et paulò poſt: Eben darumb / weil ſich bey beſagtem erſten Puncten ſo ſchwere obſtacula befunden/iſt es unſern Herrſchafften und Obern zu thun geweſen: Keines wegs aber/das man nicht hät zugeben wollen / den Puncten Juſtitiæ in den Berathſchlagungen den Erſten ſeyn zu laſſen.

4. Confirmationem quam Reinkingius dicit, nos *jus approbandi & reprobandi*, ſeu conciſe *jus decernendi* appellamus: Id quomodocunq; voces, non Ordinum, ſed Imperatoris eſſe, ſuperiùs abundè demonſtravimus. Ludit verò Hippolithus vocabulis, quando hujusmodi confirmationem ad eam, quæ in Receſſus cor-

correctione â Burchardo *approbatio*, non ſatis quidèm commodè, nominatur, referre geſtit; quo tamen negotio ipſe Hippolithus, *ſup. cap.* 4. *ſect.* 4. Cæſareos Commiſſarios excludere auſus non eſt; at de re ipsâ ibid. *num.7.* notata conſulere licebit. Neq; etiam huc mandatæ jurisdictionis, tutorum, & hereditatum confirmationes aliter, quàm par eſt, applicandæ ſunt: rectè autem applicatæ id quoq; quod volumus exhibent. Etſi enim confirmatum ibi non ſemper â confirmante, ſed ex propriâ naturâ, propter ſpecialem aliquem effectum, denominationem accipiat, confirmans nihilominùs robur atq; autoritatem omnibus addit, ita ut ea â confirmante quoq; nomen non impropriè ſortiantur, *per l. lege.* 130. *ff. de V. S.* iſtamq; puto Reinkingii mentem eſſe, quam ſi non aſſequor, iis doctrinam meam tueri ſatis habebo, quibus jus decidendi Imperatori tribuendum oſtendi. Putereà, ne & alienis nimiùm immorari videar, quæ in ſingula animadverti poſſent, lubens prætereo, id ſolùm adijciens, ſi illa Imperatoris poteſtas confirmationis jure cenſeri deberet, ipſam Hilligeri opinionem, quam Hippolithus ſequitur, mihi aſtipulari, quia placitum Ordinum Imperator non neceſſariò, ſed, ſi velit, approbat, ut alibi ſcripſi, quicquid Hippolithus intrepidè aſſeveret. Nam quæ dé decreto Wormacienſi movet, *ſup. ad cap.* 4. *ſect.* 4. *num.6.* excuſſimus, & rem totam Hippolitho prorsùs adverſari, perſpicuum fecimus.

Digitized by Google

5. Legum tandèm univerſalium promulgationem in Imperio ſolius Imperatoris nomine fieri, adeò certum eſt, atq; ab omnibus conceſſum, ut mirari liceat, pertinaciam hominis, dùm aliud probare nititur, Receſſuum Conſtitutionumq; verbis apertè abutentis. Si enim omnia illa, quæ protulit, cum antecedentibus & conſequentibus vel obiter tantùm conferantur, de conſilio, & conſenſu Ordinum intelligenda eſſe, cuivis facilè liquebit. Neq; quicquam refert, utrùm Ordines ſeparatìm, an mox unà cum Imperatore nominentur. Etſi enim uno eodemq; ſermonis tenore in princ. **Königl. Satzung/von dem gem. Pfenn.** *ann.* 1495. Ordines cum Imperatore, ſive Rege Rom. collocati reperiantur, id tamen non promulgationis, ſed conventionis ratione factum eſt, iis itidèm, quæ ſolum Regem propriè reſpiciunt, brevitatis ergò ſimul adjectis, ita ut verba illa, **uns mit einander vereiniget und beſchloſſen** / ad Regem & Ordines; **verordnet und geſetzt haben**/ad ſolum Regem referenda ſint: Et Regem primas præcipuasq; partes obtinuiſſe, obligatio ejus ſpecialiter ſubjuncta, ne Conſtitutio iſta regiâ poteſtate extenderetur, non obſcurè commonſtrat. Verùm enim verò Hippolithus, qui circa verborum corticem laborare religioni ducit, ut ſæpè præceptorum ſuorum oblitus eſt, ita eum hîc contra rem exploratiſſimam purum putum verborum captatorem quilibet deprehendet. Cæterùm nec ê nudâ legum promulgatione

Digitized by Google

gatione imperatoria legum ferendarum poteſtas elicitur, uti diximus, ideoq; quæ de Venetorum, & Gallicâ Reſpublicâ traduntur, huc minimè quadrant.

In Sect. III.

1.

Concluſio, quâ hanc ſectionem Hippolithus incipit, ex hactenùs dictis ita corrigenda eſt, ut Imperatorem non quidèm legibus ſolutum, (id quod ejus majeſtatem non infringat) legum tamen autorem ſtatuamus; undè ſimul eâ in re quid Ordinibus tribuendum ſit, ulteriùs definire integrum eſt.

2. Quia igitur & *in Comitiis legibus fundamentalibus* derogari, atq; abrogari nemo dubitat, hîc quoq; ex eo, quòd Imperatori in Comitiis jus decidendi aſſeruimus, eſſentialem poteſtatem ſoli meritò aſſignamus, quamvis & nullus Ordinum, ut â jure ſuo, lege, aut conſuetudine fundamentali ſemel quæſito, recedat cogendus, ejusmodi potiùs fundamentalis legis mutatio, aut abrogatio, tanquàm negotium in quo Ordines non ut univerſi, ſed ut ſinguli conſiderentur, haud attentis plurium votis, amicabili compoſitione terminanda ſit, quod iis congruit, quæ *ſup. ad cap.* 4. *ſect.* 5. *num.* 3. ſcripſimus.

3. Illud altioris indaginis eſt, an Ordines, Imperatore mortuo, leges fundamentales, & ſic etiam ipſum Romano-Germanicæ Reipublicæ ſtatum mutare poſſint?

ſint? Rempublicam monarchicam, (nam de polyarchicâ non omninò eadem affirmo) præſertìm ubi electio viget, mortuo Monarchâ, ſolis legibus fundamentalibus ſuſtineri, atq; eatenus has eſſentialiter adminiſtrantis ſive imperantis loco eſſe, *ſup. ad cap.* 1. *num.* 11. annotavi. Si igitur nulla inter leges fundamentales reperiatur, quæ Statum Regni poſt mortem imperantis immutari permittat, quo jure Ordines eam poteſtatem ſibi aſſumere poſſint, non video: Imò hîc ſolita uniùs electio non minori iniquitate intermittitur, quàm ê Regno hereditario heres Regni eiicitur. Uti enim hereditarii Regni everſio regulariter unicæ regiæ familiæ præjudicat, ita in Regno, quod electione defertur, ii omnes gravantur, qui Regno digni ſunt, ſi electio contra legem fundamentalem tollatur. Sin nemini injuriam fieri exiſtimes, ubi omnes de Status mutatione conſentiant, adhuc obſtabit, quod ſine imperantis poteſtate Reſpublica ordinari juſtè nequeat; & propterea formam quam Electores lege, vel conſuetudine fundamentali præſcriptam habent, obſervare teneantur. Si adhuc, non extante qui imperet, Statum Reip. contra jus fundamentale impunè mutari poſſe dicas, jam non de jure, ſed de facto loqueris, quod haud quærimus. Poſſe verò Monarcham poſt mortem ejus, qui hâc de re nihil ſtatuit, electum cum Procerum conſenſu (ut in Comitiis juris eſt) legibus fundamentalibus derogare & abrogare, tantum abeſt

ut

ut inficier, ut etiam ita eum ipsâ majeſtate ſe rectè abdicare ſentiam.

3. Hinc dijudicare licet, quomodò ea, quæ Hippolithus de legum Imperii noſtri fundamentalium, & ipſius Status immutatione diſſerit, æſtimari debeant. Nec opus eſt, ob aliquorum fortè delictum, cui coërcendo ſingulares Imperii conſtitutiones ſufficiunt, ipſius Imperii molem debilitare, & hujus per Dei gratiam præcipuum fulcrum, A. Bullam, quicquid Hippolithus adoret, incidere. Alia autèm non diffiteor evenire poſſe, quæ Imperatori ſuadeant, ut alicubi A. Bullæ cum conſenſu Procerum deroget, eamvè extendat, atq; *aliàs explanet*, quod verbum Sleidanus (quem, ut & Hortlederum Hippolitho in nullo, quod abnuam, aſtipulatos reperio) *lib.* 8. adhibet, ubi refert Cæſarem â Saxone hujusq; ſociis rogatum, ut *legem Carolinam explanet atq. confirmet*, quemadmodùm ii ibidèm petunt, *ſi Cæſari videbitur opus eſſe aliquo tanquàm coadjutore, tùm de voluntate conſilioq. principum electorum legem Carolinam interpretetur.*

In

Cap. VII.

De Homagii, & Fidelitatis receptione.

1.

Utcunq; homagii variæ tradantur ſignificationes, homagium tamen, quod Ordines Imperatori præſtant, ejus eſſe naturæ & conſtat, & Hippolithus confitetur, ut in recipiente (ſuo ſc. non alieno nomine) ſuperioritatem, veluti loqvuntur, & in præſtante ſubjectionem deſignet.

2. Imperatorem homagium ab Ordinibus, neq; alio, quàm ſuo nomine recipere, ipſe Hippolithus negare non audet, quia tamen in eo non tantùm Imperatoris, ſed & Imperii mentio fit, ut Imperatori, quod largiri cogebatur, infructuoſum reddat, ad conſiderationem hîc & inconvenientem, & minimè neceſſariam dilabitur, utri iſtud homagium principaliter præſtetur?

3. Res difficultatem non habet, ſi quid in formulis iſtis ab Hippolitho adductis: **Bey den Eyden und Pflichten/ damit ihr uns/ und dem H. Reich zugethan. Unſer und des H. Reichs Churfürſten/ Fürſten** &c. **unſere/ und des Reichs Unterthanen und Getrewen.** præſertìm in homagio ipſo: **Schweren/ dem Römi-ſchen**

ſchen Käyſer / und dem Reich / trew / hold / gehorſamb und gewärtig zu ſeyn. per vocem, Reich / intelligatur, benè cognitum fuerit.

4. Ex ipſius quidèm Hippolithi doctrinâ, quâ Imperatorem, quando aliquis exiſtit, ſub Imperii corpore comprehendi tradit, *ſup. h. part. cap. 3. ſect.* 1. §. *Nam Majeſtas illa.* aliam hîc vocabuli, Reich / quàm ut eo Ordines unà cum Imperatore contineantur, uſurpationem ſubeſſe oportet, quoniàm ubiq; Imperator ſeparatìm effertur. Maximè enim intereſt, ubi verbis inhæremus, & res ipſa ex iis æſtimari ſolet, præſertim in homagiis præſtandis, ſermonem cæteroquin apertum uti nec alio modo, ita nec abundantiâ intricatum reddere; ideoq; cùm illud verbum, Reich / Imperatorem cum Ordinibus (quod Hippolithus docet) ſignificare potuit, ſuperfluâ locutione, quæ multorum dubiorum anſam præbeat, Imperator ſigillatìm exprimi non debuit: Nam & eum pro nudo Imperii capite, ſi hoc ſolùm hîc ſpectatum exiſtimetur, aliundè dignoſci, longè habitum fuiſſet tutius.

5. Verùm in ejusmodi tricis ineptè moratur, cui facilior rei expediendæ ratio obvia eſt. In homagii enim formulâ Imperium ſignificare ipſam Rempublicam, dubium nullum habeo, quo etiàm modo aliàs verbum illud uſurpari monuimus, *ſup. in cap. 3. ſect. 3. num.* 1. *&* 4. ut Imperatori & Reipublicæ fidelitatem ac obedientiam promittere (quam tamen promiſſionem

nem ſolus Imperator recipit) ſit, præter obſequium quod Imperatori defertur, promittere, ad promovendam Reip. ſalutem (ad quam, tanquàm proximum finem, & imperantem & ſubditum in Republicâ contendere *ſup. ad cap.* 1. *num.* 8. ſcripſimus) omnes vires conferre, & jus fundamentale, quod etiam aliquando imperantis loco habendum diximus, *in id. cap. num.* 11. quodcunq; in Rep. extet, aut conſtituatur, fideliter obſervare velle: Atq; ita, unà & imperantis & Reipublicæ mentionem homagiis inſeri, in ſpecie quoq; ad interregna referri poteſt. Si quiſpiam nimis ſuperſtitioſus verba homagii, **trew/ hold/ gehorſamb/ und gewertig**/ aut ſimilia, in Imperium (ſi per Rempublicam explicetur) non omnia quadrare cenſeat, ea quæ Imperatori convenientia putet, Imperatori; quæ Reipublicæ, Imperio accommodet, quod fieri in ipſis Imperii receſſibus novum non eſt, *vid. ſup. in cap.* 6. *ſect.* 2. *num. ult. ferè in fin.* quamvis ego planè non dubitem, quin, ubi in homagii formulâ Imperator & Imperium (Reſpublica) conjuncta reperiuntur, ſingula iſta de utroq; ſat convenienter intelligantur: Nam quæ utriq; non conveniunt, in ipſo homagio accuratè diſcernuntur. Sic pro iis verbis: **Perſon / Ehr / Würde und Standt** / ſoli Imperatori ſubjectis, quando mox cum Imperatore Imperium ſimul exprimitur, quoniàm illa, **Perſon/ Standt**/ ad Imperium ſeu Rempublicam referri nequeunt, utriq; apta ſubnectuntur: **Ehr/ Nutz und**

und Frommen. Itèm ſoli Imperatori hîc congruentia de eodem ſolo poſita inveniuntur: **E. Käyſerl. Majeſt. deſſen unverzüglich warnen.**

6. Atq; ita in formulâ homagii vocabulum Imperii non pro Ordinibus, ſed Republicâ accipi, ipſorum Ordinum dignitati minimè præjudicat. Quicunq; enim Rempublicam ſalvam vult, idem ſimul Ordinum dignitatem, atq; privilegia, quòd ad Reip. ordinationem conferunt, ſarta tecta cupit. Imperatori autèm eo, quod non ejus tantùm, verùm & Reipublicæ ſalus in homagio ſpectetur, nihil majeſtatis, aut Superioritatis, ut ita loquar, decedit. Quomodo namq; Reipublicæ ſalute ipſa Imperatoris majeſtas conſervetur, *ſup. ad cap.* 1. *d. num.* 8. commentati ſumus. Et probè notandum, Superioritatem non ei, de quo, ſed cui homagium præſtatur, ſi nimirùm is ſuo nomine id recipiat, (quod Imperatorem facere, Hippolithus vix negat, & quæ pro Imperatoris Majeſtate ſcripſimus, luculenter comprobant) attribuendam eſſe. Iſtam prætereà Imperatoris & Imperii conjunctionem non eſſe perpetuam, etiam in nonnullis, de quibus Hippolithus contrarium tradere audet, Limnæus nuper adductis Receſſuum textibus clarè probavit, *ad Capitul. Carol.* 5. *artic.* 2. *verb.* **unſer und des H. Reichs Churfürſten** *&c.* Solius igitur Imperatoris in Imperio majeſtas ex homagii quoq; receptione hactenùs emicat.

7. Nihil vero obſtat, quòd univerſi in Comitiis

Digitized by Google

congregati Ordines non ſimul jurant. Id enim in Monarchiâ opus eſſe, nemo facilè obtinebit. Ubi Rex eâdem vice ab univerſis Ordinibus homagium non recipit, affatìm eſt, ſi non modò ſingulis, ſed & univerſis imperet, quod de noſtro Imperatore *ſup. in d. cap. 3. ſect. 3.* confirmavimus.

8. Quod ulteriùs notandum monet, in fidelitatis juramentis, quæ Monarchis præſtentur, Regnorum mentionem non fieri, ſolâ juramenti formulà, quâ Carolo M. fidelitas promiſſa *apud Goldaſt.* legitur, probare non potuit. Nos, cùm Hippolithus plura non afferat, in alia exempla non inquirimus: Sat ejusmodi raritate rem ipſam ſuſpectam reddit. Id tamen non admodùm pugnabo, iis plerumq; , qui Regna, atq; ditiones hereditario jure poſſident, absq; iſtorum adjectione, vel ideò, quòd interregna hîc non adeò ſunt conſpicua, fidelitatis juramenta præſtari ſolere: Ac idem ſi Carolo M. eveniſſe diceremus, â ratione eſſemus non omninò alieni, cùm ille diverſa regna in heredes transmiſerit, quamvis electionis nonnihil ſucceſſioni interceſſerit. Et ipſum Romano-Germanicum Imperium initio hereditarium electionis jus non omninò reſpuit, quemadmodùm huic juri, ex quo in eodem Imperio præcipuum fuit, ſucceſſio aliqua (niſi cum nimiæ ſimultates Procerum animos diſtractos tenuêre) usq; ad hoc tempus adhæſit, ut alibi dicemus; quia tamen electio eminet, Imperii ſeu Rei-

publi-

Digitized by Google

publicæ nomen homagio nunc adijci, ratione non caret: Ne dicam, quæ Goldaſtus notat, ſpecialia eſſe Ducum Italiæ juramenta, neq; â quibus vaſallis atq; civitatibus ejusmodi fidelitatem Carolus M. receperit, ſatis patere, præterea fragmenta potiùs, quam integras juramentorum formulas â Goldaſto relatas videri. Quicquid ſit, non multùm refert, utrùm in homagio Monarchæ præſtando Reipublicæ aut Regni mentio ſimul iniiciatur, nec ne: Nam ſi ea omittatur, nihilominùs Regni, ſine cujus ſalute Rex ſalvus eſſe nequit, ratio habita intelligitur. Ejus rei dilucidum argumentum ab ipſo Caroli Magni, cui absq; Regni mentione homagium præſtitum Hippolithus ſtatuit, regimine, in hâc ipsâ, de quâ loquimur, fidelitatis materiâ, mutuari licet. Etenim de Miniſtris & Conſiliariis regiis Hincmarus tradit, eorum neminem *ſe propter fidei ſervandam veritatem Regis & Regni ſubtrahere potuiſſe, vel etiam voluiſſe*, ep. 3. cap. 17. electos eſſe, qui *talem fidem haberent, ut exceptâ vitâ æternâ nihil Regi & Regno præponerent*, ibid. cap. 31. Sic Conſiliarios inprimis ordinâſſe ſcribit, *quæ generaliter ad ſalutem, vel ſtatum Regis & Regni pertinebant*, c. 33. Quin ſi verba Hippolithus crudè, ut ſolet, accipere voluerit, Caroli M. quoq; ætate, ubi Regis mentio omiſſa legitur, majorem Regni, quàm Regis rationem habitam, exiſtimare debuit. Nam idem Hincmarus *d. c.* 33. Regni utilitatem

Digitized by Google

ſolam, veluti *c.* 36. inſidias Regni, absq; Regis mentione, exprimit. Sed de his ſatis.

9. Vocabulo ergò Imperii rectè explicato, palàm eſt, inconvenienter, & nullâ urgente neceſſitate, quæri, Imperatorinè, an Imperio homagium principaliter præſtetur? In homagio quidem contineri, non Imperatoris tantùm majeſtatem, ſed & Imperii ſeu Reipublicæ rem, quantum in jurante poſitum fuerit, ſalvam fore, verùm id juramentum non niſi in Republicâ imperanti, id eſt, Imperatori ab Ordinibus præſtari, atq; ita non ex eo, de quo, ſed cui præſtetur, Superioritatem æſtimandam eſſe, ex his quæ expoſuimus, cuivis liquebit.

10. Id verò facilè largior, Imperatori ab Ordinibus homagium præſtari quà Imperatori, ſeu propterea quod Imperator eſt, **von des Reichs wegen**/ vel, quod idem eſt, **als Römiſchen König/ oder Käyſer**: Atq; potiſſimè ideò, quòd Imperatori quà Imperatori fidelitas promittitur, Imperator & Imperium ubiq; ferè conjunguntur. Indè etiam hîc pro iisdem habentur, **uns von des Reichs wegen**/ &c. **uns und dem H. Reich.** Nam quod in ipſis ab Hippolitho adductis textibus dicitur, **Befehlen euch bey den Eyden und Pflichten/ die jhr uns von des Reichswegen inſonderheit gethan/ und bey der Gehorſam/ die jhr uns/ als Römiſchen Käyſer ſchüldig ſeyd; in Erklär. des Landfriedens/ Nürnb.** *ann.* 1522. *§. fin.* conciſè ita effertur: **Gebieten euch**

Digitized by Google

euch bey den Eyden/ Pflichten/ und der Gehorſamb/ damit jhr uns und dem H. Reich verbunden ſeyd. Reperitur adhuc alia, ſingularis tamen verborum, von des H. Reichs wegen/ uſurpatio, quando nimirùm negotium (ut contributionis) incidit, in quo Imperator Ordinibus de nonnullis liberiorem diſponendi facultatem relinquit; tunc enim Ordinibus non quidèm territorii, quod quisq; poſſidet, ſed Imperii ſeu totius Reipublicæ ratione, â miniſtris, quos earum rerum causâ conſtituerint, juramentum præſtari docet Königl. Satzung/ von dem gem. Pfenn. Wormbs/ *ann.* 1594. *tit.* von den ſieben Schatzmeiſtern. Ibid.: Der jeglicher (de Theſaurariis ſermo eſt) uns König Maximilian (non quà Regi aut Imperatori, ſed quà Principi terrarum hereditariarum, quod præced. tit. die Aufflegung ſol &c. probatur, ratione tamen Imperii, ut cæteris Ordinibus, quamvis in nominatione Quæſtorum aliquis etiam imperatoriæ dignitatis reſpectus habitus ſit) auch den Churfürſten/ Fürſten/ und Ständen/ von des Heil. Reichs wegen/ (omnia enim hîc quoq; ad Reip. ſalutem dirigenda, & ſic Imperatoris majeſtatem lædere nequit, quòd in hâc juramenti ſpecie Regis nomen abſq; aliquâ prærogativâ ponitur) Pflicht und Eyd/ auff das H. Evangelion/ thun ſol. Alſo: Jch N. gelobe und ſchwere/ das ich ſol und wil der Königlichen Mayeſtät/ (in hoc negotio non quà Regi, ſed ut jam ſuprà) Churfürſten/ Fürſten/ und Ständen/ von des Heil.

Digitized by Google

H. Reichs wegen getrew ſeyn/Ehr/Würde/ und Nutz, des H. Reichs betrachten/rathen und fürnehmen/ &c. In hoc nihilominùs caſu promulgationem, & ea quæ Majeſtatis propria ſunt, Imperatori, quà Imperatori, ſalva manere, *ſup. in cap. 6. ſect. 2. num. ult.* docuimus. Quemadmodùm autèm hîc, etſi Imperii ſeu Reipublicæ ratione Ordinibus juramentum præſtetur, non aliis tamen, quàm Ordinibus reverà præſtari, & eos, qui præſtant, Ordinibus inferiores Hippolithus haud negabit, ita quod Imperator quà Imperator, ſive ratione Imperii, regulare fidelitatis juramentum ab Ordinibus, ſive univerſis, ſive ſingulis, (nam & univerſis ejusdem hujus juramenti admonitis Cæſarem imperare, alibi probavimus, ac vel ê d. §. fin. Erkl. des Landfried. *ann.* 1522. *verb.* allen ſampt und beſonders. perſpicuum eſt) ſolus recipit, reverà ſolum recipere, & iis, â quibus recipit, & quibus in ſpecie quoq; ſub iſtius juramenti mentione univerſis imperet, & ſingulis, & univerſis ſuperiorem diffiteri non debet.

11. Et profectò nullam dubitandi rationem invenio, Imperatori ab Ordinibus homagium præſtari, quatenus Imperator ſit. Intelligendo enim faciunt ut nihil intelligant, qui Imperatorem abſolutè ſeu ſimpliciter, & reſpectivè conſiderant. Si abſolutè Imperatori fidelitas nulla præſtatur, quæ ſunt verba Hippolithi, quomodò poteſt exiſtere Imperator, qui abſolutè conſideretur? cùm & Hippolithus ponat, quod Impe-

Digitized by Google

Imperator contra Imperium quid moliens Imperatorem exuat. Imperator nimirùm ratione Imperii ſemper unus idemq; eſt, quamdiu vivit, & gubernat, alia autèm quæſtio eſt, an leges fundamentales rumpens, Imperator eſſe deſinat, aut ei obedientia denegari poſſit & debeat? quam rem *ſup. in cap. 3. ſect. 2. num. 9.* attigimus.

12. Etſi igitur Imperatori non niſi ratione Imperii ſeu quà Imperatori fidelitatem ab Ordinibus deberi certum ſit, non tamen indè Hippolithus rectè deducit, Imperio ſeu Reipublicæ magis homagium præſtari, aut per id Superioritatem acquiri, juxta illud Philoſophorum: *Propter quod unum quodq; tale eſt, hoc magis tale eſt.* Præterquàm enim, quòd diverſa ſunt, ratione Reipublicæ, & propter Rempublicam, homagium recipere, aut præſtare, uti ê ſuperioribus conſtat, inter cætera nominatìm iſtud axioma fallit, quando id, propter quod unumquodq; tale eſt, *talis eſſe* capax non eſt. Neq; enim toti Reipublicæ Superioritas, quæ ex homagii receptione elicitur, ſed ſolùm parti Reipublicæ, ſeu imperanti in Republicâ, convenit.

13. Ne quidèm hoc concedimus, Imperii ſeu Reipublicæ potiorem rationem haberi, quam Imperatoris. In omnibus enim civilibus actionibus Reipublicæ ſalus ſpectatur, non propter ipſam Reip. ſalutem, ſed propter non ſolùm imperantis, verùm obſequentium quoq; civilem beatitudinem, quod *ſup. in cap. 1.*

num.

num. 8. demonſtravimus; tantum abeſt ut Reip. potior, quàm imperantis, ratio habeatur, ut nec ſubditorum reſpectus inferior ſit. In homagio autèm, tantò magis imperantis, quàm Reipublicæ cauſam potiorem credimus, quantò certius eſt, in Superioritate, quæ per homagii præſtationem agnoſcitur, imperantis beatitudinem civilem propriè conſiſtere.

14. Levicula verò ſunt, quæ Hippolithus pro ſuâ doctrinâ ex antiquorum diplomatum, atq; conſtitutionum verbis depromit. Quid enim ſit, feuda *ab Imperio*, præſertìm interregni tempore, tenere, feuda ad Imperatorem *ratione Imperii* pertinere, ea, quæ jam protulimus, & quæ de Imperii diversâ ſignificatione *ſup. in d. cap.* 3. *ſect.* 3. *num.* 1. & 4. monuimus, abundè declarant: Et continentur in ipſis ê Goldaſto ab Hippolitho, duce Limnæo, productis documentis, ſi rectè ponderentur, quæ ſententiæ noſtræ faveant. Quicunq; etiam Imperio ſive Reipublicæ fidem deberi profitetur, eam imperanti in Republicâ non tantùm non detrahit, ſed & potiſſimè ad hunc, tanquàm in Rep. ſuperiorem, referre opus habet: Et aliàs iſtiusmodi ſynecdochica locutio non infrequens eſt, *vid. ſup. in d. cap.* 3. *ſect.* 3. *num.* 4. Et ita quæ de Imperio proferuntur, ſat quoq; commodè de Imperatore intelligi poſſunt, quamvis ſub Imperatoris mentione totam Rempublicam contineri inconveniens ſit, ut non magnoperè referat, Hippolithum obſervâſſe, ali-

quando,

Digitized by Google

quandò, ubi juramenti ab Ordinibus præſtiti mentio fiat, Imperium ſolum exprimi, non ſolum Imperatorem. Fateor, cùm vel indè, quòd Limnæus in ſimilibus, omiſsâ Imperii mentione, ſolum Imperatorem nominatum probavit, *vid. ſup. num. 6. in fin. jung. num. 8. in fin.* hæc Hippolithi traditio mihi ſuſpecta ſit, nullam huic rei indagandæ operam me impendiſſe. Malo namq;, ut Hippolitho, quàm mihi vitio vertatur, circa verborum corticem laborâſſe, contra ac ipſe cenſuit, *Nobis*, inquiens h. p. cap. 3. ſect. 2. *ſi veritatem inveſtigare volumus, non circa verborum corticem laborandum, ſed res ipſa, qualis in ſemet, introſpicienda eſt.* Videtur nonnunquàm, ut hoc addam, vox Imperii ipſos Ordines, præſertim in Comitiis congregatos, ſignificare, (id quod ab inconſideratâ quâdam interpretatione ortum ducere arbitror) adeò ut etiam exiſtimem, Caroli V. ætate eam ſignificationem pro uſitatiori habitam fuiſſe, & propterea, ne perperàm applicata imperatoriæ majeſtati caliginẽ offunderet, Carolũ voluiſſe, ut Regimentum, quod â Maximiliano I. *ann.* 1500. Imperatoris & Imperii dicebatur, Imperatoris tantùm Regimentũ vocaretur, uti ex O.R. *ann.* 1521, apparet. Non autèm opus erat hâc ſuperfluâ cautione, quia non modò, perpensâ, quam explanavimus, longè frequentiori Imperii acceptione, Imperatoris & Imperii conjunctio majeſtatem Imperatoris non infringit, ſed etiam Imperii vocabulo ad Ordines tracto, alia ejusmodi conjunctionis ratio

Digitized by Google

tio ſtatui non poteſt, quàm quòd Imperator non abſolutè, ſed cum Ordinum conſenſu præcipua Imperii negotia diſponit, qualem reſpectum Imperatori majeſtatem non adimere, ea quæ de Comitiis ſcripſimus evincunt.

15. Quod tandèm Hippolithus ſubnectit, *juramentum fidelitatis aliquandò, reſpectu Imperatoris annullatum, reſpectu Imperii nihilominùs ſuas obtinere vires*, non niſi interregni tempore, quandocunq; & quomodocunq; hoc incidat, evenire poteſt, ita tamen, ut inconveniens ſit putare, illam obligationem, quâ Ordines, exiſtente Imperatore, Imperio ſeu Reipublicæ tenebantur, (*vid. ſup. num.* 5.) hoc caſu eam vim habere, ut majeſtatem aliquam ad totam Rempublicam transferat: Tunc enim ſolo jure fundamentali fieri, ut Respublica imperio, ſeu principali parte, aut capite orbata ſuſtineatur, usq; dùm ejusdem juris beneficio rurſus imperio donetur, atq; etiam, ne ipſa Reſpublica evanuiſſe videatur, id ipſum jus fundamentale imperantis loco eſſe, *ſup. num.* 11. *in cap.* 1. notavi. Quam difficile verò ſit aſſerere, cùm Imperator fundamentales leges negligit, Imperium Imperatore vacare, nedùm (quod Hippolithus innuere videtur) talem Imperatorem ipſo jure poteſtate ſuâ excidere, & (quod apertè affirmat) contra eundem Ordines inſurgere non modò poſſe, ſed & debere, ex iis, quæ *d. num.* 9. *in c.* 3. *ſect.* 2. animadverti, deprehendere licet; undè

pariter

Digitized by Google

pariter quid de renunciatâ Carolo V. â Saxone Electore & Haſſiæ Landgravio fidelitate ſentiendum ſit, ſecum quisq; putet. Id tamen eſt planè alterius conſiderationis, quomodò ſe gerere debeant, quibus Rex, aut Imperator certam religionis profeſſionem obtrudere, ſive quorum conſcientias cogere voluerit? Quicunq; ita conſcientiæ rationem ducunt, ut, câ violatâ, animæ ſalutem amiſſam conſtanter credant, hâc neglectâ ſalute, in alterius obſequium veniſſe videri nequaquàm poſſunt, conſequenter, cùm religionis priſtinæ aut mordicùs tenendæ, aut cum aliâ (ſive verâ, ſive falsâ) commutandæ firmâ conſcientia tenentur, â regià, vel quâvis *aliâ majeſtate, cui ſe cum æternæ* ſalutis amiſſione nunquàm ſubjecerunt, neutiquàm hîc ad id quod nolunt, compelli debent. Si tamen & is, qui majeſtate pollet, ejusmodi religionem foveat, quâ doceatur, non ſufficere, ut diſſidentes religione animos in civilibus cauſis junctos habeat, ſed & debere ſe (ſi non ut civiliter potentem, attamen tanquàm iſtius religionis patronum) eos, qui ab eâdem abhorreant, exſcindendo, exterminando, aut aliter perſequi, & ut ſummatìm dicam, conſcientias cogere: Atq; ita ſi faciat, rectè quidèm facere ſibi omninò perſuadet, ideoq; pro tyranno, quem hîc inprimìs animus, haud opera demonſtrant, (imò, nec nomen huc quadrat) etiam â puriſſimæ religionis hominibus immeritò habetur, verùm nihilominùs ij, qui ex ſuæ

Digitized by Google

quoq; religionis ratione in conſcientias imperium civile non admittunt, ſi, cùm alioquin in Republicâ quietè degunt, (nam quæ religio ex ſeſe, atq; ſui naturâ Reip. quietem turbat, non quà religio, ſed quà fomes turbarum civilium rectè eijcitur, ut legitimæ defenſioni locus eſſe nequeat, cùm nec religio, ſed delirium potiùs nominari mereat) perſecutionem paſſi propter religionem meliori quovis modo ſe ſuaq; defendant, rebelles appellari non debent. A quâ ſententiâ, quod ad Catholicam, ut vocatur, & Evangelicam religionem, non multùm diſcedit noviſſima pacificatio Osnabr. Monaſter. *cap.* 5. §. **In allen Ertz-Biſtumen.** ubi jura utriusq; partis ita conſideranda ſtatuuntur, ut conſcientiæ illibatæ ſerventur: Antea quoq; ubi Impp. inter cætera, Sedis Romanæ, ac Pontificis Advocatos ſe profeſſi ſunt, aut alià s Pontifici reverentiam præſtandam duxêre, Evangelicos Electores nec conſenſum ſuum adhibuiſſe, nec tali promiſſione Imperatores obligatos voluiſſe, ipſi Imperatores, indè à Maximiliano II. in Capitulationibus ſuis teſtati reperiuntur. Et jam ann. 1555. Pax Religionis conſcientias in utriusq; religionis exercitio liberas eſſe voluit, *R. I. d. ann.* 1555. §. **und damit ſolcher.** Hinc nunc, uti propoſitâ quæſtione ſe extricare cuivis benè judicanti licet, ita cognoſcere integrum eſt, quàm temerè Hippolithus Impp. Carolum V. & Ferdinandum II. pro tyrannis habeat, ſi de religionis negotio loquatur: Sin

Hippo-

Digitized by Google

Hippolithus civiles Impp. actus ſpectet, conſulat ea, ad quæ *h. num. ferè in pr.* provocavimus, undè fateatur, de quibus univerſi Imperii Proceres vix ſe expediunt, præcoci judicio abſtinendum fuiſſe, & qualem contra Imperatores proceſſum inculcare ſtudet, ad extremos Indos relegandum.

In

Cap. IIX.

De jure Sacrorum ſeu Religionis.

I.

NUnquàm ulli etiam â verâ religione alieni homines Rempublicam, aut Reip. imaginem, conſtituêrunt, in qua non alicujus religionis curam præcipuam habuerint. Nam cùm tales ê naturali quâdam notitiâ Numen aliquod res, actionesq; humanas introſpicere, ac judicare crederent: illud inprimis & colendum & metuendum duxerunt. Quia autèm â vero Deo patefactâ inſtitutione non utebantur, facilè potuerunt ſentire, qui ſummâ poteſtate diſponendi res civiles pollerent, eis quoq; incumbere, ut Numinis cultum præſcriberent, & ordinarent, atq; qui Monarcha eſſet, aut haberetur, ipſa

quoq; ſacra perageret. Non tamen ſemper, ſive in Monarchiâ, ſive in Polyarchiâ, religionis curam ita majeſtatis propriam exiſtimavêre, ut eam â majeſtate planè abdicari, & omnem religionis poteſtatem alii aſſignari non debuiſſe, arbitrati fuerint: Potiùs iidem homines in Rep. non quà cives, ſed quà timentes cœleſte numen, ut Livius loquitur, quod rebus humanis intereſſe videbatur, civiliter imperanti, non quâ civiliter imperanti, neq; ſimpliciter aut vi propriâ imperanti, ſed quà ſimili timore (vel vero, vel ſimulato) ad hoc ut ſacra imperaret ducto, etiam hîc ſe ſubjeciſſe, cenſendi ſunt. Argumentum ex antiquis Romanorum ſacris petere licet. Etſi enim Dionyſius Halicarn. Livius, aliiq; antiquitatum Romanarum ſcriptores, teſtentur, initiò Reges (quos pro Rerump. Monarchis Hippolithus facilè agnoſcit, ſed vid. *ſup. ad cap.* 4. *ſect.* 2. *num.* 2. *& ſeq.*) Romæ omnem ſacrorum & ordinandorum & perficiendorum poteſtatem ſolos obtinuiſſe, eam tamen ipſis Regum temporibus ad alios translatam docent, quando referunt, non ſolùm præcipua ſacra quibus Reges occupabantur, flamini Diali commiſſa fuiſſe, ſed & Regem Numam Pompilium Pontifices creâſſe, quibus omnia publica privataq; ſacra ſubjecerit, qui quidèm omnes ſibi ſubjectos in religionis negotiis judicare, & punire, non verò ipſi â quoquam judicari poſſent, nec vel Senatui vel Populo rationem reddere tenerentur; atq; in locum defuncti

functi quenquam non populi ſuffragiis, ſed ipſorum Pontificum (quibus unus Pontifex Maximus præfectus fuerit) judicio ſubrogatum eſſe. Quod autèm quædam publica ſacra per ipſos Reges factitata Livius *hiſt. lib.* 2. ſcribit, id opinor ad tempus, quo nondùm flamen Jovi aſſiduus ſacerdos, neq; Pontifex, creati erant, referri oportere, quæ res in memoriâ Romanis omni Regum ævo hæſerit, & poſt ejectos Reges ita in mentem redierit, ut ſe in Deos ingratos fore judicarent, niſi memoriam Regum, (quibus ſuæ religionis curam, atq; diſpoſitionem acceptam referebant) quam in civilibus omninò deleri cupiebant, in ſacris aliquo modo retinerent; propterea ut aliquis ſacerdos ſub regis ſacrorum, ſeu regis ſacrificuli nomine crearetur â Pontificibus poſtulaſſe arbitror. Quod Dionyſius Halicarn. *antiq. Rom. lib.* 4. *&* 5. innuere videtur. Quænam ſacra hic ſacerdos obierit, non obvium eſt: Niſi flaminem Dialem (qui ſacra à Regibus fieri ſolita exercuit, teſte Liv. *lib.* 1. *cap.* 20.) permanſiſſe conſtaret, hujus locum regem ſacrificulum occupaſſe, verbis Dionyſ. *d. lib.* 4. motus exiſtimarem. Id apertè à Liv. *d. lib.* 2. traditum, regis ſacrificuli ſacerdotium Pontifici ſubjectum fuiſſe. Et in polyarchia tantum abeſt, ut apud Romanos religionis cura ſummæ civili poteſtati propria fuerit, ut etiam aliquando inter poteſtatem ſacram, & ſummam civilem poteſtatem certamen fuiſſe doceatur *epitom. Liv. libr.* 19. Cæcil. Metelli Pontificis

Digitized by Google

ficis Maximi, & A. Poſtumii Conſulis exemplo, ad quod Valerius Max. *fact. & dict. mem. lib.* 1. *cap.* 1. notat, *religioni ſummum imperium* (quod tamen non penes Conſulem erat, ſed eos, qui ut Conſul in bellum iret, decreverant) *ceſſiſſe.*

2. Quæ omnia eò à me dicta ſunt, ne cùm Hippolithus religionis jus antiquorum Imperatorum (quos ille quidèm ſummo imperio polluiſſe non dubitat) ſine controverſiâ fuiſſe ſcribit, quenquam perſuadeat, Ethnicos religionis curam adeò majeſtatis propriam credidiſſe, ut ab eà divelli non deberet: Quin imò apparet, ubi majeſtas civilis cum ethnicorum ſacrorum poteſtate concurrit, hanc majeſtati, non quà majeſtati competiiſſe. Poſtquàm iterùm in Romana Rep. unius poteſtas facta eſt eminentior, talem etiam Pontificis Maximi nomen (quod tamen antiqui Reges aliis inditum haud affectabant) non averſatum eſſe, vel quòd ante adeptum imperium pontificatu functus fuiſſet, vel quod vellet, ut Pontificatus à civili potentiâ dependere videretur, & ex nimiâ inſolentiâ facilè evenire potuit. De Tiberio ex illo, quem Hippolithus laudat, flaminis Dialis apud Tacitum ſermone, *Deûm munere, ſummum Pontificum etiam ſummum hominum eſſe*, cognoſcere perquàm eſt obſcurum, quod ſimul & Principatum & reverà Pontificatum obtinuerit. Nam non tantùm adulatoria fuêre flaminis, ut cauſæ ſuæ inſerviret, verba, ſed & indè nomen duntaxàt,

Digitized by Google

taxàt, non rem ipſam pontificatus Tiberio aſtruendam diſcet, qui attendet, cùm adversùs flaminis poſtulatum, (referente mox Tacito) augur Lentulus, aliiq; variè diſſererent, eò decurſum fuiſſe, ut Pontificis Maximi (Tiberius igitur reverà Pontifex Max. haud fuit, neq; enim duo erunt Pontifices Maximi) ſententiam opperirentur. Neq; ſatis mirari poſſum, quod boni quoq; autores Chriſtianis Imperatoribus ex ethnico inſtituto Pontificis Max. nomen tribuendo tantum ſibi placeant. Summum quidèm ſacerdotem eo deſignant, (atq; ita interdùm non attentâ origine, ejusmodi appellationem ê ſolo loquendi uſu adhibitam, ubi res patitur, ipſe ſequor) ſed nec in Judaicâ Republicâ, ſive Eccleſiâ, Moſes ſummi Pontificis, ſeu ſummi Sacerdotis nomen uſurpavit, etſi eum proximè ad Eccleſiaſticarum perſonarum conditionem acceſſiſſe non ſine ratione ſtatuerim in meâ diſſertatione *de Verb. div. Miniſtr. cap.* 3. *num.* 10.

3. Cæterùm in orthodoxâ N. Teſtam. Eccleſiâ Magiſtratui, ſummo ſc. (quod verbum hîc, quia hodiè & majeſtatem & ſummam aliquam poteſtatem majeſtati analogam vulgò denotat, & hæc magnâ affinitate inprimìs in religionis negotio ſe invicèm contingunt, deditâ operâ adhibeo) ſi in orthodoxâ Eccleſiâ reperiatur, qualis poteſtas competat, eâd. diſſert. *de Verb. Miniſtr. d. cap.* 3. oſtendi: Sententiæ ibi hâc de re expreſſæ nondùm me pœnitet, & puto cordatos Theologos,

Digitized by Google

etiamſi vulgatiorem opinionem hactenùs ſecuti fuerint, re penitus conſideratâ, aliter haud ſenſuros. Quas verò â quibusdam, qui & Theologiæ Doctores audire cupiunt, in iſtam meam ſententiam, totamq; diſſertationem ſecretas cavillationes effundi inaudio, nil quicquam moror: Si eas mihi communicare, aut publicas facere auſi fuerint, habebo quibus me tuear. Interim tales ita delirare pergant licet, qui quòd literis nihil produnt, quin aut doctiorum lucubrationes expilent, aut minimum omnium ê propriâ penu depromptum ita comparatum ſit, ut unâ liturâ deleri mereat, aliorum labores non parvâ induſtria digeſtos æſtimare neſciunt. Sed redeo ad Hippolithum, qui ſi illud noſtræ diſſertationis caput lectione dignabitur, inveniet quæ doceant, ſummo Magiſtratui, non quà tali ſimpliciter, ſed quâ tali orthodoxo, in orthodoxâ Eccleſia certam adminiſtrationem competere: Eccleſiam nimirùm ab externâ injuria defendere; atq; eccleſiaſticos actus politicâ poteſtate excitare, & executioni mandare. Neq; admittere Eccleſiam aliud quàm non viſibile Caput, quod ſit ipſe Chriſtus, Theologi A. Conf. addicti abundè probarunt. Utinàm verò Rex Angliæ (cujus factum Hippolithus urget) pro Eccleſiæ Capite ſe non venditaſſet!

4. In Imperio noſtro qui Imperatoribus Chriſtianis tribuebatur Pontificatus non per Pacem Religionis, ut Hippolithus exiſtimat, ſed multò antè uſurpari deſiit,

deſiit, & indè ab Henrico IV. Imp. ex quo Hildebrandina ſecta inducta eſt, labaſcere cœpit, quod nec Goldaſtus *in dedic. tom. 3. Conſt. Imp.* diſſimulat, tantùm per pacem Religionis, traditis peculiaribus regulis, ea ratio perdurare juſſa eſt, quà majeſtati civili conſcientiis vim inferendi jus non eſſe evicimus, *ſup. cap. præced. 7. num. ult.* conſequenter poſtquàm ea religio tolerata, quæ Romani Pontificis ſacerdotium reijciendum docet, in eâ quidem Imperii parte, ubi hæc religio viget, non verò in Imperio (quemadmodum Hippolithus infinitè loquitur) Romano Epiſcopo iſte Pontificatus abrogatus eſt, quod vel Capitulationes Cæſareæ clarè oſtendunt. Certè Imperatores ab orthodoxiâ haud abſunt, quòd ſe, ut alibi, ita in Capitulationibus, Chriſtianæ religionis Advocatos appellant, illudq; nomen non ſolum merent, quod ad Catholicam, quam vocant, & cujus ipſi ſunt, ſed & Evangelicam, ſicuti nominant, religionem, quando & huic addictis Religionis pacem in Imperio ſartam tectam conſervant, & circa ea, quæ ſalvâ conſcientiâ in Evangelicorum Eccleſiis â ſeſe attendi non poſſe exiſtimant, his quoq; Eccleſiis relicta conſcientiæ libertate, ſpecialem pro religionis ratione Advocatiam, ut huic verbo hîc inhæream, Evangelicis Ordinibus permittunt. Sin Impp. ſuâ etiam religione in generali ejusmodi Advocatiâ impediri arbitrentur, iſta difficultas, quam *ſupr. d. num. ult. ad cap. præc.* notavimus, non poterit evitari.

Digitized by Google

5. Quamvis igitur Imperatori Pontificatum non aſtruam, ſummam tamen Advocatiam ſuæ inprimis religionis & ego, & Hippolithus contra aperta Capitulationis verba denegare uti non valemus, ſic nec debemus, quam adeò ſibi aſſerunt Impp. ut nihil ejus tribuant Ordinibus, qui nec hîc quicquam depoſcunt, quod literæ Caroli V. Imp. ab Hiſpaniâ ad Ordines datæ, iſtiusq; rei hiſtoria apud Sleidan. *lib.* 4. cum iis quæ *ſupr. in cap.* 4. *num.* 6. ſcripſimus, luculenter confirmant. Talem tamen Advocatiam Imperator exercet, qualem Pontificia religio ſummæ politicæ poteſtati largitur, quemadmodùm Evangelicæ religionis intuitu illud Imperatoris jus in eo ſolùm conſiſtit, ut Evangelicis contra religionis Pacem gravatis patrocinium præbeat, præſertim ne eorum, quibus ea pax data eſt, conſcientias cogi patiatur, ſicuti nec aliàs conſcientias cogendas eſſe *ſupr. d. num. ult. in cap. præced.* diximus. Si quid autem hâc de re legibus fundamentalibus comprehenſum Imperator ipſe ſervandum promittat, majeſtati ſuæ nullum vulnus infert, ut in genere talem promiſſionem, aut obligationem â majeſtate haud alienam eſſe, alibi oſtendimus. Quid verò ſentiendum ſit de iſtâ Hippolithi doctrinâ, *Imperatori omne jus præciſum, in Religionis negotio, cauſisq́ illi annexis, quicquam ſtatuendi, ordinandi, aut innovandi*, ea quæ *ſupr. in cap.* 4. *ſect.* 3. notavi, perſpicuum reddent. Undè ſimul, itèm ê num. 14. *in h. cap.* 4. *ſect.* 2. Imperatorem in

Pace

Digitized by Google

Pace religionis tantùm ut partem conſiderari, falſum apparebit: neq; cùm Imperator Ordinibus eodem ſermonis tenore jungitur, eum æquali cum Ordinibus jure cenſendum eſſe *ſupr. in cap. 6. ſect. 2. num. ult.* monuimus. At ratione conſcientiæ Evangelicos in terris, ê civili quoq; â nobis *d. num. ult. in præc. cap.* indicatâ cauſâ, neminem ſuperiorem agnoſcere, haud negabo.

6. Eſt etiam ſummæ Advocatiæ eccleſiaſticæ jus (quod Imperatori reſpectu Ordinum abſolutè competit) diſcernendum â turbarum, quæ in Republicâ ob diverſas religiones exoriantur, componendarum, ſeu Pacis religionis conſtituendæ jure, quale quidem penes Imperatorem eſt, *ita tamen ut hîc regulariter nihil niſi cum Ordinum conſenſu ſtatuat.* Si igitur ulterius, quàm quod ſtatutum eſt, quicquam in Imperio conſtitui opus fuerit, ad Comitia recurrendum eſſe, quod Hippolithus operosè probat, inficias non eo. Sed quomodò ſibi conſtet haud percipio, quod, *ſi controverſia quædam, Religionem, aut â Religione dependentia, concernens, inter Ordines oriatur, nullas Imperatoris partes eſſe, ſed Aſſeſſores* (compromiſſarios) *utriusq; religionis,* (textus ab Hippolitho adductus compromiſſarios admittit, de quibus inter partes convenerit) *certo numero, in hujusmodi caſibus, ad litem decidendam, conſtitui oportere,* eâdem quoq; paginâ, affirmat. Verba receſſus ſat clarè de ſpeciali caſu loqvuntur. Sin lites inter Ordines ortas ſecundùm Conſtitutiones jam factas decidendas

Digitized by Google

dendas intelligat, malè compromiſſariis ordinato quaſi jure tribuit, quod Imperiali judicio expreſsè defertur eod. Receſſ. *ann.* 1555. §. Und dann/dieweil. *verſ.* zu dem/ das. Videat igitur Hippolithus, quomodò id tueatur, *Imperatori, ne minimum quidèm, in Religionem, & Sacra, jus eſſe.* Verba enim d. R. I. *ann.* 1555. §. Und nachdem ein Vergleichung. hoc non innuunt, ſed illud, quod conceſſimus, Imperatorem conſcientias cogere nec velle, nec poſſe, nec debere: nam de conſcientiarum conciliatione in d. §. ſermo eſt, **Von einer Vergleichung der Religion und Glaubens Sachen / Chriſtlicher/ freundlicher und endlicher Vergleichung der ſpaltigen** Religion. Illa autèm conſcientiæ libertas non prohibet, quo minùs Imperator in cæteris Religionis negotiis cum conſenſu Ordinum Paci religionis pro utilitate Reipublicæ deroget. Et Ordinum conſenſum aliàs quoq; tàm in derogandis, quàm ferendis Imperii legibus adhiberi, dubium non eſt.

7. Hodiè quidèm, per noviſſimam pacificationem Oſnabr. Monaſter. quemadmodùm in omnibus aliis cauſis, ubi Ordines non ut univerſi, ſed ut ſinguli conſiderantur, ita in quibuscunq; Religionis negotiis in Comitiis tractandis conſenſus Ordinum non ex plurium votis regulari jure, ſed ex amicabili compoſitione æſtimatur, *vid. ſupr. ad cap. 4. ſect. 5. num. 3.* quamvis anteà hæc res periculoſis litibus plena fuerit, quod vel ea ipſa, quæ Hippolithus adducit, teſtatum faciunt,

ut

Digitized by Google